

Pro gradu –tutkielma

**Kuntapäättäjien luonnonsuojeluasenteet
Keski-Suomessa**

Jenni Hiekkavirta

Jyväskylän yliopisto

Bio- ja ympäristötieteiden laitos

Ympäristötieteet

29.11.2006

HIEKKAVIRTA, JENNI, E: Kuntapäättäjien luonnonsuojeluasenteet Keski-Suomessa
Pro gradu: 103 s.
Työn ohjaajat: Professori Markku Kuitunen, YTL Pekka Hokkanen
Tarkastajat: Professori Markku Kuitunen, KT Anna-Liisa Kiiskinen
Marraskuu 2006

Hakusanat: Kuntapäättäjät, luonnonsuojeluasenteet, huolestuneisuus ympäristöuhkista, luonnonsuojelutieto, ympäristövastuullinen käyttäytyminen.

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Keski-Suomen maaseutukuntien päättäjien luonnonsuojeluun liittyviä asenteita, tietoa ja toimintaa sekä huolestuneisuutta eri ympäristöuhkista. Lisäksi tarkastelun kohteena olivat näiden ulottuvuuksien yhteydet toisiinsa ja taustatekijöihin. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, johon osallistui 108 päättäjää kymmenestä Keski-Suomen kunnasta. Yhteiskunnallisia näkökulmia soveltavia ympäristöasennetutkimuksia on tehty Suomessa jo 1970-luvulta lähtien, mutta tutkimukset ovat kohdistuneet pääasiassa kansalaisten näkemyksiin.

Tulosten perusteella kuntapäättäjät olivat melko huolestuneita ympäristöuhkista, mutta luonnonsuojelulliset uhkat huolestuttivat selvästi vähemmän kuin ympäristön pilaantumiseen liittyvät uhkat. Myös luonnonsuojeluun liittyvä tiedon määrä oli melko vähäistä. Suhtautuminen luonnonsuojeluun yleisellä tasolla oli melko positiivista, mutta suhtautuminen muuttui negatiivisemmaksi tarkasteltaessa suhtautumista suurpetoihin, lajien suojeluun ja suojelualueisiin. Negatiivisimmin luonnonsuojeluun ja suojelutoimiin kuntapäättäjien joukossa suhtautuivat pitkään kunnassa asuneet, maanomistajat, maa- ja metsätalosalalla toimivat yrittäjät sekä Keskusta -puolueen edustajat. Lisäksi miespäättäjät olivat vähemmän huolestuneita ympäristöuhkista ja suhtautuivat luonnonsuojeluun negatiivisemmin kuin naispäättäjät. Sen sijaan eri kuntien päättäjien välillä ei ollut suuria eroja.

Huolestuneisuus ympäristöuhkista ja luonnonsuojeluun liittyvä tieto olivat vahvasti yhteydessä luonnonsuojeluasenteisiin. Päättäjät, joiden huolestuneisuus- ja tietotaso olivat korkeat, suhtautuivat luonnonsuojeluun positiivisesti. Asenteet puolestaan olivat selvästi yhteydessä käyttäytymisaikomuksiin. Päättäjien positiivisten asenteiden perusteella voidaan ennakoita, että päättäjät myös aikovat toimia ympäristön hyväksi. Käyttäytymisaikomuksiin vaikuttivat lisäksi päättäjien käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista. Päättäjien positiiviset näkemykset omasta vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksistaan saavat päättäjät todennäköisesti myös toimimaan ympäristövastuullisesti. Käyttäytymisaikomuksia voidaan puolestaan pitää hyvänä ennustajana ympäristövastuulliselle käyttäytymiselle.

Kuntapäättäjien aktiivisuus ympäristöasioissa näyttää vaativan tuekseen vahvan asenne- ja tietopohjan sekä keinoja vaikuttaa. Niiden kehittämiseen tulisikin panostaa myös kuntapäättäjien kohdalla. Luonnonsuojelun aiheuttamia rajoituksia korostava ajattelutapa tulisi saada muuttumaan niin, että kuntapäättäjät alkaisivat ymmärtää luonnonsuojelun tuomat mahdollisuudet kunnan kehitykselle.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ, Faculty of Science
Department of Biological and Environmental Science
Environmental Sciences

HIEKKAVIRTA, JENNI, E.: Conservation attitudes among municipal decision-makers
in Central Finland
Master of Science Thesis: 103 p.
Supervisors: Professor Markku Kuitunen, Lic.Soc.Sc Pekka Hokkanen
Inspectors: Professor Markku Kuitunen, PhD Anna-Liisa Kiiskinen
November 2006

Key Words: Municipal decision-makers, conservation attitudes, environmental concern, conservation knowledge, environmentally responsible behavior.

ABSTRACT

The objective of this study was to look at the attitudes, knowledge and behavior related to nature conservation as well as environmental concern of municipal decision-makers in Central Finland. Another aim was to explore the relationships between these dimensions and other influencing factors. The data was collected with a questionnaire which was sent to local decision-makers in ten rural municipalities in Central Finland. Attitude surveys concerning environment has been carried out in Finland since 1970's but the focus has mainly been on citizens.

According to the results, the level of environmental concern among municipal decision-makers (N=108) is quite high. However they are less concerned about threats concerning conservation than threats concerning environmental contamination. Furthermore, the level of conservation knowledge was relatively low. The attitudes towards conservation were generally positive, but the attitudes became more negative as the focus was on large Finnish carnivores, protection of species and protected areas. The most negative attitudes were detected among long-term residents, land owners, farmers, and members of the Centre Party. The male decision-makers were also more negative than their female counterparts. No significant differences were discovered between ten analyzed municipalities.

Both environmental concern and conservation knowledge were strongly related to conservation attitudes. The decision-makers' high levels of environmental concern and conservation knowledge were linked to positive conservation attitudes. Moreover, attitudes interrelated with behavioral intentions. Thus the positive attitudes of the decision-makers probably lead to intentions to act for the environment. The behavioral intentions however are affected by one's perceptions of responsibility and efficacy as well. In other words, decision makers' positive view of one's own responsibility and possibilities to act contribute to intentions to act responsibly. The behavioral intentions can be seen as good predictors for the environmentally responsible behavior.

Among municipal decision makers', acting in favor of environment seems to require strong ideology, good information basis, and means to act. This should be considered when it comes to developing decision-makers activeness in conservation issues. Conservation measures are often seen as constraints. The municipal decision-makers should instead understand the possibilities conservation could offer for the development of the municipality.

Sisältö

1	JOHDANTO	6
2	YMPÄRISTÖASENTEET JA NIIDEN MUODOSTUMINEN	9
2.1	Asenteisiin liittyvä käsitteistö	9
2.2	Asenteiden suhde tietoon, käyttäytymiseen ja taustatekijöihin	11
2.3	Ympäristöasenteet, -tieto ja -käyttäytyminen suomalaisen tutkimuksen valossa	14
3	LUONNONSUOJELU SUOMESSA	18
3.1	Luonnonmuistomerkkien suojelusta biodiversiteetin säilyttämiseen	18
3.2	Biologisen monimuotoisuuden turvaaminen paikallistasolla	20
4	KUNNAT YMPÄRISTÖTOIMIJOINA	23
4.1	Kuntaorganisaatio	23
4.2	Kunta osana ympäristöpolitiikkaa	25
4.3	Kuntien ympäristöhallinnon kehitys	26
4.4	Kunnat ja paikallisagenda	28
4.5	Ympäristöorientaatio paikallistasolla	29
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
5.1	Tutkimustehtävä- ja kysymykset	32
5.2	Aineiston kerääminen ja analysointi	33
5.3	Kyselylomakkeen pohjalta rakennetut mittarit	35
5.4	Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet	37
6	TULOKSET	40
6.1	Vastaajien taustatiedot	40
6.2	Huolestuneisuus yleensä	42
6.3	Huolestuneisuus eri vastaajaryhmissä	43
6.4	Asenteet yleensä	46
6.5	Asenteet eri vastaajaryhmissä	47
6.6	Tietolähteet ja tiedon määrä yleensä	51
6.7	Tiedon määrä eri vastaajaryhmissä	52
6.8	Käyttäytymisaikomukset, käyttäytymisaktiivisuus ja harrastuneisuus yleensä	53
6.9	Käyttäytymisaikomukset, käyttäytymisaktiivisuus ja harrastuneisuus eri vastaajaryhmissä	55
6.10	Huolestuneisuuden, tiedon, asenteen ja käyttäytymisen väliset yhteydet	58
6.11	Käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista	61
7	TULOSTEN TARKASTELU	64
7.1	Huolestuneisuuden määrä ja ympäristöhuolten aiheet	64
7.2	Suhtautuminen luonnonsuojeluun ja sen osa-alueisiin	66
7.3	Sosiodemografisten tekijöiden yhteys huolestuneisuuteen ja asenteisiin	67
7.3.1	Iän, sukupuolen ja asumisajan vaikutukset	67
7.3.2	Ammattiaseman, puoluetustan ja maanomistajuuden vaikutukset	69
7.3.3	Asenteet sosiaalisena muodostumana	72
7.4	Ympäristötiedon määrä ja lähteet	73
7.5	Ympäristövastuullinen käyttäytyminen	75
7.6	Asenteiden, tiedon ja käyttäytymisen väliset yhteydet sekä yksilön vastuun ja vaikutusmahdollisuuksien merkitys	77

8 JOHTOPÄÄTÖKSET	80
KIITOKSET	88
KIRJALLISUUS	89
LIITTEET	95

1 JOHDANTO

Luonnontieteellä on ollut suuri merkitys ympäristökysymysten nousemisessa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ilman perinteistä ympäristöntutkimusta ja siinä kehitettyjä mittauslaitteita ja -menetelmiä ihmisillä ei olisi käsitystä esimerkiksi ilmakehän koostumuksessa tai otsonikerroksessa tapahtuvista muutoksista. Ympäristöongelmia ei kuitenkaan voi määrittellä pelkästään luonnontieteellisen tiedon nojalla. Ympäristöajattelussa onkin alettu ymmärtää luonnontieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen tietämyksen läheinen yhteys (Haila 2001).

Käsitteellä ympäristöyhteiskunta viitataan luonnontieteen ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen. Se on ensinnäkin näkökulma yhteiskuntaan, jonka kautta yhteiskuntaa tarkastellaan tietyllä tiedonintressillä. Toisaalta käsitteellä tarkoitetaan myös vaihetta yhteiskunnan kehityksessä. 1990-luvulla myös Suomi otti suunnan kohti sitä. Yhteiskunta, joka on tulossa ympäristöyhteiskunnan vaiheeseen, tarvitsee tietoa, tilastoja ja päätöksentekokykyä ihmisen ja hänen ympäristönsä rajapinnalta. Luonnontieteellisen tai ekologisen tiedon lisäksi tarvitaan tietoa siitä, miten ihmiset yhteiskuntana vaikuttavat ympäristöön, miten moderni ihminen kokee luonnon elämässään ja miten yhteiskunta muuttuu ympäristöön kohdistuneiden vaikutusten heijastuessa takaisin yhteiskuntaan (Kuisma 2001).

Monet yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia soveltavista ympäristötutkimuksista ovat olleet ympäristöasenteita mittaavia kyselytutkimuksia (Konttinen 1998: 285). Suomalaisten ympäristöasenteita onkin seurattu satunnaisesti jo 1970-luvulta ja systemaattisesti vuodesta 1983 (Kuisma 2001). Tutkimusten mukaan suomalaisten tietoisuus ympäristöön liittyvistä ongelmista sekä ympäristön arvostaminen osana ihmisen hyvinvointia ovat ajan mittaan lisääntyneet (Uusitalo 1991, Tulokas 1998, 2002).

Asennetutkimus kohdistuu kuitenkin useimmiten ympäristönsuojeluun, jota voidaan pitää eräänlaisena yläkäsitteenä. Ympäristönsuojelun yksi osa on luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen tähtäävä luonnonsuojelu (Hakala & Välimäki 2003: 28). Luonnontieteellistä tutkimusta tukevalle yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle olisikin kysyntää myös luonnonsuojelututkimuksen parissa. Muun muassa Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman 1997-2005 seurantaraporteissa (Ympäristöministeriö 2000, 2002 ja 2005) on toivottu lisää yhteiskuntatieteellistä ja monitieteistä tutkimusta.

Suomen biodiversiteettiohjelman arvioinnissa esitettiin tutkimustarpeiden joukossa laajempi teema "Biodiversiteetin yhteiskunnalliset kytkennät". Erityisinä tutkimustarpeina nähtiin muun muassa ympäristökasvatus, biodiversiteettitietoisuuden ja tietämyksen sekä yhteiskuntaekologisen näkökulman edistäminen (Niemelä 2005).

Rio de Janeirossa vuonna 1992 solmitun yleissopimuksen periaatteiden mukaan biologisen monimuotoisuuden ylläpito tulee sisällyttää myös alueellisiin ja paikallisiin kehittämissuunnitelmiin ja suunnitelmiin (Ympäristöministeriö 1997). Kunnat ovatkin julkisen vallan toimijoina olennainen osa ympäristöpolitiikan kehää ja Suomen ympäristöpolitiikan toteutusta. Paikallistason ratkaisut ovat yhteydessä globaaleihin ympäristöongelmiin, vaikka tätä voi olla vaikea havaita kuntatasolla. Luonnon monimuotoisuuden suojelua voidaan muun muassa ilmastonmuutoksen torjunnan ja energiahuollon ohella pitää yhtenä kuntien ympäristöpolitiikan keskeisenä sisältöalueena. Kaavoituksella ja muulla rakentamisella kunnat tekevät jatkuvasti merkittäviä biodiversiteettiratkaisuja (Sairinen ym. 1999).

Vaikka valtio asettaa yleisiä ympäristönsuojelua koskevia tavoitteita ja määrittelee kunnalle tehtäviä, kuntien on itse päätettävä oma ympäristöpoliittinen suhtautumisensa (Kettunen 1998: 59). Tässä prosessissa myös kuntapäätäjien suhtautuminen luonnon- ja ympäristönsuojeluun on varmasti merkittävässä roolissa. Kuntapäätäjien asennoitumista luonnon- ja ympäristönsuojeluun ei ole kuitenkaan ole juuri tutkittu, vaan suuri osa ympäristöasennetutkimuksesta kohdistuu kansalaisiin.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin kartoittaa kuntapäätäjien luonnonsuojeluasenteita, joilla tarkoitetaan emotionaalista suhtautumistapaa luonnonsuojeluun ja siihen liittyviin toimiin. Tarkastelun kohteena ovat myös luonnonsuojeluun liittyvä tiedon määrä ja ympäristövastuullinen käyttäytyminen sekä taustatekijät, sillä niillä on todettu olevan yhteyksiä asenteisiin. Samalla tarkastellaan päätäjien huolestuneisuutta erilaisista ympäristöuhkista. Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2006 kyselylomakkeella, joka lähetettiin valtuuston, hallituksen ja ympäristöasioita hoitavan lautakunnan jäsenille sekä kunnanjohtajille kymmeneen Keski-Suomen maaseutukuntaan.

Seuraavassa kolmessa pääluvussa perehdytään asenteisiin ja tutkimuksen teoreettisena viitekehäksenä toimivaan suunnitellun käyttäytymiseen teoriaan, luonnonsuojelun kehitykseen ja tehtäviin Suomessa sekä kunnan rooliin luonnon- ja ympäristönsuojelussa. Viiden-

nessä luvussa esitellään tutkimustehtävä ja -kysymykset sekä tutkimuksen aineisto ja menetelmät. Luvussa 6 raportoidaan saadut tulokset, joita tarkastellaan luvussa 7 aiemman tutkimuksen valossa. Luvussa 8 käydään läpi tutkimuksen keskeisimmät johtopäätökset.

2 YMPÄRISTÖASENTEET JA NIIDEN MUODOSTUMINEN

2.1 Asenteisiin liittyvä käsitteistö

Ihmisten luontoon ja ympäristöön liittyviä ajatuksia ja mielipiteitä tarkastelevassa kirjallisuudessa törmää helposti moniin samankaltaisiin ja jopa ristiriitaisiin käsitteisiin. Runsaasta tutkimuksesta huolimatta käsitteet eivät näytä täysin vakiintuneen vaan ovat usein tutkijan itsensä määriteltävissä. Yksi käytetyimpiä käsitteitä on ympäristöasenne (environmental attitude). Kaiserin ja muiden (1999) mukaan pelkästään asenteen määrittelyssä on ainakin kolme eri koulukuntaa. Määritelmien moninaisuus vaikeuttaa erityyppisten asennetutkimusten vertailua.

Lyhyesti asenteet voidaan määritellä taipumukseksi reagoida hyväksyvästi tai hylkäävästi johonkin asiantilaan, tapahtumaan, henkilöön tai esineeseen. Asenteet voivat kuitenkin olla hyvin pintapuolisia ja muuttua nopeasti. Asenteista voidaan erottaa lähikäsite arvot, jotka sisäistetään asenteita paremmin. Ihmiset voivat tuntea mielipahaa poiketessaan arvoistaan (Rannikko 1995). Allardt (1983) määrittelee arvot yleisiksi, pysyviksi, tavoitteita koskeviksi valintataipumuksiksi.

Joissakin tutkimuksissa ympäristöasenteita on tarkasteltu lähinnä affektiivisella tasolla, eli kuinka ympäristöön suhtaudutaan ja asennoidutaan positiivisesta negatiiviseen ulottuvalla asteikolla (Konttinen 1998: 285). Asenteet voidaan määritellä myös affektiivista ulottuvuutta laajemmaksi käsitteeksi. Allardtin (1983) sosiologisen määritelmän mukaan asenteella tarkoitetaan kokonaisuutta, johon kuuluvat sekä tiedollinen, tunteisiin liittyvä että toiminnallinen ulottuvuus. Asenne suuntautuu johonkin tiettyyn kohteeseen. Myös monissa muissa määritelmissä asenteet nähdään näiden kolmen ulottuvuuden yhdistelmänä, joka on niin kutsuttu asenteiden kolmikomponenttimalli (Erwin 2001: 22). Järvinen (1995) mukaillee Allardtia määrittelemällä asenteen hankituksi tai opituksi emotionaaliseksi suhtautumistavaksi, johon sisältyy myös tietoon perustuvia aineksia sekä havaittavissa olevaa ulkoista reagointia.

Ympäristöasenteisiin liitetään usein myös sana "huolestuneisuus", joka vastaa englannin kielen sanaparia "environmental concern". Esimerkiksi Fransson ja Gärling (1999) rinnastavat käsitteet asenne (environmental attitude) ja huolestuneisuus (environmental concern)

täysin toisiaan vastaaviksi. Schultz ja muut (2005) puolestaan erottavat nämä käsitteet toisistaan. Heidän mukaansa huolestuneisuus viittaa lähinnä ympäristöongelmien tunnepitoiseen suhtautumistapaan, kun taas asenteet sisältävät myös ympäristöön liittyviä käsityksiä ja käyttäytymisaikomuksia. Huolestuneisuus voidaan myös määritellä tietoisuudeksi ihmisen vaikutuksesta ympäristöön, johon siis liittyy tunteiden lisäksi myös tietoon perustuvia näkemyksiä (Kollmuss & Agyeman 2002).

Ympäristökäsitys ja ympäristötietoisuus ovat kaksi usein käytettyä ympäristöasenteiden lähikäsitettä. Niin kutsuttu ympäristö- tai luontokäsitys, eli yksilön yleiset näkemykset ihmisen ja luonnon välisestä suhteesta, on nähty vaikuttavan laajimpana yksilön asenteiden taustalla (Rannikko 1995). Yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevaan luontokäsitykseen on vaikuttanut sekä historia että yhteiskunnan nykytila. Antiikin ajoilta tähän päivään luontokäsitys on muuttunut huomattavasti. Luonto on aikoinaan nähty ihmisestä riippumattomana, myöhemmin epätäydellisinä ja ihmisen huomiota vaativana kohteena. Nyky-yhteiskunnassa käsitys luonnosta on usein ekonominen. Luonto nähdään resurssina, raaka-ainevarastona, josta voidaan hyötyä taloudellisesti (Vilka 1998: 31-32).

Ympäristötietoiseksi määritellään ihminen, joka tunnistaa ja ymmärtää ekologisia ongelmia. Lisäksi hän tiedostaa, että ympäristöongelmat ovat ihmisestä lähtöisin ja että käyttäytymisellään ihminen voi vaikuttaa negatiivisten muutosten korjaamiseksi (Oksanen & Rauhala-Hayes 1997: 11). Ympäristötietoisuuden katsotaan sisältävän kolme ulottuvuutta: kognitiivinen eli tiedollinen, affektiivinen eli asenteellinen ja konatiivinen eli käyttäytymisen ja käyttäytymisaikomusten taso. Määritelmän mukaan ympäristöasenteet ovat siis ympäristötietoisuuden osa. Taustalla vaikuttaa myös ympäristökäsitys (Lahti & Saarela 1991, Rannikko 1995, Kontinen 1998). Kontisen (1998: 285) mukaan ympäristötietoisuuden käsite on kuitenkin niin laaja, että kokonaisuutta voi olla vaikea hallita tutkimuksessa. Ympäristötietoisuuden tutkiminen vaatisi metodeja, joissa tutkittava voisi itse muotoilla käsityksensä asioista ja määrittää, minkälainen asema ympäristökysymyksillä hänen elämässään on.

Käsitteen hallittavuuden takia myös tässä tutkimuksessa päädyttiin tarkastelemaan asenteita eikä tietoisuutta. Tutkimuksen keskeisin käsite on luonnonsuojeluasenne, jolle ei varsinaisesti ole valmista määritelmää. Käsite pohjautuu pitkälti Järvisen (1995; ks. yllä) ympäristöasenteen määritelmään, joskin tässä tutkimuksessa asenteiden kohteena ovat luonnon-

suojelutoimiin liittyvät seikat, esimerkiksi eläinlajien suojelu, ei niinkään ympäristö tai luonto yleisellä tasolla. Asenteen määritelmä ei suoraan vastaa kolmikomponenttimallia, vaan asenteiden suhde tietoon ja käyttäytymiseen on hieman löyhempi. Tässä tutkimuksessa luonnonsuojeluasenne siis määritellään emotionaaliseksi suhtautumistavaksi luonnonsuojeluun ja siihen liittyviin toimiin. Suhtautumiseen vaikuttaa jossain määrin tieto, ja asenteilla on myös yhteyksiä tietynlaiseen reagointiin ja käyttäytymiseen.

Muita tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat huolestuneisuus ympäristöuhkista, luonnonsuojelutieto ja ympäristömyönteinen käyttäytyminen. Huolestuneisuuden käsite noudattelee Schultzin ja muiden (1999) määritelmää tunnepitoisesta suhtautumistavasta ympäristöongelmia kohtaan. Luonnonsuojelutiedolla puolestaan tarkoitetaan luonnonsuojeluun sekä luonnonsuojelutoimiin, kuten lajien suojeluun, liittyvää faktapohjaista tietämystä. Ympäristömyönteinen käyttäytyminen viittaa kaikkeen ympäristön hyväksi tehtävään toimintaan, niin jätteiden lajitteluun kuin poliittiseen toimintaan.

2.2 Asenteiden suhde tietoon, käyttäytymiseen ja taustatekijöihin

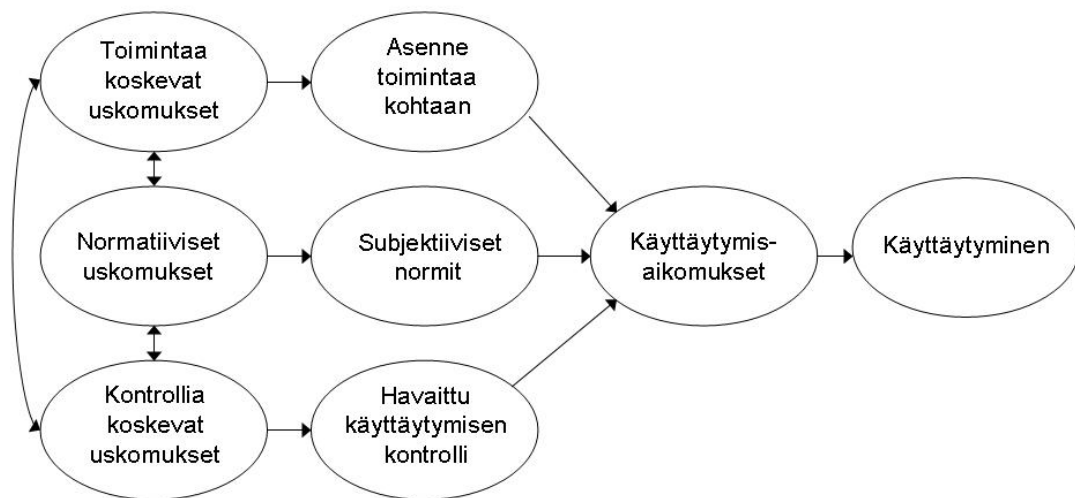
Linearisesti etenevät mallit ovat vanhimpia ja yksinkertaisimpia malleja, joilla on pyritty selittämään ympäristöasenteiden, -tiedon ja -käyttäytymisen yhteyttä (kuva 1). Mallien perusajatus oli, että ihmisten kouluttaminen ja valistaminen takaa ympäristövastuullisen käyttäytymisen. Pian kuitenkin todettiin, ettei yhteys ole näin yksinkertainen (Kollmuss & Agyeman 2002).

Kuva 1. Ympäristötiedon, -asenteiden ja -käyttäytymisen yhteyttä selittävä varhainen malli.

Myöhemmin on esitetty lukuisia monimutkaisia malleja, joiden avulla on tarkasteltu ympäristöön liittyviä asenteita, tietoa ja käyttäytymistä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Kaksi usein käytettyä teoriaa ovat Ajzenin ja Fishbeinin perustellun toiminnan teoria (theory of reasoned action) vuodelta 1980 sekä sen pohjalta kehitetty suunnitellun käyttäytymisen

teoria (theory of planned behaviour, kuva 2) vuodelta 1991, jota mm. Beedell ja Rehman (2000) käyttivät maanviljelijöiden luonnonsuojeluasenteita ja -käyttäytymistä tutkiessaan. Kummankin teorian lähtökohtana on ajatus siitä, että ihmiset yleensä käyttäytyvät harkitsevaisesti ottamalla vastaan tarvittavan informaation ja huomioimalla tekojensa seuraukset (Ajzen 2005). Suunnitellun käyttäytymisen malli toimii myös tässä kuntapäätäjien luonnonsuojeluasenteita tarkastelevassa tutkimuksessa teoreettisena viitekehyksenä. Teorian pohjalta muotoillut tutkimuskysymykset esitellään luvussa 5.

Kuva 2. Ajzenin ja Fishbeinin suunnitellun käyttäytymisen teoria.

Sekä perustellun toiminnan teorian että suunnitellun käyttäytymisen teorian mukaan parhaiten yksilön toimintaa ennustavat aikomukset jonkun tekemisen (tai tekemättä jättämisen) suhteen. Käyttäytymisaikomukset puolestaan muodostuvat kolmesta osatekijästä, joista yksi on niin kutsuttu subjektiiivinen normi. Sillä tarkoitetaan yksilön käsitystä sosiaalisesta paineesta toiminnan suorittamiseksi tai suorittamatta jättämiseksi. Aikomusten toisena osatekijänä ovat yksilön asenteet toimintaa kohtaan. Erotuksena lineaariseen malliin, asenne kohdistuu siis pikemminkin ympäristöystävällistä *toimintaa* kuin ympäristöä kohtaan. Asenteeseen, eli positiiviseen tai negatiiviseen arvioon toiminnan suorittamisesta, vaikuttavat vielä erilaiset uskomukset toiminnasta (Ajzen 2005).

Kolmas käyttäytymisaikomusten muodostumiseen vaikuttava tekijä, joka puuttuu varhaisemmasta perustellun toiminnan teoriasta, on yksilön käsitys kyvykkyydestään tai mahdollisuuksistaan toimia tietyllä tavalla (Ajzen 2005). Oman toiminnan vaikuttavuuteen liittyvistä käsityksistä on käytetty myös nimitystä "locus of control", jonka psykologit ovat

suomentaneet sanalla kontrolliodotus. Tutkijat ovat jakaneet ihmiset sen suhteen kahteen ryhmään. Sisäisessä kontrolliodotuksessa yksilö uskoo saavansa muutoksia aikaan omalla käyttäytymisellään. On kuitenkin myös ihmisiä, jotka uskovat muutosten tapahtuman vain joko sattumalta tai vaikutusvaltaisempien ihmisten toiminnan seurauksena. Heillä on ulkoinen locus of control (Fransson & Gärling 1999). Tässä kuntapäätäjien luonnonsuojeluasenteita tarkastelevassa tutkimuksessa on käytetty ilmaisua ”käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista” viitattaessa kontrolliodotuksen käsitteeseen.

Suunnitellun käyttäytymisen teorian perusteella ihmiset siis pyrkivät toimimaan tietyllä tavalla, kun he arvioivat toiminnan positiiviseksi, kokevat sosiaalista painetta toiminnan suorittamiseksi ja uskovat, että heillä on keinot ja mahdollisuus toimia kyseisellä tavalla (Ajzen 2005). Suunnitellun käyttäytymisen teorian keskeisin ajatus voidaan soveltaa myös tähän päätäjien luonnonsuojeluasenteita kartoittavaan tutkimukseen. Päätäjän voisi teorian perusteella ennustaa toimivan luonnonsuojelun hyväksi, jos hän ensinnäkin suhtautuu positiivisesti luonnonsuojeluun. Toisekseen päätäjän sosiaalisen yhteisön (esim. puolueen) näkemyksellä luonnonsuojelusta (sosiaalinen paine) on vaikutusta toimintaan. Lisäksi toiminnan määräytymiseen vaikuttavat kuntapäätäjän käsitykset oman toimintansa, esimerkiksi äänestyskäyttäytymisen tai mielipiteidensä, vaikutuksesta lopulliseen päätökseen.

Mutta mikä on tiedon rooli suunnitellun käyttäytymisen teoriassa? Monissa tutkimuksissa tieto sijoitetaan kohtaan "toimintaa koskevat uskomukset", sillä tieto on ehtona asenteen muodostumiselle. Tämän käsityksen mukaan tieto ei siis ole suoraan yhteydessä ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen vaan se linkittyy siihen asenteiden ja käyttäytymisaikomusten kautta. Kollmuss ja Agyeman (2002) kritisoiivatkin monia ympäristökampanjoita, jotka pyrkivät saamaan aikaan muutoksia käyttäytymisessä pelkästään tiedon avulla. Kuitenkin tutkimustuloksia on saatu myös tiedon ja ympäristövastuullisen käyttäytymisen suorasta yhteydestä (Hawthorne & Alabaster 1999, Kaiser ym. 1999, Cottrell 2003).

Kysymys asenteiden ja näkyvän käyttäytymisen välisestä yhteydestä on sekin ollut kiistanalainen kautta aikojen kaikenlaisten asenteiden tutkimuksessa. Yleistäen voidaan todeta, että asenteiden ja käyttäytymisen suhde ei ainakaan ole kovin yksinkertainen. Asenteet eivät ilmene eristyksissä muusta elämästä ja niiden ilmaisemiseen vaikuttaa todennäköisesti joukko erilaisia tekijöitä ja kilpailevia asenteita (Erwin 2001). Esimerkiksi sosiodemografisten tekijöiden yhteys ympäristöasenteisiin on ollut lukuisien tutkimusten kohteena.

Erityisesti sukupuolen ja koulutustason on todettu vaikuttavan asenteisiin: monissa tutkimuksissa ympäristömyönteisimpiä ovat olleet naiset (Hawthorne & Alabaster 1999, Tikka ym. 2000, Tulokas 2002, Eisler ym. 2003) ja korkeasti koulutetut (Hawthorne & Alabaster 1999, Mikkola 2001).

Tarkastelun kohteena ovat olleet edellä mainittujen lisäksi muun muassa ikä, asuinpaikka ja poliittinen ideologia. Kärjistetyksi on voitu todeta, että nuoret, kaupungeissa asuvat, hyvin koulutetut yksilöt, joilla on liberaali poliittinen ideologia, ovat ympäristöasenteiltaan kaikkein myönteisimpiä. Tällaisten tulkintojen kanssa on kuitenkin syytä olla hyvin varovainen (Fransson & Gärling 1999). Ympäristötietoisuus ei muodostu suoraviivaisesti minikään tekijän perusteella, vaan myös yksilön elämänhistorialla, kokemuksilla ja niihin pohjautuvilla subjektiivisilla tulkinnoilla todellisuudesta on vaikutuksensa (Konttinen 1998: 282).

Myös yksilön toiminnan rationaalisuudesta, johon suunnitellun käyttäytymisen teoria perustuu, voi olla toista mieltä. Lähteen (2001: 205) mukaan kaikki toiminta ei suuntaudu kohden etukäteen harkittua päämäärää. Ihmiset tekevät arkielämässään monia asioita, joita he eivät edes tiedosta. Toiminta voi olla seurausta yhteisöissä vakiintuneista kulttuurisista tavoista. Tavat ja säännöt ovat erilaisia toiminnan vakiintumisen tapoja, jotka omaksutaan oppimisen tuloksena. Ne antavat ihmiselle mahdollisuuden luoda jatkuvuutta elämäänsä niin, että kaikkea ei tarvitse harkita erikseen. Sen sijaan Suhosen (1994: 146) mukaan ihmisten voidaan odottaa toimivan tietoisesti ympäristön hyväksi vain siinä tapauksessa, että he myöntävät ongelmien olemassaolon ja arvelevat voivansa vaikuttaa niihin. Toiminnan rationaalisuus edellyttää lisäksi, että vaivannäkö ja muut kustannukset eivät nouse paljon yli oletetun hyödyn.

2.3 Ympäristöasenteet, -tieto ja -käyttäytyminen suomalaisen tutkimuksen valossa

Suomalaisten ympäristöasenteita on seurattu satunnaisesti jo 1970-luvulta ja systemaattisesti vuodesta 1983 (Kuisma 2001: 50). 1980-luvulla alettiin kiinnittää huomiota kulutuksen ja ympäristön välisiin suhteisiin. Ihmiset heräsivät vaatimaan ympäristöystävällisiä tuotteita sekä kulutusta, joka ei vaaranna kestävää kehitystä (Tulokas 2002).

Tutkimusten mukaan suomalaisten tietoisuus ympäristöön liittyvistä ongelmista on ajan mittaan lisääntynyt. Ympäristön laatu on jo pitkään nähty keskeisenä asiana ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi ympäristönsuojelua on pidetty monin verroin tärkeämpänä kuin talouskasvua tai kulutustason nostamista. Myös elintasoonsa tyytymättömät ihmiset ovat valmiita tekemään taloudellisia uhrauksia paremman ympäristön puolesta (Uusitalo 1991, Tulokas 1998 ja 2002). Yleisellä asennetasolla suomalaiset ovat olleet hyvin huolestuneita ympäristöongelmista. Suuri osa on sitä mieltä, että luonnonsuojelu edellyttää perusteellisia muutoksia elämäntavoissa (Sairinen 1996: 140).

Tulokkaan (2002) tutkimusten mukaan suomalaiset ovat eniten huolissaan maailmanlaajuisista ja omaa maata koskevista ympäristöongelmista. Sen sijaan vähiten ollaan huolissaan oman asuinpaikkakunnan ongelmista. Verrattuna Tulokkaan aiempiin tutkimuksiin huolestuneisuus Suomea koskevista ympäristöongelmista on kuitenkin vähentynyt vuodesta 1994. Paikallisten ja globaalien ympäristöongelmien suhteen huolestuneisuus on pysynyt saman suuruisena. Myös Lybäckin esittelemässä (2002: 221) kyselytutkimuksessa näkyy suomalaisten positiivinen näkemys Suomen ympäristöstä. Kyselyyn vastanneista 71% oli tyytyväisiä ympäristön tilaan Suomessa, mutta vain harva (4% vastanneista) oli tyytyväinen ympäristön tilaan globaalilla tasolla.

Suomi on helppo nähdä ympäristöongelmien suhteen lintukotona. Kuvitellaan, että suuret ympäristöongelmat eivät kosketa meitä vaan ovat lähinnä muun maailman ongelma (Lybäck 2002: 223). Suhonen (1994) on selittänyt ilmiötä sillä, että Suomessa aistein havaittavia, laajamittaisia ympäristövaurioita on suhteellisen vähän, mikä saattaa vääristää vaikutelmaa. Lähiympäristön arviointi perustuu omien havaintojen vertaamiseen siihen kuvaan, jota joukkoviestimet välittävät muun maailman ympäristöongelmista. Siten esimerkiksi monimuotoisuuden väheneminen Suomessa voi vaikuttaa mitättömältä sademetsien häviytyksestä aiheutuvaan lajikatsoon verrattuna.

Kuisma (2001: 53) toteaaakin, että ihmisten todellinen tieto ympäristöongelmien syistä ja ekosysteemien toiminnasta näyttää olevan hämmästyttävän vähäistä. Tieto asenteiden taustalla voi olla hyvinkin pinnallista, tiedotusvälineiden suodattamaa tietoa. Joukkoviestimet kyllä jakavat tietoa luonnon ja elinympäristön pilaantumisesta, mutta varsinaisista syistä ja seurauksista jopa asiantuntijat ovat toisinaan eri mieltä (Tulokas 2002). Lybäckin (2002: 224-225) mukaan yksilö kuitenkin tarvitsee runsaasti sekä käytännöllistä että käsitteellistä

tietoa ympäristöstä toimiakseen ympäristövastuullisesti. Toisaalta hän toteaa liian monimuotoisen ja usein myös ristiriitaisen ympäristöinformaation hämmentävän kansalaisia ja aiheuttavan välinpitämättömyyttä.

Suomi on osoittautunut myös hyväksi esimerkiksi maasta, jossa vallitsee vihreän asennoitumisen ja käyttäytymisen ristiriita (Lybäck 2002: 221-222). Muun muassa Uusitalo (1986) on todennut, että suomalaisten asenteet ympäristönsuojelua kohtaan ovat hyvin myönteiset, mutta vastaavat muutokset käyttäytymisessä ovat hyvin hitaita. Myös Sairinen (1996) on tehnyt tutkimuksessaan samansuuntaisia havaintoja. Muutokset yhteisön elämäntavassa katsotaan välttämättömiksi, mutta toisaalta suomalaiset kokevat jo toimivansa oikein ympäristön kannalta. Syyttävä sormi osoittaa itsestä pois päin. Suhosen (1994: 146) tutkimuksissa ilmeni, että tiedon, valmiuden ja toiminnan välisiä ristiriitoja on havaittavissa niilläkin kulutuksen alueilla, joiden melko yleisesti katsottiin vaikuttavan ympäristön tilaan. Esimerkiksi moni ympäristötietoinen ihminen saattaa suosia yksityisautoilua, vaikka tietäkin sen ympäristövaikutukset.

Syitä asenteiden ja toiminnan väliseen ristiriitaan on monia. Ensinnäkin ihmisten asenteet muuttuvat helposti. On siis varsin luonnollista, että ympäristömyönteisyyden lisääntyminen on näkynyt selvästi erilaisissa asenne- ja mielipidemittauksissa, muttei käyttäytymisen tasolla (Rannikko 1995). Yksi selittävä tekijä voi olla myös niin sanottu vapaamatkustajuus. Vapaamatkustaja pyrkii hyötymään muiden yhteistoiminnasta osallistumatta siihen itse. Vapaamatkustamisen lisääntymiseen voisi nähdä liittyvän yhteiskunnassa vallitsevan yksilöllisen hyödyn tavoittelu sekä heikot sosiaaliset normit. Ympäristön laatu on useimmiten sen luonteinen julkinen hyödyke, jonka käytöstä ei voida sulkea pois, vaikkei olisi itse tehnyt mitään asian hyväksi (Uusitalo 1991: 37).

Myös kierrätyskysymyksen yhteydessä on usein pohdittu, miksi ympäristötietoisuuden lisääntyminen näkyy gallup-tutkimuksissa, mutta ei ihmisten käyttäytymisessä. Lähteen (2001: 205-206, 216-219) mukaan jätteiden lajittelemattomuus ei kuitenkaan ole välttämättä tietoinen päätös. Se voi olla vain vanhan tottumuksen jatkamista. Lisäksi pelkkä uusien jäteastioiden ja niihin liittyvien lajittelutekniikoiden olemassaolo ei riitä muuttamaan asukkaiden toimintaa. Tarvitaan myös sosiaalista oppimista, jonka myötä kierrätyksen ajatus käy tutuksi ja se tulee osaksi asukkaiden arkielämää.

Lisäksi suomalaisilla on Sairisen (1996) tutkimusten mukaan varsin korkea ekologinen minäkuva. Ihmiset uskovat laajalti toimivansa ympäristöystävällisesti tai kertovat ainakin olevansa aikeissa muuttaa elämänsä ympäristön kannalta edullisemmaksi. Suomalaiset ovat kokeneet olevansa monin tavoin läheisemmässä suhteessa luontoon kuin muut eurooppalaiset, muun muassa suurten metsiemme ja kesämökkikulttuurimme takia. Moni uskoo jo toimivansa ympäristöystävällisestä, vaikei asia todellisuudessa olisikaan niin. Kun ihminen itse uskoo toimivansa oikein, ei hän tunne huonoa omatuntoa eikä koe tarvetta muutokseen. Myös kansallisella tasolla Suomen ekologinen minäkuva on kirkas ja Suomi nähdään yhtenä ympäristövastuullisuuden mallimaana. Liian positiiviset mielikuvat kuitenkin voivat helposti johtaa muutoshaluttomuuteen niin yksilöiden kuin koko maankin kohdalla (Sairinen 1996).

3 LUONNONSUOJELU SUOMESSA

3.1 Luonnonmuistomerkkien suojelusta biodiversiteetin säilyttämiseen

Luonnonsuojelu (nature conservation/protection) on vanha aate ja siihen liittyviä ajatuksia löytyy muun muassa eri uskontojen pyhistä kirjoituksista. Esimerkiksi Raamatussa viitataan ihmisen tehtävään luomakunnan varjelijana (ns. tilanhoitajaetiikka). Yhden määritelmän mukaan "luonnonsuojelu on ympäristönsuojelun osa, jolla pyritään säilyttämään luonnon monimuotoisuus. Laajasti tulkittuna luonnonsuojeluun kuuluu kaikki ekosysteemien toimintakyvyn turvaaminen" (Hakala & Välimäki 2003: 27-28).

Sairinen (1996: 28-32) lukee luonnonsuojelun myös yhdeksi ympäristöohjauksen strategiaksi. Erilaisia ympäristöstrategioita on hänen jaottelunsa mukaan kuusi, joista kukin kuvaa ympäristöpolitiikan painopistettä. Luonnonsuojelu oli ympäristöohjauksen ensimmäinen strategia ja se on vanhin ympäristöpolitiikan muoto. Luonnonsuojelulla tarkoitetaan tässä yhteydessä erityyppisiä suojeluohjelmia ja -lakeja, joilla pyritään suojelemaan yleensä uhanalaisia ja mahdollisimman koskemattomina säilyneitä luonnonalueita tai muuten arvokkaita kohteita.

Luonnonsuojelulla on Suomessa pitkät perinteet. Suomessa luonnonsuojelu nousi esiin vuonna 1880, jolloin tutkimusmatkailija Adolf Erik Nordenskiöld ryhtyi vaatimaan luonnon alueiden säästämistä muistoksi jälkipolville. Nordenskiöldin ajatus kuvastaa klassisen luonnonsuojelun aikakautta, jolloin painotettiin maisemallisia arvoja ja yksittäisten luonnonmuistomerkkien suojelua (Hakala & Välimäki 2003: 27-28). Alkuvaiheessa luonnonsuojelu käsitettiin osaksi sivistystyötä. Vasta myöhemmin toiminnan syynä oli huolestuminen uhanalaisten lajien, alueiden ja luonnonmaiseman säilymisestä (Sairinen 1996: 32). Ensimmäiset eliölajit rauhoitettiin 1923 ja suojelualueet perustettiin 1932 nykyistä edeltävän luonnonsuojelulain nojalla (Valtion ympäristöhallinto 2006).

Luonnonsuojelu ympäristöpolitiikan yhtenä strategiana säilyi pääpiirteittäin samanlaisena 1990-luvulle saakka. Vuonna 1992 Rio de Janeirossa pidetyn YK:n kehitys- ja yhteistyökongressin (UNCED) myötä alkoi luonnonsuojelun tavoitteissa kuitenkin tapahtua muutoksia (Sairinen 1996: 32, Sairinen ym. 1999: 252). Allekirjoittamalla kongressissa biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen Suomi sitoutui edistämään biologisen

monimuotoisuuden suojelua ja kestäväää käyttöä osana yhteiskunnan kaikkea toimintaa. Biodiversiteetillä eli biologisella monimuotoisuudella tarkoitetaan maapallon elollisen luonnon kokonaiskirjoa. Tähän luetaan eliölajien sisäinen perinnöllinen monimuotoisuus (geneettinen muuntelu), lajien monimuotoisuus ja lukumäärä sekä lajien ja niiden elottoman ympäristön muodostamien elinympäristöjen (ekosysteemien) monimuotoisuus (Ympäristöministeriö 1997).

Biologisen monimuotoisuuden väheneminen on yksi tämän hetken vaikeimmista ympäristöongelmista maailmassa. Erilaisten luonnonympäristöjen väheneminen ja niillä elävien eliölajien uhanalaistuminen ovat ensisijaisesti seurausta luonnonympäristöjen muuttumisesta, esimerkiksi maa- ja metsätalouden, yhdyskuntarakentamisen sekä maa- ja kiviainesten oton seurauksena (Ympäristöministeriö 1997). EU:n asettaman tavoitteen mukaan monimuotoisuuden väheneminen tulisi saada pysähtymään vuoteen 2010 mennessä (Hildén ym. 2005). Myös Suomella on kansainvälisesti merkittävä rooli biologisen monimuotoisuuden ylläpidossa. Suomen alueella on tärkeitä pohjoisen luonnon ekosysteemejä, kuten koko metsäluonto osana pohjoista havumetsävyöhykettä sekä suo- ja järviluonto (Ympäristöministeriö 1997).

Uuden luonnonsuojelulain (1096/1996) voimaan tulo vuonna 1997 vahvisti luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kaiken suojelutoiminnan kulmakiveksi Suomessa (Valtion ympäristöhallinto 2006). Luonnonsuojelulain muita tavoitteita ovat luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävään käytön tukeminen, luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistäminen.

Luonnonsuojelulaissa mainittuja luonnonsuojelukeinoja ovat luonnonsuojeluohjelmat, luonnonsuojelu- tai maisema-alueiden perustaminen, luonnonmuistomerkeiksi rauhoittaminen, luonnonsuojelulaissa määriteltyjen luontotyyppien suojeleminen sekä eliölajien suojeleminen rauhoitus- tai uhanalaisuus säännöksillä. Luonnon- ja maisemansuojelun ylin ohjaus ja valvonta kuuluu ympäristöministeriölle. Alueellisen ympäristökeskuksen tehtävänä on edistää ja valvoa luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan.

Luonnonsuojelulain säännökset, jotka liittyvät lajien rauhoittamiseen, koskevat myös talouskäytössä olevia alueita. Metsien hoidossa ja käytössä sovelletaan kuitenkin pääosin uutta metsälakia (Valtion ympäristöhallinto 2006). Metsälaki (1996/1093) velvoittaa turvaamaan talousmetsissä luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt. Sellaisia ovat esimerkiksi purot ja rehevät lehtolaikut. Niitä tulee hoitaa ja käyttää siten, että monimuotoisuudelle arvokkaat ominaispiirteet säilyvät.

Rio de Janeiron yleissopimuksen velvoitteiden toteuttamiseksi ympäristöministeriö julkaisi myös Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman. Viimeisin ohjelma on vuosille 1997-2005. Sen mukaan Suomen biologisen monimuotoisuuden ylläpito perustuu pääosin riittävään luonnonsuojelualueiden määrään sekä luonnonvarojen ja talouskäytössä olevien alueiden kestäväan käyttöön ja hoitoon. Samalla tulee kuitenkin ottaa huomioon myös yhteiskunnan muut tavoitteet. Kaikkia hallinnonaloja ja elinkeinosektoreita koskevassa toimintaohjelmassa on yleisiä kehittämistehtäviä biodiversiteetin ylläpitämiseksi ja hyödyntämiseksi (Ympäristöministeriö 1997).

Suojelualueiden perustaminen tai lajien suojelu eivät kuitenkaan välttämättä ole parhaita ja riittäviä suojelukeinoja. Jo Rion biodiversiteettisopimuksessa korostettiin voimakkaasti luonnon monimuotoisuuden kestäväan käytön periaatetta eli sitä, että myös taloudellisessa käytössä olevilla alueilla tulee ottaa huomioon luonnon monimuotoisuus ja sen säilyminen (UNCED 1993). Luonnonpuistojen ja kansallispuistojen rinnalle onkin nostettu uusia suojelukeinoja, joista tärkeimpiä ovat alue-ekologinen suunnittelu, taloudelliset ohjauskeinot, ennallistaminen ja vapaaehtoinen suojelu. Alue-ekologisen suunnittelun avulla alueita tarkastellaan kokonaisuutena (Sairinen ym. 1999: 253-254).

3.2 Biologisen monimuotoisuuden turvaaminen paikallistasolla

Rio de Janeirossa vuonna 1992 solmitun yleissopimuksen periaatteiden mukaan biologisen monimuotoisuuden ylläpito tulee sisällyttää myös alueellisiin ja paikallisiin kehittämissuunnitelmiin ja suunnitelmiin (UNCED 1993). Tavoitteen toteutuminen vaatii suunnitteluyhteistyötä eri viranomaisten ja erilaisten sidosryhmien välillä. Alueellisesti tärkeitä toimijoita ovat alueelliset ympäristökeskukset, maakuntien liitot sekä kunnat. Näiden tahojen tärkeänä tehtävänä on selvittää alueidensa luonnonarvot, huomioida suunnittelussa alueelliset ja

paikalliset luonnonsuojelukohteet, perustaa ja hoitaa suojelukohteita sekä hoitaa ympäristökasvatusta ja -valistusta (Ympäristöministeriö 1997).

Myös Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (Ympäristöministeriö 1997) antaa kehittämistehtäviä alue- ja paikallistason toimijoille biodiversiteetin ylläpitämiseksi ja hyödyntämiseksi. Sairisen ja muiden (1999: 205-206) mukaan luonnon monimuotoisuuden suojelua voidaankin esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunnan ja energiahuollon ohella pitää yhtenä kuntien ympäristöpolitiikan keskeisenä sisältöalueena. Kunnat voivat vaikuttaa biodiversiteetin ylläpitoon sekä suoraan, esimerkiksi kaavoituksella että epäsuorasti, esimerkiksi oppilaitosten kautta ja luomalla yrityksille kestäviä toimintaedellytyksiä. Kuntien keskinäiset lähtökohdat kuitenkin vaihtelevat, joten biodiversiteetin ylläpidossa tarvitaan tapauskohtaista arviointia ja toimintatapoja (Ympäristöministeriö 1997).

Kunta voi edistää biodiversiteetin säilyttämistä maankäytön suunnittelussa suoranaisesti varaamalla tilaa suojelualuille, mutta myös huomioimalla arvokkaat elinympäristöt toimintojen sijoittamisessa, säilyttämällä mahdollisimman laajoja ja yhtenäisiä alueita rakentamattomina sekä panostamalla maisemansuojeluun ja rantojen käytön suunnitteluun. Lisäksi erilaiset strategiapäätökset ja suunnitelmat, kunnan oman kiinteistöomaisuuden hoito sekä luontovalistus ja -opetus ovat tärkeitä biodiversiteetin ylläpidon kannalta (Ympäristöministeriö 1997).

Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma antaa kunnille kolme konkreettista toimenpidesuositusta monimuotoisuuden turvaamiseksi. Ensinnäkin kuntien tulee selvittää alueiltaan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet yhteistyössä alueellisten ympäristökeskusten ja metsäkeskusten kanssa. Toisekseen kuntien on suunnattava työllistämisvaroja myös luonnon monimuotoisuuden ylläpitoon, kuten esimerkiksi pienvesien ja muiden vastaavien kohteiden kunnostamiseen (Ympäristöministeriö 1997).

Kolmantena toimenpiteenä biologisen monimuotoisuuden turvaaminen tulee kytkeä paikallisten Agenda 21 -ohjelmien laadintaan. Koska luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on yksi kestävä kehityksen haasteista, se on myös oleellinen osa paikallisia Agenda 21 -toimintaohjelmia. Paikallisagendan avulla kunta voi yhteistyössä asukkaiden, yritysten ja

järjestöjen kanssa sitoutua luonnon monimuotoisuuden suojelemiseen. Vuoropuhelua ja tiedottamista painottavana prosessina paikallinen toimintaohjelma voi toimia myös keinona lisätä tietoa luonnosta ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen tärkeydestä (Ympäristöministeriö 1997). Paikallisagendasta kunnan ympäristöasioiden hallinnan työvälineenä kerrotaan enemmän alaluvussa 4.4.

4 KUNNAT YMPÄRISTÖTOIMIJOINA

4.1 Kuntaorganisaatio

Suomi jakautuu kuntiin, jotka ovat maamme alueellisia ja hallinnollisia perusyksikköjä. Vuoden 2006 alussa Suomessa oli 431 kuntaa, joista kaupunkeja oli 114. Kuntia oli Suomessa enimmillään noin 600 ja niiden määrä on 1940-luvulta laskenut suhteellisen tasaisesti. Suomen kunnat ovat muun muassa pinta-alaltaan, asukastiheydeltään ja elinkeinorakenteeltaan hyvin erilaisia (taulukko 1). Kuntien itsehallinto on turvattu perustuslaissa ja niitä voidaan pitää vahvoina yhteiskunnallisina vaikuttajina. Kuntien tehtäväkenttä on eurooppalaisittain poikkeuksellisen laaja. Kunnat järjestävät kansalaisten peruspalvelut, joista tärkeimpiä ovat sosiaali- ja terveydenhuolto, opetus- ja sivistystoimi sekä ympäristö ja tekninen infrastruktuuri (Suomen kuntaliitto 2006).

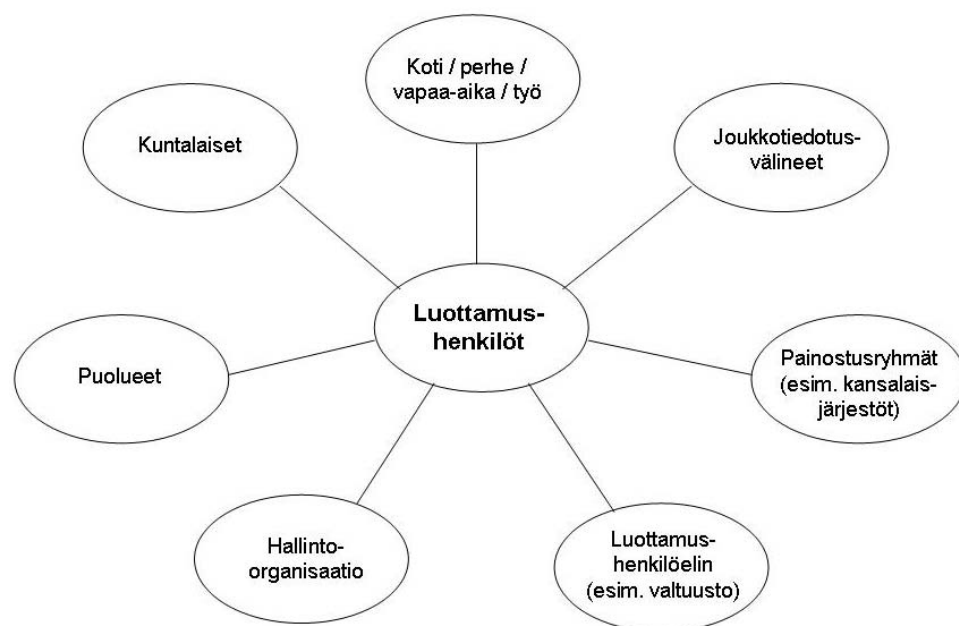
Taulukko 1. Kuntien erilaisuus Suomessa. Lähde: Kuntaliitto 2006.

	Koko maa	Pienin	Suurin
Väestö 31.12.2005	5 255 580	127	560 905
Maapinta-ala, km ²	304 112	5,9	15 185
Asukastiheys / km ²	17,3	0,2	3 009,60
Ikäjakauma %			
0–14	17,3	9,5	33,4
15–64	66,7	55,3	71,9
65 tai yli	16,0	6,5	33,8
Elinkeinorakenne %			
Maa- ja metsätalous	4,0	0,1	30,9
Teollisuus	25,1	7,6	48,8
Palvelut	69,0	39,5	84,8

Kunnallishallinnossa poliittinen demokratia on pääosin edustuksellista eli välillistä demokratiaa. Kunnan asukkaat valitsevat edustajansa valtuustoon, jolla on kunnassa ylin päätösvalta. Valtuusto, joka valitaan kunnallisvaaleilla neljän vuoden välein, päättää kunnan asioista sekä vastaa kunnan taloudesta ja toiminnasta. Lisäksi valtuusto nimittää kunnanhallituksen ja valitsee kunnanjohtajan. Kunnanhallitus vastaa kunnan hallinnon ja taloudenhoidon käytännön sujumisesta, valmistelee valtuustoasiat, valvoo kunnan etua sekä edustaa kuntaa. Kunnanjohtaja puolestaan johtaa kunnanhallituksen alaisena kunnan hallintoa ja taloutta sekä muuta toimintaa. Lisäksi kunnissa on erilaisia lautakuntia, jotka hoitavat koulutusasioita, sosiaali- ja terveyspalveluja sekä ympäristö- ja yhdyskunta-asioita. Niitä on

käytännössä Suomen jokaisessa kunnassa, vaikka ainoastaan vaali- ja tarkastuslautakunnat ovat pakollisia (Oulasvirta 1996, Suomen kuntaliitto 2006).

Kunnan päätökset siis tehdään valtaosin näissä monijäsenisissä luottamuselimissä, mutta myös päätösehdotuksia esittelevien virkamiesten osuus päätösten sisältöön on merkittävä. Luottamushenkilöt vaikuttavat päätöksiin pääasiassa ryhmänsä kautta. Yksittäisen luottamushenkilön mahdollisuudet vaikuttaa ratkaisuihin riippuvat hänen tiedollisista valmiuksistaan ja asemastaan omassa luottamushenkilöryhmässään. Päätäjän on myös kyettävä vaikuttamaan ryhmässä muodostettavaan yhteiseen kannanottoon (Oulasvirta 1996: 31-32).

Kuva 3. Luottamushenkilön kytkennät kunnan muihin tahoihin (Oulasvirta 1996: 32).

Kunnan luottamushenkilöiden on otettava toiminnassaan huomioon suuri joukko eri toimijoita (kuva 3). He joutuvat tasapainoilemaan erilaisten intressien ja paineiden välissä. Suhde kuntalaisiin on luonnollisesti keskeinen, mutta sen lisäksi kuntapäättäjällä voi olla luottamustoimessaan esimerkiksi taustaryhmien asianajan tai puolueen edustajan rooli. Puoluepolitiikan merkitys päätöksenteossa vaihtelee kunnittain. Paikalliset olot, poliittinen perinne, puolueiden voimasuhteet sekä päätettävät asiat vaikuttavat puoluepolitiikan korostumiseen. Kunnallispoliitikkojen ja luottamushenkilöiden toinen tärkeä työalue on kunta-organisaation ulkopuolella. Luottamushenkilö voi vaikuttaa puolueen toimintatapoihin sekä siihen, miten asioita käsitellään oman puolueen paikallisjärjestöissä. Poliitikon ei

myöskään tulisi toiminnassaan ainoastaan heijastaa äänestäjien mielipiteitä vaan myös kehittää kunnan asenneilmastoa (Oulasvirta 1996: 31-32).

4.2 Kunta osana ympäristöpolitiikkaa

Yhteiskunnan ja ihmisten suhdetta luontoon ja elinympäristöön hoidetaan ympäristöpolitiikan avulla. Ympäristöpolitiikan tarkoituksena on luonnon elinkyvyn ja moninaisuuden suojelu, luonnonvarojen säilyminen sekä ympäristöhaittojen ja -riskien vähentäminen tai poistaminen. Ympäristöpolitiikalla on usein liittymäkohtia muihin politiikan alueisiin. Kunkin maan ympäristöpolitiikan sisältö määritetään yleensä valtiovallan toiminnan pohjalta, mutta ympäristöpolitiikkaa toteuttavat luonnollisesti monet muutkin toimijat (Sairinen 1996: 28; Sairinen ym. 1999: 18).

Suhosen (1994: 15-25) esittelemässä kehämällisissä ympäristöpolitiikan peruselementtejä ovat ympäristö sinänsä, tiede, joukkoviestintä, kansalaiset ja ympäristöliike, julkinen valta sekä talous. Näiden eri elementtien väliset suhteet muodostavat monimutkaisen kehän. Vaikka jotkut ympäristöongelmat ovat aistein havaittavissa, usein ympäristöön kohdistuvien muutosten havaitsemiseen tarvitaan kuitenkin erityistä tutkimusta. Tutkimustiedon välittämiseen tarvitaan puolestaan joukkotiedotusta. Kansalaiset, jotka saavat tietonsa ympäristön tilasta muun muassa tiedotusvälineistä ja aistiensa kautta, vaikuttavat esimerkiksi äänestyskäyttäytymisellään päätöksentekokelempiin. Julkinen valta, kuten valtion ja kuntien päätöksenteko- ja hallintokoneisto, voi laatimiensa säännöksiensä ja budjettien avulla säädellä talouselämää ja siten myös ympäristöön kohdistuvaa painetta. Tuotanto ja muu talouselämä, jotka usein nähdään ympäristön muuttajina, joutuvat puolestaan ottamaan toiminnassaan huomioon julkisen vallan määräykset.

Myös kunnat ovat siis julkisen vallan toimijoina osa ympäristöpolitiikan kehää ja Suomen ympäristöpolitiikan toteutusta. Paikallistason ratkaisut ovat yhteydessä globaaleihin ympäristöongelmiin, vaikka tätä voikin olla vaikea havaita kuntatasolla. Kunnat ovat kyllä usein kiinnostuneita huolehtimaan omasta ympäristöstään: parantaahan alueen puhtaus usein melko konkreettisesti kuntalaisten elinoloja. Kaikilla kunnilla on kuitenkin myös lakisääteinen velvollisuus turvata asukkaille terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö (Sairinen ym. 1999: 197).

Vaikka valtio asettaa yleisiä ympäristönsuojelua koskevia tavoitteita ja määrittelee kunnalle tehtäviä, kuntien on itse päätettävä oma ympäristöpoliittinen suhtautumisensa. Tämä tapahtuu sekä tietoisesti omia ympäristötavoitteita asettamalla että päättämällä organisaatiosta, henkilöstöstä ja muista resursseista, joiden avulla sekä valtion asettamia että omia tavoitteita toteutetaan. Toiminnallaan ja lainsäädännön soveltamiseen liittyvillä ratkaisuiltaan kunnat vaikuttavat myös monien valtion valitsemien ohjauskeinojen toimeenpanoon (Kettunen 1998: 59).

4.3 Kuntien ympäristöhallinnon kehitys

Ensimmäiset kunnallisen ympäristöhallinnon elimet perustettiin 1970-luvulla vapaaehtoisesti joihinkin suuriin kaupunkeihin. Tätä ennen kunnille oli osoitettu muun muassa vesiensuojelun ja terveydenhuollon tehtäviä. Kuitenkin vielä 1980-luvun alussa kuntien ympäristönsuojelun hallinto oli hajanainen, sillä ympäristönsuojelua varten ei ollut yleensä osoitettu henkilöstöä eikä taloudellisia voimavaroja. Ympäristöterveydenhuolto oli terveyslautakunnan alaisen valvontaosaston tehtävänä, jäte- ja jätevesihuollosta vastasi tekninen sektori ja maa-ainesasiat hoiti kunnanhallitus. Maankäytön suunnittelu oli kaavoitustoimen vastuulla (Kettunen 1996, Tirkkonen & Jokinen 2001).

Kunnallinen ympäristönsuojelu eteni 1980-luvun puolivälissä heti ympäristöministeriön perustamisen jälkeen. Vuonna 1986 säädettiin laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta. Uudessa laissa määriteltiin kunnan ympäristönsuojelutehtävät ja niistä vastaavat viranomaiset. Ympäristölautakunnat määrättiin pakollisiksi yli 3000 asukkaan kuntiin. Kunnallisten ympäristönsuojelusihteerien virkoja alettiin perustaa ripeään tahtiin. Lain perusteissa pidettiin tärkeänä, että ympäristöhoito oli keskitettyä ja itsenäinen toimiala muuhun paikallishallintoon nähden. Kunnallista itsehallintoa vahvistettiin edelleen 1980- ja 90-lukujen vaihteessa purkamalla kuntien lakisääteistä ohjausta ja valvontaa. Aluksi vapauksia päättää omasta ympäristönsuojeluhallinnostaan annettiin vapaakuntakokeiluun osallistuneille kunnille. Sittemmin vuoden 1991 kuntien ympäristönsuojelua koskevan lain muutoksen myötä kaikki kunnat saivat lähes vapaat kädet päättää ympäristöhallinnostaan. Lautakunnan lakisääteisyys poistui ja tehtävät voitiin hoitaa esimerkiksi kuntien yhteistyössä kuntayhtymissä. Lautakuntia myös yhdistettiin ja varsinaisten ympäristölautakuntien määrä väheni selvästi. Myös ympäristönsuojelusihteerien toimia lakkautettiin (Kettunen 1996, Tirkkonen & Jokinen 2001: 69-70).

Valpasvuon ja muiden (2006) Suomen kuntaliitolle tekemän selvityksen mukaan ympäristönsuojelutehtävät kunnissa ovat lisääntyneet jatkuvasti. Tehtävät ovat vaativampia kuin aiemmin ja ne edellyttävät korkeampaa ammattitaitoa ja osaamista ympäristönsuojelun eri osa-alueilla. Ympäristönsuojelun voimavarat sitä vastoin ovat entisestään vähentyneet. Kunnan sisällä ympäristönsuojelutehtäviä hoidetaan nykyään usein osana teknisen hallinnon kokonaisuutta. Lisäksi reilu kolmannes kunnista hoitaa kyselyn mukaan ympäristönsuojelutehtävät yhteistyönä kuntayhtymässä, yhteistyölautakunnassa tai kuntien välisenä viranhaltijayhteistyönä.

Ympäristönsuojelu on erityislaatuinen toiminta-alue kunnissa. Se tuo kunnalle monia haasteita suhteessa kunnan muihin toimintoihin. Ympäristönsuojelun maailmankuva poikkeaa merkittävästi teolliseen ja taloudelliseen toimintaan perustuvasta maailmankuvasta, joka on pitkään ollut vallalla yhdyskunnissa (Konttinen & Litmanen 1996a: 10). Ympäristönsuojelusta aiheutuvat kustannukset keskittyvät usein taloudellisille toimijoille, mutta suojelu hyödyttää koko yhteiskuntaa. Tämä vaikeuttaa ympäristönsuojelupäätösten tekemistä (Kettunen 1998). Myös Hakasen (1999: 57) mukaan kunnan rooli ympäristökysymyksissä on ristiriitainen. Hakanen esittää kunnalla olevan ainakin neljänlaisia tehtäviä ja rooleja suhteessa kestävään kehitykseen.

Kunnan ensimmäinen rooli on olla itse luonnonvarojen käyttäjä ja ympäristökuormituksen aiheuttaja. Käytettäviä luonnonvaroja ovat esimerkiksi erilaiset raaka-aineet ja ravinteet, joita tarvitaan muun muassa rakentamiseen ja ravinnon tuotantoon liittyvissä toiminnoissa. Lisäksi kunnan toiminnalla on vaikutuksia tilan ja luonnon monimuotoisuuden muovautumiseen ja suojeluun. Toiminnan seurauksena syntyy myös päästöjä ja jätteitä. Yhdyskunta-toimintojen osuus aine- ja energiavirroista onkin varsin merkittävä. Niiden aiheuttama luonnonvarojen kulutus sekä ympäristön kuormitus jätteillä ja päästöillä on puolessa vuosisadassa moninkertaistunut (Hakanen 1999: 57-58).

Kunnan toinen rooli on luoda edellytyksiä kasvukoneiston toiminnalle ja laillistaa samalla siitä syntyvä ympäristökuormitus. Toisaalta kunnan kolmas rooli on korjata kasvukoneiston aiheuttamia ympäristöön kohdistuneita vahinkoja. Kunnan rooli vahinkojen korjaajana liittyy ennen kaikkea ympäristöpolitiikkaan, eli mikä politiikka valitaan ympäristöongelmien hoitamiseen tai ehkäisyyn. Kolmas rooli liittyy olennaisesti myös kunnan neljänteen rooliin, joka on kunnan elimien toimiminen foorumeina. Foorumeissa määritellään ja rat-

kaistaan ympäristöongelmia. Usein niissä kilpailevat monet vastakkaiset intressit (Hakanen 1999: 61-62). Ongelmia ympäristönsuojelulle kunnissa tuottaakin usein se, että ympäristöasia koetaan usein uhkana muiden, yleensä taloudellisten intressien toteuttamiselle. Kunnallinen päätöksenteko muotoutuu monien eri näkökohtien kamppailun tuloksena. Tämä piirre saattaa olla paikallistasolla jopa selvempi kuin valtakunnallisesti. Ympäristöasia jää helposti alakynteen, kun vastassa ovat esimerkiksi elinkeinoelämä ja rakennuttajat (Sairinen ym.1999: 197).

Ympäristöpolitiikan ristiriitaisuus kuntatasolla ilmenee muillakin tavoilla. Monet ympäristöhaitat eivät noudata kuntien rajoja. Siksi niiden ratkaiseminen voi olla vaikeaa. Paikallisesti toimiva ratkaisu saattaakin olla laajalti ajateltuna epäedullinen tai päinvastoin (Kettunen 1998: 45; Sairinen ym. 1999: 197). Lisäksi maaseutukuntien ja kaupunkien keskeiset ympäristöongelmat ovat erilaisia. Kaupungeissa haasteita asettavat mm. yhdyskuntarakenteen tiivistäminen, viheralueiden säilyttäminen ja liikennejärjestelyt. Maaseudun kunnissa tärkeiksi kysymyksiksi ovat nousseet muun muassa maatalouden vesistö päästöt, metsien ja rantojensuojelu, haja-asutuksen jätehuolto ja ekomatkailun kehittäminen (Sairinen ym. 1999: 198).

4.4 Kunnat ja paikallisagenda

YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa Rio de Janeirossa vuonna 1992 hyväksyttiin 27 periaatetta kestäväen kehityksen edistämiseksi, niin kutsuttu Rion julistus. Lisäksi konferenssissa muotoiltiin ympäristöä ja kehitystä koskeva toimintaohjelma "Agenda 21". Siinä määritellään, miten Rion julistuksen periaatteita tulisi käytännössä toteuttaa ja kuinka maapallon kehitys saadaan kestäväälle pohjalle 21. vuosituhanteen mennessä. Monet toimintaohjelmassa esitetyt ongelmat ja myös niiden ratkaisut ovat paikallisia. Toimintaohjelmassa suositeltiin maailman kaikille kunnille oman kestäväen kehityksen toimintaohjelman eli paikallisen Agenda 21 –ohjelman laadintaa (UNCED 1993). Toimintaohjelmasta laaditun dokumentin luvussa 28 on määritelty kunnanviranomaisen toiminta paikallisen Agenda 21 –ohjelman tukemiseksi:

"Koska useilla YK:n ohjelmassa esitetyillä ongelmilla ja niiden ratkaisulla on juurensa paikallisessa toiminnassa, on kuntien (Local Authorities) oltava mukana pyrittäessä ohjelman tavoitteisiin. Kunnat muodostavat, käyttävät ja pitävät yllä taloudellisia ja sosiaalisia rakenteita sekä huolehtivat ympäristöstä. Kunnat myös luovat ympäristöpolitiikkaa ja säännöksiin vaikuttavat ympäristöön sekä kansallisten ja kansainvälisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kuntien hallinto on kansalaisia lähellä ja siksi sillä on ratkaiseva osuus kansalaisten kouluttamisessa ja liikelle saattamisessa sekä kestävän kehityksen edistämässä yhdessä kansalaisten kanssa." (Suomennos: Suomen kuntaliitto 2006)

Kunnat ovat perustaneet toimintaohjelman laatimiseksi erilaisia foorumeita. Paikallisagendalla pyritään korostamaan kunnan, siellä toimivien yhteisöjen ja kuntalaisten päivittäisten toimien yhteyttä maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin. Paikallisagendan tavoitteena on prosessi, johon osallistuvat kunnan hallinnon lisäksi kunnassa toimivat järjestöt ja yritykset sekä kuntalaiset (Hakanen 1999). Paikallisagendasta on muodostunut kuntatasolla keskeinen ympäristöjohtamisen työväline. Sitä voidaan verrata yritysmaailmassa käytössä olevaan ISO 14 001 –ympäristöhallintajärjestelmään. Molemmat ovat vaiheittain ja järjestelmällisesti eteneviä ympäristöjohtamisen menetelmiä (Sairinen ym. 1999: 201).

Suomen Kuntaliitto teetti selvityksen kestävän kehityksen paikallistason ongelmista osana Paikallinen agenda 21 –ohjelmaa. Kysely suunnattiin kuntien ympäristöviranhaltijoille ja kunnanjohtajille. Selvityksen mukaan pahimmat esteet paikallisagendan toteuttamiselle ovat olleet asenteellisia ja taloudellisia. Asennetasolla toteutuksen pullonkauloiksi todettiin ympäristöasenteiden yleinen koveneminen, päättäjien heikko sitoutuminen kestävän kehityksen periaatteisiin, Naturen vaikutukset sekä ympäristökysymyksen leimautuminen luonnonsuojelijoiden vouhotukseksi. Asenteiden muutokseen katsottiin päästävän asennekasvatuksen, tiedotuksen ja koulutuksen avulla (Niemenmaa 1998).

4.5 Ympäristöorientaatio paikallistasolla

Konttinen ja Litmanen (1996b: 255) ovat luonnehtineet paikallisyhteisöjen ympäristökysymysten hallintaa kirjavaksi. Erityisesti maalaiskunnat ovat poikenneet toisistaan suhtautumisessa alueensa ekologisiin kysymyksiin tietoisuuden lisääntymisestä huolimatta. Paikallisyhteisön ympäristönhallinta näkyy paikallista ympäristöä koskevissa ratkaisuisissa ja toimenpiteissä. Niitä suunnitellaan ja ohjataan ympäristöpolitiikalla, jota puolestaan määrittävät muun muassa valtion lait ja muut normit. Kuten alaluvussa 4.1 todettiin, suomalaiset kunnat voivat erota toisistaan suurestikin esimerkiksi pinta-alaltaan, asukasluvultaan ja

-tiheydeltään sekä elinkeinorakenteeltaan. Vaikka paikallisten olosuhteiden tuntemisesta voikin olla hyötyä kunnan ympäristöasioihin suhtautumista tarkasteltaessa, ei paikkakunta-kohtaista erilaisuutta ole aiemminkaan voitu selittää ainoastaan eroavista resursseista tai tarpeista johtuviksi (Konttinen ja Litmanen 1996a: 2-8).

Paikallisyhteisöjen päätöksentekoon vaikuttavat lakien ja säädösten lisäksi muun muassa paikalliset arvoisällöt. Paikallisten ratkaisujen takana ovat aina yksilöt erilaisine tulkintoineen, merkityksenantoineen, kiinnostuksineen ja tavoitteineen (Konttinen & Litmanen 1996a: 2-8). Erot arvostuksissa voivat liittyä esimerkiksi ihmisten yleisiin käsityksiin hyvästä elämästä, hyvinvoinnista, näiden saavuttamisen keinoista, luonnon ja ihmisen välisestä suhteesta sekä vastuusta tulevia sukupolvia kohtaan. Toisten mielestä kunnan tehtävänä on taata asukkaille laadukas elinympäristö, toiset sen sijaan mieltävät kunnan rooliksi turvata paikalliset työpaikat ja elinkeinoelämän toiminnan sujuvuus. Molemmat näkökulmat ajavat kuntalaisten hyvinvointia, mutta hyvin erilaisin keinoin (Sairinen ym. 1999: 198).

Ympäristöä koskevien käsitysten kerrostuneisuus muodostaakin haasteen politiikan tekijöille. Kunnan toimijoiden vaihtelevat intressit tulisi ottaa parhaalla mahdollisella tavalla huomioon. Yhteiskunnallisia toimintamalleja ei kuitenkaan saada luonnosta vaan ihmisten on luotava ne itse. Ympäristöön vaikuttava päätöksenteko pohjautuu siihen osallistuvien ihmisten ympäristötietoisuuteen ja heidän käsitykseensä muiden ihmisten ympäristötietoisuudesta. Ympäristötietoisuutta muokataan kollektiivisesti yhteiskunnallisissa keskusteluissa ja määrittelykamppailuissa, kun kiistellään siitä, minkälainen merkitys ympäristöllä on päätöksenteossa – ja siitä minkälainen merkitys päätöksillä on ympäristöön (Konttinen 1998: 290).

Konttinen ja Litmanen (1996a: 2-6) nimittävät kunnan toimijoiden suuntautumista ympäristöä kohtaan paikalliseksi ympäristöorientaatioksi tai ympäristöajatteluksi. Yhdyskunnan ympäristöorientaatio muodostuu yhteisön eri ryhmien ja niihin kuuluvien yksilöiden ympäristöorientaatioiden summana. Paikallisyhteisön eri ryhmiä ovat muun muassa paikallishallinto, erilaiset intressiryhmät (yritykset ja poliittiset järjestöt), erilaiset työ- ja ammattiasemaan liittyvät ryhmät (maanviljelijät, eläkeläiset jne.), harrastus- ja vapaa-ajanryhmät, kuten vaikkapa metsästysseurat, sekä paikallista identiteettiä korostavat ryhmät (mm. pitkään kunnassa asuneet). Vaikutuksensa ympäristöorientaatioon on tietysti myös enemmän tai

vähemmän pysyvillä luonto-, ympäristö- ja asukasyhdistyksillä. Yksilö suodattaa näkemyksiään useiden eri ryhmien jäsenenä, tuoden myös omat kantansa ryhmään. Ympäristöä koskevia viestejä käsitellään vuorovaikutuksessa toisten ryhmien jäsenten kanssa (Konttinen & Litmanen 1996a: 2-8). Inhimilliset valinnat ja ratkaisut ovat riippuvaisia toisten ihmisten ja ihmisryhmien toiminnasta, haluista ja päämääristä (Lähde 2001: 204-205, 207).

Lähde (2001: 218) kuvailee yhteisön toiminnan muotoutumista instituution käsitteen avulla. Instituutio on moniselitteinen termi, jolla voidaan tarkoittaa vallitsevaa ajattelu- tai toimintatapaa, vakiintunutta merkitysjärjestelmää (esimerkiksi uskontoa) sekä edellisiin kuuluvia merkkijärjestelmiä, kuten kielenkäyttöä, sääntöjä, lakeja, toimintaohjeita ja niin edelleen. Instituution synnyssä keskeisiä ovat sen piirissä toimivien ihmisten uskomukset ja näkemykset. Yhteisössä jaetut uskomukset voivat vakiintua luonnollisuus- tai normaalisuusoletuksiksi. Tietyistä käytännöistä tulee eräänlaisia sosiaalisia tosiasioita. Ihmiset pitävät instituutiota yllä osallistumalla instituution toimintaan ja omaksumalla ajattelutapoja. Vähitellen esimerkiksi käsitykset luonnonsuojelusta muuttuvat osaksi instituution yleistä ajattelutapaa. Vaikkapa oletus metsähakkuiden ”sopivasta määrästä” ei ole enää väite, vaan osa maailmaa koskevaa ”tietoa” (Lähde 2001: 218). Ympäristöorientaatio on myös aina yhteydessä yhteiskunnassa laajemmin esiintyviin ympäristöä koskeviin keskusteluihin (Konttinen & Litmanen 1996a).

Ympäristöorientaatio ei siis ole pelkästään päätöksentekijöiden määrittämää, vaan se on paljon laajempi kysymys käsittäen koko yhteisön ja sen piirteet. Kuitenkin myös pieni toimijajoukko voi muokata yhteisön jäsenten ympäristökäsityksiä tehokkaasti. Paikallisyhteisössä muotoutuvat ympäristöorientaatiot ovat usein yhdensuuntaisia paikallishallinnon ympäristölle antamien tulkintojen kanssa. Näin on todettu olevan erityisesti sosiaaliselta rakenteeltaan yhtenäisissä kunnissa (Konttinen & Litmanen 1996a: 6-7, 9).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimustehtävä- ja kysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa Keski-Suomen kuntapäättäjien luonnonsuojeluun liittyvää tietoa ja asenteita, vastuullisuutta toiminnan tasolla sekä huolestuneisuutta eri ympäristöuhkista. Tarkoituksena on näitä ulottuvuuksia tarkastelemalla saada yleiskäsitys siitä, miten kuntapäättäjä suhtautuu luonnonsuojeluun ja sen hyväksi toimimiseen, ja mitkä seikat ovat merkityksellisiä kunnallispolitiikan ympäristövastuullisuuden määräytymisessä. Vastauksia etsitään seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka huolestuneita kuntapäättäjät ovat eri ympäristöuhkista ja erityisesti luonnonsuojeluun liittyvistä uhkista?
- Millainen on kuntapäättäjien tietotaso luonnonsuojeluasioissa? Mitkä ovat tärkeimmät tietolähteet luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyvissä asioissa?
- Miten kuntapäättäjät asennoituvat luonnonsuojeluun yleisesti? Kuinka suhtaudutaan erityisesti suojelualueisiin, lajien suojeluun ja suurpetoihin?
- Kuinka ympäristövastuullisesti kuntapäättäjät toimivat tai aikovat toimia arjessa ja julkisesti?
- Millaiset ovat päättäjän käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista luonnonsuojelussa?

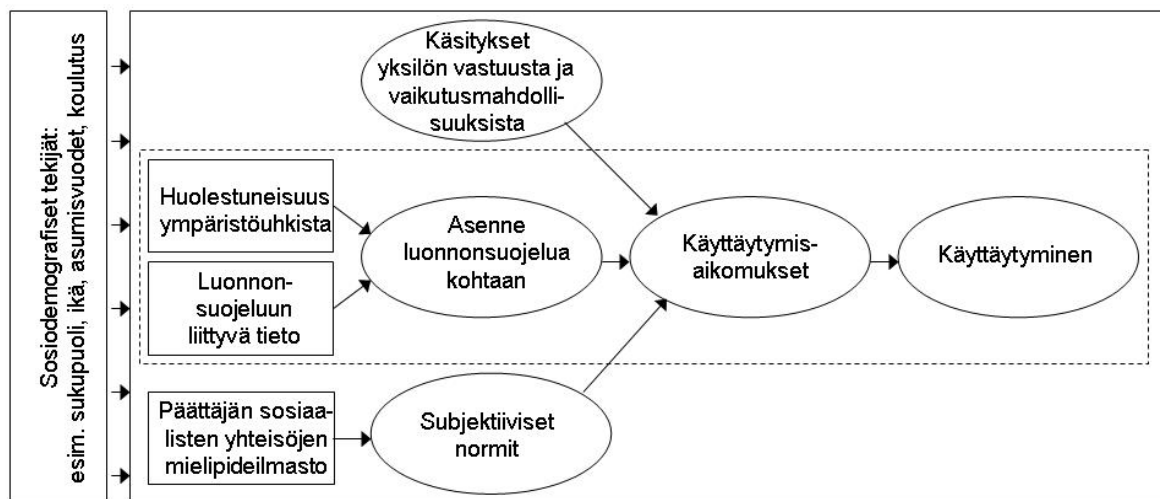
Tarkoituksena on lisäksi selvittää:

- Miten huolestuneisuus, tieto, asenteet ja käyttäytyminen ovat yhteydessä toisiinsa?
- Mikä yhteys erilaisten sosiaalisten yhteisöjen (puolueen, kunnan jne.) mielipideilmastolla on huolestuneisuuteen, tietoon, asenteisiin ja käyttäytymiseen?
- Miten päättäjän käsitykset vastuustaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan ovat yhteydessä käyttäytymisaikomuksiin ja käyttäytymiseen?
- Millainen vaikutus taustatekijöillä (esim. sukupuoli, ikä, asuinkunta, asumisaika) on huolestuneisuuteen, tietoon, asenteisiin ja käyttäytymiseen sekä yksilön käsityksillä vaikutusmahdollisuuksistaan?

Suunnitellun käyttäytymisen teoriaa (Ajzen 2005) soveltaen jälkimmäisistä tutkimuskysymyksistä on muotoiltu hypoteeseja, jotka on esitetty kuvassa 4. Tässä tutkimuksessa siis esitetään, että huolestuneisuus ympäristöuhkista ja luonnonsuojeluun liittyvä tieto ovat yhteydessä luonnonsuojeluasenteiden muotoutumiseen. Käyttäytymisaikomuksiin puolestaan vaikuttavat luonnonsuojeluasenteet, käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista sekä subjektiiviset normit. Käyttäytymisaikomukset ovat yhteydessä käyttäyty-

miseen. Kaikkien ulottuvuuksien taustalla vaikuttavat sosiodemografiset tekijät, kuten sukupuoli ja ikä. Tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole kuitenkaan rakentaa jäykkiä syyseuraus -suhteita kuntapäättäjien luonnonsuojeluasenteiden ja käyttäytymisen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden välille, vaan pikemminkin kartoittaa eri ulottuvuuksien välisiä suhteita.

Kuva 4. Tutkimuksen hypoteesit eri ulottuvuuksien välisistä yhteyksistä suunnitellun käyttäytymisen teoriaa soveltaen. Tarkastelun kohteena on erityisesti katkoviivalla rajattu alue.

Tulosten avulla saadaan tietoa Keski-Suomen maaseutukuntien poliittisten päättäjien luonnonsuojeluun liittyvistä asenteista, tietotasosta ja ympäristövastuullisesta käyttäytymisestä sekä eri ympäristöuhkien aiheuttamasta huolestuneisuudesta. Samalla pyritään lisäämään ymmärrystä päättäjien luonnonsuojeluasenteiden ja -tiedon sekä ympäristövastuullisen käyttäytymisen taustalla vaikuttavista tekijöistä sekä tiedon, asenteiden ja käyttäytymisen yhteydestä. Ymmärtämällä kuntapäättäjien luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyvää tiedon määrää sekä asenteita ja käyttäytymistä, tämän kaltaista tutkimusta voidaan hyödyntää luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyvän tiedollisen ohjauksen kehittämisessä.

5.2 Aineiston kerääminen ja analysointi

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, jotta päästiin mahdollisimman suureen otoskoko. Tutkimukseen otettiin mukaan kymmenen Keski-Suomen maakunnan kuntaa. Mukana tutkimuksessa olivat Kannonkoski, Keuruu, Kivijärvi, Konnevesi, Korpi-lahti, Kuhmoinen, Leivonmäki, Luhanka, Saarijärvi ja Sumiainen. Mukana olevista kunnista kaikki paitsi Keuruu ovat Tilastokeskuksen (2005) tilastollisen kuntaryhmittelyn mu-

kaan maaseutumaisia kuntia. Keuruu on luokituksen mukaan taajaan asuttu kunta. Tutkimuksessa ei ollut mukana kaupunkimaisia kuntia.

Taulukko 2. Tunnuslukuja tutkimuksen kunnista. Vertailukohtina samat tunnusluvut maaseutumaisista kunnista, Keski-Suomesta ja koko maasta.

	Väestö	Maapinta-ala km ²	Asukkaita/ km ²	Ikäjakauma %			Elinkeinorakenne %		
				0-14	15-64	65 tai yli	maa & metsä	teollisuus	palvelut
Kannonkoski	1 627	445	3,7	15,4	56,6	27,9	21,1	21,9	53,3
Keuruu	11 180	1 259	8,9	15,4	62,9	21,7	6,7	28,4	62,4
Kivijärvi	1 424	484	2,9	17,7	57,8	24,5	22,6	16,3	55,8
Konnevesi	3 099	513	6,0	15,8	60,5	23,7	15,9	27,4	53,6
Korpilahti	4 997	615	8,1	17,6	61,4	21,0	10,7	25,5	60,9
Kuhmoinen	2 805	662	4,2	11,1	58,0	30,9	14,4	24,5	58,3
Leivonmäki	1 155	379	3,1	13,0	59,4	27,6	15,9	25,3	54,3
Luhanka	881	215	4,1	10,9	55,3	33,8	28,5	16,9	52,8
Saarijärvi	10 041	885	11,3	16,2	62,5	21,3	11,2	29,6	56,1
Sumiainen	1 313	230	5,7	15,4	60,9	23,7	13,4	31,9	49,9
	yht.	yht.	ka	ka	ka	ka	ka	ka	ka
Tutkimuksen kunnat	38 522	5 685	5,8	14,9	59,5	25,6	16,0	24,8	55,7
Maaseutumaiset kunnat	1 064 622	219 523,44	4,8	17,2	62,2	20,4	13,6	27,2	56,3
Keski-Suomi	267 902	16 541,69	16,2	17,1	66,2	16,7	4,9	27,2	65,5
Koko Suomi	5 255 580	304 112	17,3	17,3	66,7	16,0	4,0	25,1	69,0

Kuntia ei valittu satunnaisotannalla kahdesta syystä. Ensimmäkin mukaan haluttiin nimenomaan pieniä, maa- ja metsätalousvaltaisia kuntia, joissa suhtautuminen ympäristökysymyksiin on tutkimusten mukaan ollut hyvin erilaista kuin kaupungeissa. Monet maaseudun elinkeinonharjoittajat elävät läheisessä suhteessa luontoon. Leipä saadaan luonnon muokkaamisesta ja toisaalta alalla on vahva usko oman toiminnan ekologisuuteen. Puhuttaessa ympäristönsuojelusta maa- ja metsätalosalalla on myös yleensä kyseessä hyvin konkreettiset edut (Sairinen 1996). Mukaan otetut kunnat näyttävätkin monen tunnusluvun osalta vastaavan maaseutumaisia kuntia (taulukko 2). Toisekseen valintaan vaikutti kuntien historia ympäristökysymyksissä. Konttisen ja Litmasen (1996b: 255) mukaan erityisesti maalaiskunnat ovat poikenneet toisistaan suhtautumisessaan alueensa ekologisiin kysymyksiin. Mukaan haluttiin sekä konfliktikuntia, joissa on aiemmin ollut ympäristön kannalta kielteisiä tapahtumia että kuntia, joissa on ollut aktiivista toimintaa ympäristön hyväksi (ks. esim. Nieminen 1996).

Saatekirje (liite 1) ja kuusisivuinen kyselylomake (liite 2) lähetettiin postitse yhteensä 281 kuntapäättäjälle, jotka toimivat kuntien valtuustoissa, hallituksessa tai ympäristölautakunnissa. Kyselylomakkeet lähetettiin myös kunnanjohtajille. Kyselyt postitettiin 12. huhtikuuta 2006 ja vastausaikaa annettiin 5. toukokuuta saakka. Vastausajan lähetessä loppuaan lähetettiin vielä sähköpostitse muistutus niille kyselyn vastaanottajille, joiden sähköpostiosoitteet olivat saatavissa. Muistutusviestejä lähetettiin hieman yli 100 kappaletta. Muistutusviesteissä vastausaikaa jatkettiin 19.5.2006 saakka. Kyselylomakkeita palautui yhteensä 113. Tarkasteluun otettiin kuitenkin 108 lomaketta (38,4 % lähetetyistä lomakkeista), sillä viisi lomaketta jouduttiin hylkäämään puutteellisten taustatietojen takia.

Kyselylomakkeen runko noudatteli hyvin pitkälti Haahlan (2003) pro gradussa käytetyn lomakkeen muotoa. Osa kysymyksistä, kuten kysymys huolestuneisuudesta eri ympäristöuhkien suhteen sekä kysymys ympäristötiedon lähteistä, olivat täysin vastaavia kuin Haahlan tutkimuksessa. Tietokysymyksiä muotoiltaessa sen sijaan käytettiin apuna Hirvosen (2002) tekemää kyselyä YVA-asioista sekä Honkasen (2006) pro gradun kyselylomakkeen tietokysymyksiä. Asenneosaan otettiin muutama Haahlan tutkimuksessa käytetty väittämä, mutta suurin osa asennekysymyksistä muotoiltiin kohdistumaan erityisesti luonnonsuojeluun.

Aineiston analysointi suoritettiin SPSS for Windows versio 11.51 –ohjelmalla. Tutkimuksessa käytetyt tilastolliset menetelmät on esitetty tulosten yhteydessä.

5.3 Kyselylomakkeen pohjalta rakennetut mittarit

Kyselylomake oli jaettu neljään osaan (ks. liite 2). Ensimmäisessä osassa tiedusteltiin kunnan päättäjän huolestuneisuutta eri ympäristöuhkista asteikolla yhdestä neljään (1=en lainkaan huolestunut, 2=vähän huolestunut, 3=melko huolestunut, 4=erittäin huolestunut). Vastaaajan eri ympäristöuhkille antamat arvot laskettiin yhteen ja jaettiin kysymyksessä esitettyjen uhkien lukumäärällä, jolloin saatiin keskiarvo vastaaajan huolestuneisuudesta. Lisäksi vastaaajan tuli nimetä kolme eniten huolestuttavaa ympäristöuhkaa. Ympäristöuhkat saatiin järjestykseen huolestuttavimmasta vähiten huolestuttavaan vastaaajien mainintaker-tojen mukaan, kun kukin maininta tuotti yhden pisteen.

Lomakkeen toisessa osassa tiedusteltiin ensin tärkeimpiä tietolähteitä ympäristön- ja luonnonsuojeluun liittyen sekä mitattiin vastaajan tietomäärää. Kuten ympäristöuhkien kohdalla, tietolähteetkin asetettiin tärkeysjärjestykseen mainintakertojen perusteella. Vastaajan tietoja mitattiin kahdellatoista tietokysymyksellä, jotka käsittelivät luonnonsuojelua ja kunnan roolia luonnonsuojelun toteuttamisessa. Kustakin oikeasta vastauksesta annettiin yksi piste ja väärän vaihtoehdon valinnasta vastaavasti vähennettiin yksi piste. Jokaisen vastaajan pisteet laskettiin yhteen, jonka jälkeen vastaajat luokiteltiin kokonaistietomääränsä mukaisesti vielä heikkoihin (0-5 pistettä), tyydyttäviin (6-11 p.), hyviin (12-17 p.) ja erittäin hyviin (18-24 p.) tietoihin. Lisäksi tarkasteltiin erikseen vastaajien menestystä luonnonsuojeluun liittyvissä kysymyksissä (kysymykset 3-11) ja kunnan luonnonsuojelulliseen rooliin liittyvissä kysymyksissä (kysymykset 12 ja 13).

Kolmannessa osassa esitettiin 36 luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyvää asenneväittämää. Vastausvaihtoehdot olivat yhdestä neljään (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 4=täysin samaa mieltä). Hirsjärven ja muiden (2002) mielestä vastaajalle tulisi tarjota valittavaksi vaihtoehto "ei mielipidettä". He myös toteavat, että tämän vaihtoehdon valitsevat jopa 30 prosenttia vastaajista. Tässä päättäjien luonnonsuojeluasenteita kartoittavassa kyselyssä "en osaa sanoa" -vaihtoehto jätettiin pois skaalasta, sillä se olisi saattanut houkuttaa kuntapäättäjiä ottamaan neutraalin kannan moineen asiaan. Ilmeisesti neutraalin vaihtoehdon poisjättämisen takia muutama vastaaja oli jättänyt vastaamatta joihinkin kohtiin, mutta pääosin siitä ei koitunut tulosten analysoinnin kannalta ongelmia.

Asenneväittämistä rakennettiin viisi mittaria: yleiset luonnonsuojeluasenteet, suhtautuminen suojelualueisiin, suhtautuminen lajien suojeluun, suhtautuminen petoihin yksilön vastuu ja vaikutusmahdollisuudet. Mittarien sisältämät kysymykset löytyvät liitteestä 3. Asennemittareita varten jokainen väittämä pisteytettiin asteikolla 1-4 siten, että ympäristön kannalta myönteisimpinä pidetty valinta antoi arvon 4 ja kielteisimpänä pidetty valinta arvon 1. Lopuksi vastaajille laskettiin keskiarvo kullakin mittarilla saaduista pisteistä, jolloin saadut arvot vaihtelivat yhdestä neljään (1=hyvin negatiiviset asenteet, 2=melko negatiiviset asenteet, 3=melko positiiviset asenteet, 4=hyvin positiiviset asenteet). Lisäksi vastaajalla oli mahdollisuus arvioida avoimessa kysymyksessä päättäjien ja virkamiesten vaikutusmahdollisuuksia omassa kunnassa tai kertoa yleisesti mielipiteitään luonnonsuojelusta

kunnassaan. Avoimia vastauksia käytettiin tilastollisin menetelmin saatujen tulosten tukena.

Neljännessä osassa kartoitettiin vielä vastaajan ympäristövastuulliseen toimintaan liittyviä käyttäytymisaikomuksia sekä käyttäytymisaktiivisuutta. Käyttäytymisaikomusmittarilla (kysymykset liitteessä 3) mitattiin vastaajan valmiutta toimia ympäristön ja luonnon hyväksi arjessa ja päättäjänä. Asteikko oli tässäkin mittarissa välillä yhdestä neljään, jossa 1 kuvasi hyvin vähäisiä käyttäytymisaikomuksia, 2 vähäisiä käyttäytymisaikomuksia, 3 melko suuria käyttäytymisaikomuksia ja 4 erittäin suuria käyttäytymisaikomuksia.

Käyttäytymisaktiivisuusmittareilla tarkasteltiin yleistä käyttäytymisaktiivisuutta sekä erikseen ympäristövastuullisuutta arjessa, toimintaa ympäristön hyväksi ja luontoharrastuneisuutta (kysymykset liitteessä 3). Ympäristövastuullisuusmittarilla kartoitettiin vastaajan ympäristövastuullisuutta arjessa ja toimintamittarilla tarkasteltiin vastaajan julkista toimintaa luonnon- ja ympäristönsuojelun hyväksi. Luontoharrastuneisuusmittarilla mitattiin vastaajan luontoon liittyvää harrastuneisuutta, esimerkiksi innokkuutta retkeilyyn tai luonto- ja ympäristöaiheisten tv-ohjelmien seuraamiseen. Asteikko oli kaikissa käyttäytymisaktiivisuusmittareissa yhdestä neljään (1 =hyvin vähäinen käyttäytymisaktiivisuus, 2=vähäinen käyttäytymisaktiivisuus, 3=melko suuri käyttäytymisaktiivisuus, ja 4=erittäin suuri käyttäytymisaktiivisuus). Kyselyn lopuksi tiedusteltiin vastaajan taustatietoja.

5.4 Tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet

Kyselytutkimuksella saatiin kartoitettua useiden maaseutukuntien päättäjien mielipiteitä, mikä ei olisi onnistunut haastattelututkimuksessa. Myös lomakkeiden palautusprosentti (n. 40%) oli varsin kohtuullinen. Suurempi otoskoko olisi saattanut lisätä tulosten luotettavuutta, mutta toisaalta havaintojen määrää voidaan pitää riittävänä tämän tutkimuksen tarpeisiin. Myöskään kaupunkien ottaminen mukaan tutkimukseen ei olisi ollut tarkoituksenmukaista, sillä tutkimuksen tavoitteena ei ollut yleistää tuloksia kaikenlaisten kuntien päättäjiin. Tutkimuskohteena olivat nimenomaan maaseutukuntien päättäjät.

Vaikka kyselylomake oli melko pitkä ja jopa raskas vastata, saatiin yhdellä lomakkeella vastauksia moneen eri kysymykseen. Haastattelututkimuksessa vastaukset olisivat kenties olleet syvällisempiä ja tarkemmin harkittuja, mutta toisaalta kyselylomakkeen avulla oli

mahdollista saada laaja näkemys kuntapäätäjien tiedoista, asenteista ja käyttäytymisestä. Hirsjärven ym. (2002) mukaan kyselymenetelmä on varsin tehokas myös siksi, että aineisto voidaan käsitellä ja analysoida nopeasti tietokoneen avulla. Lisäksi aikataulu ja kustannukset voidaan arvioida melko tarkasti.

Tutkimusasetelman syvyyttä lisäsi kuitenkin osaltaan se, että tiedon, asenteiden ja käyttäytymisen kartoittaminen kohdistui erityisesti luonnonsuojeluun, ei ympäristönsuojeluun kokonaisuudessaan. Ympäristö ja ympäristönsuojelu ovat käsitteinä niin laaja-alaisia, että tulokset kuntapäätäjien kohdalla olisivat voineet jäädä hyvin ylimalkaisiksi. Perinteisesti ympäristönsuojeluksi koetut asiat, kuten jätevesien puhdistaminen ja jätehuolto, ovat suojelukeinoina hyvin erilaisia kuin vaikkapa luonnonsuojeluun liittyvät toimet.

Kyselytutkimukseen liittyy kuitenkin myös heikkouksia. Ensinnäkin kyselytutkimuksessa monilla vastaajilla on taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Nykyään, kun ympäristöongelmat ovat julkisuudessa olleet hyvin esillä, tämä ilmiö on saattanut lisätä ilmaistujen asenteiden ympäristömyönteisyyttä (Konttinen 1998: 285). Kuntapäätäjillä saattavat sosiaalisesti hyväksyttävät vastaukset korostua vieläkin selvemmin. Päätäjät ovat julkisia toimijoita ja saattavat helposti tuntea joutuvansa tarkastelun kohteeksi, siitähän huolimatta, ettei tässä tutkimuksessa ketään vastaajaa voida tunnistaa. Vastauksista saataan pelätä koituvan huonoa mainetta myös omalle kunnalle.

Kyselylomakkeista voi olla vaikea päätellä, onko kysymyksiin vastattu huolellisesti ja rehellisesti, tai ovatko vastaajat yleensäkin ymmärtäneet esitetyt väittämät (Hirsjärvi ym. 2002). Päätäjien voisi kuitenkin arvella tehtävänsä puolesta ottavan kyselyn vakavasti. Asemansa takia heillä on luultavasti perustietämys, jonka avulla on mahdollista muodostaa mielipide luonnonsuojeluun liittyvissä asioissa. Kyselytutkimuksessa myös kysymysten muoto voi vaikuttaa tuloksiin. Tässä kuntapäätäjien luonnonsuojeluasenteita kartoittavassa tutkimuksessa on käytetty pääasiassa strukturoituja kysymyksiä. Niiden avulla vastauksia voidaan mielekkäästi vertailla. Ne myös tuottavat vähemmän kirjavia vastauksia ja vastaaminen on helpompaa kuin avoimissa kysymyksissä (Hirsjärvi ym. 2002).

Myös sisällöltään eri tavoin muotoillut kysymykset tuottavat erilaisia tuloksia (Konttinen 1998: 285). Esimerkiksi ympäristöasennetutkimuksissa asenne-käyttäytyminen-yhteys usein kiinni siitä, kuinka kyseisiä ulottuvuuksia on mitattu. Ensinnäkin mittausvastaavuus

asenteiden ja käyttäytymisen välillä epäonnistuu usein (Kaiser ym. 1999). Asenne- ja käyttäytymismittareiden tulee mitata samaa asiaa. Esimerkiksi asenteet ilmaston muutosta kohtaan ja autolla ajaminen eivät välttämättä korreloi, vaikka autolla ajaminen lisääkin kasvihuonekaasujen määrää ja siten vaikuttaa ilmaston muutokseen. Autolla ajaminen ei kuitenkaan liity suoraan asenteisiin ilmaston muutoksesta (Kollmuss & Agyeman 2002). Kuntapäättäjien asenteita, tieto ja toimintaa tarkasteltaessa kysymykset pyrittiinkin muotoilemaan niin, että ne kohdistuvat nimenomaan luonnonsuojeluun.

Toisekseen kysymysten pitää olla sisällöltään sellaisia, että vastaajilla on samanlaiset edellytykset vastata kysymyksiin. Voi olla harhaanjohtavaa tarkastella esimerkiksi alimpien sosiaaliluokkien ympäristöasenteita taloudellisen uhrautumishalukkuuden näkökulmasta (Uyeki & Holland 2000). Vaikka kuntapäättäjien joukossa oli muun muassa koulutus- ja ammattitautaltaan erilaisia ihmisiä, voi tutkimuksen kuntapäättäjiä pitää kohtuullisen homogeenisenä joukkona. Heillä on asemansa puolesta jokseenkin yhtäläiset mahdollisuudet saada tietoa, tuoda mielipiteensä julki ja vaikuttaa asioihin. Tavallisen kansalaisen vaikutusmahdollisuudet ovat oleellisesti heikommat.

6 TULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot

Tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu 108 havaintoyksiköstä. Prosentuaalisesti eniten lomakkeita palauttivat Kannonkosken päättäjät, joista joka toinen oli vastannut kyselyyn (taulukko 3). Vähiten lomakkeita saatiin Kivijärveltä sekä määrällisesti että suhteessa lähetettyjen lomakkeiden määrään. Kaikkiaan lomakkeita palautui lähes 40 prosenttia 281 lähetetystä lomakkeesta, mitä voidaan pitää melko tyypillisenä vastausprosenttina (Hirsjärvi ym. 2002).

Taulukko 3. Vastaajien määrät, keskimääräinen ikä ja lomakkeiden palautuvuus kunnittain.

Vastaajan koti- kunta	N	Ikä $\bar{x}$	Lomakkeiden palautus-%
Kannonkoski	12	49,2	50,0 %
Saarijärvi	19	53,4	48,7 %
Leivonmäki	11	47,6	47,8 %
Konnevesi	12	47,1	42,9 %
Korpilahti	12	45,7	35,3 %
Luhanka	7	53,3	33,3 %
Sumiainen	7	53,6	33,3 %
Keuruu	14	51,9	33,3 %
Kuhmoinen	8	50,5	29,6 %
Kivijärvi	6	55,5	27,3 %
Yhteensä	108	50,5	38,4 %

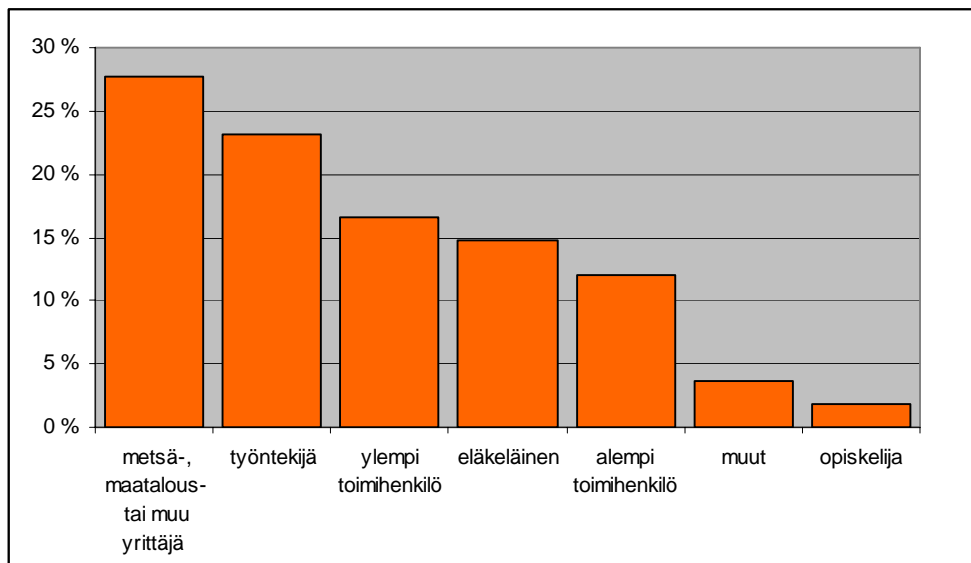
Vastaajista 53 oli naisia (49,1%) ja 55 miehiä. Vastaajat olivat 20–74 -vuotiaita, ja 70,4 prosenttia vastaajista olivat iältään 41–60 -vuotiaita. Keskimääräinen ikä oli 50,5 vuotta (taulukko 3). Kyselyyn vastanneet päättäjät olivat asuneet edustamissaan kunnissa keskimäärin 33,9 vuotta. Asumisajat vaihtelivat yhdestä vuodesta 72 asumisvuoteen. Maanomistajia oli 62 prosenttia vastaajista.

Vastaajien joukossa oli ainoastaan 6 kunnan virkamiestä (5,6%, N=108). Pelkästään kunnan valtuustoon kuului 21,3 prosenttia ja pelkästään hallitukseen 6,5 prosenttia vastaajista. Sekä valtuustossa että hallituksessa toimi 13 prosenttia vastaajista. Noin 40 prosenttia vastaajista oli valtuuston ja/tai hallituksen lisäksi jäsenenä myös jossain lautakunnassa. Useimmiten kyseessä oli jokin muu kuin ympäristölautakunta. Kuitenkin 13,9 prosenttia

vastaajista kuului pelkkään ympäristölautakuntaan. Suurimmalla osalla (88,9%) vastaajista oli yksi tai kaksi tehtävää kunnan hallinnossa.

Noin kolmannes vastaajista on ammatilliselta asemaltaan metsätalous-, maatalous-, tai muu yrittäjä (kuva 5). Vastaajien joukossa oli myös runsaasti eläkeläisiä (14,8%). Toimihenkilöt muodostivat yhteensä vajaan kolmanneksen vastaajista ja työntekijöitä oli noin viidenes. Vähiten vastaajissa oli opiskelijoita ja muita ammatinharjoittajia.

Kuva 5. Vastaajien ammatillinen asema (N=108).

Yhteensä 37 prosenttia vastaajista kertoi saaneensa ammatillisen koulutuksen. Näistä 40 vastaajasta 5 kertoi kuitenkin suorittaneensa myös ylioppilastutkinnon. Opistotason tutkinto vastaa nykyistä ammattikorkeakoulututkintoa. Niinpä ammattikorkeakoulutasoisen tutkinnon oli suorittanut 32,4 prosenttia vastaajista.

Vajaa puolet vastaajista kertoi edustavansa Keskusta-puoluetta. SDP:tä edusti noin joka viides vastaaja ja Kokoomusta reilu 10 prosenttia. Muut puolueet jäivät kyselyssä vähemmälle edustukselle. Keski-Suomessa vuoden 2004 kunnallisvaaleissa valittujen valtuutettujen määrään nähden tämän tutkimuksen puoluejakauma edustaa melko hyvin Keski-Suomen tilannetta yleensä, vaikka mukana kyselyssä oli myös hallituksen ja lautakuntien jäseniä (taulukko 4).

Taulukko 4. Vastaajien edustamat puolueet sekä vertailutietona Keski-Suomen vaalipiirin vuoden 2004 kunnallisvaaleissa valittujen valtuutettujen määrä puolueittain. (*Lähde: Tilastokeskus 2004)

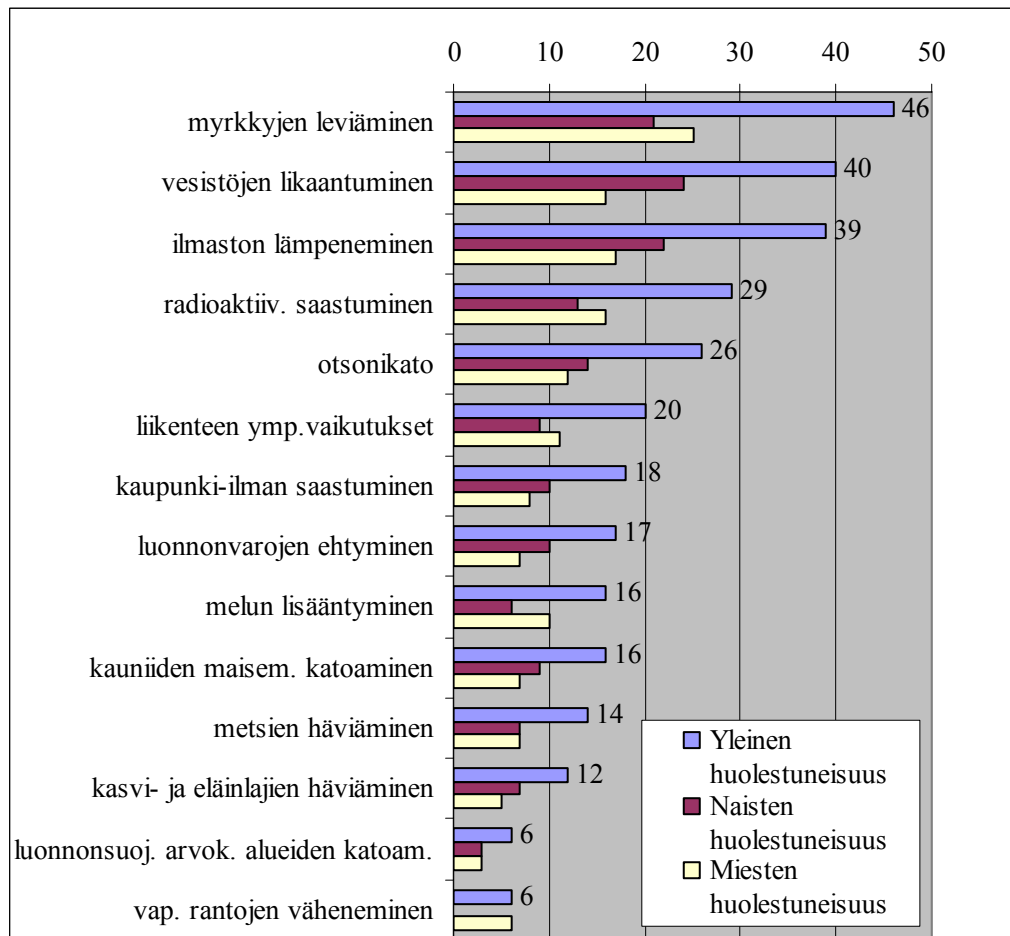
Vastaajan edustama puolue	N	Prosenttia vastaajista	Valittujen valtuutettujen määrä (%) vuoden 2004 kunnallisvaaleissa Keski-Suomessa*
Keskusta	51	47,2	41,9
SDP	22	20,4	26,2
Kokoomus	12	11,1	13,7
Vasemmistoliitto	7	6,5	9,1
Kristillisdemokraatit	4	3,7	5,2
Vihreä liitto	1	0,9	2,2
Sitoutumattomat	11	10,2	-
Muut puolueet	0	0	1,7
Yhteensä	108	100	100,0

6.2 Huolestuneisuus yleensä

Huolestuneisuutta, tiedon määrää, asenteita ja käyttäytymistä tarkasteltiin yleisesti ja vertailtiin yhdeksää eri taustamuuttujaa vasten. Näitä taustamuuttujia olivat 1) kunta, jonka hallinnossa vastaaja toimii, 2) vastaajan asema kunnan hallinnossa, 3) sukupuoli, 4) maanomistajuus, 5) koulutustaso, 6) sosioekonominen asema, 7) puolue, 8) ikä ja 9) asumisaika kunnassa. Näistä raportoitiin tutkimuksen kannalta olennaisimmat tulokset.

Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan huolestuneisuuttaan eri ympäristöuhkista. Yleisen huolestuneisuuden keskiarvo oli 2,65 (SD=0,58, N=108). Keskimäärin päättäjät olivat siis lähestulkoon melko huolestuneita ympäristöuhkista.

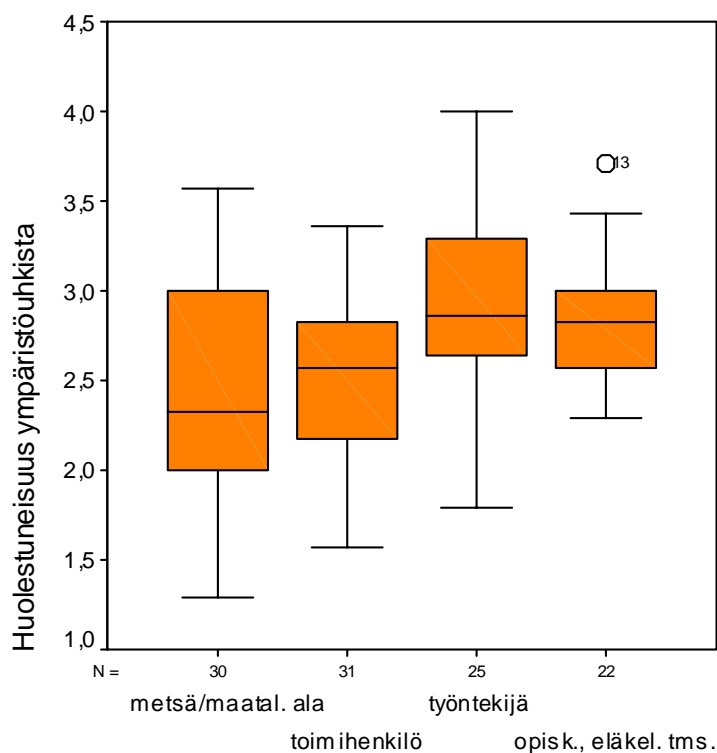
Vastaajien tuli myös valita listauksesta kolme huolestuttavinta ympäristöuhkaa. Annettujen mainintojen perusteella huolestuttavimmaksi ympäristöuhkaksi koettiin myrkkujen leviäminen ympäristöön (kuva 6). Sen oli asettanut kolmen huolestuttavimman ympäristöuhan joukkoon 46 vastaajaa. Toiseksi huolestuttavimpana pidettiin vesistöjen likaantumista ja kolmannella sijalla oli ilmaston lämpeneminen. Vähiten vastaajia huolestutti vapaiden rantojen väheneminen, luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden katoaminen sekä kasvi- ja eläinlajien häviäminen.

Kuva 6. Vastaajien huolestuneisuus eri ympäristöuhkista. Palkit kuvaavat ympäristöuhkille annettujen mainintojen määrää.

6.3 Huolestuneisuus eri vastaajaryhmissä

Eri ammatillisten ryhmien välillä oli merkitseviä eroja huolestuneisuudessa (kuva 7). Työntekijät olivat huolestuneempia ympäristöuhkista kuin metsä- ja maatalousyrittäjät ja muut yrittäjät (Tukey, $p=0,002$; t-testi, $F=0,066$, $df=53$, $p=0,003$) sekä huolestuneempia kuin toimihenkilöt (Tukey, $p=0,013$; t-testi, $F=3,127$, $df=54$, $p=0,004$). Lisäksi opiskelijat, eläkeläiset tai muihin ammattiryhmiin kuulumattomat henkilöt olivat huolestuneempia ympäristöuhkista kuin metsä- ja maatalousyrittäjät ja muut yrittäjät (Tukey, $p=0,42$; t-testi, $F=7,666$, $df=50$, $p=0,004$).

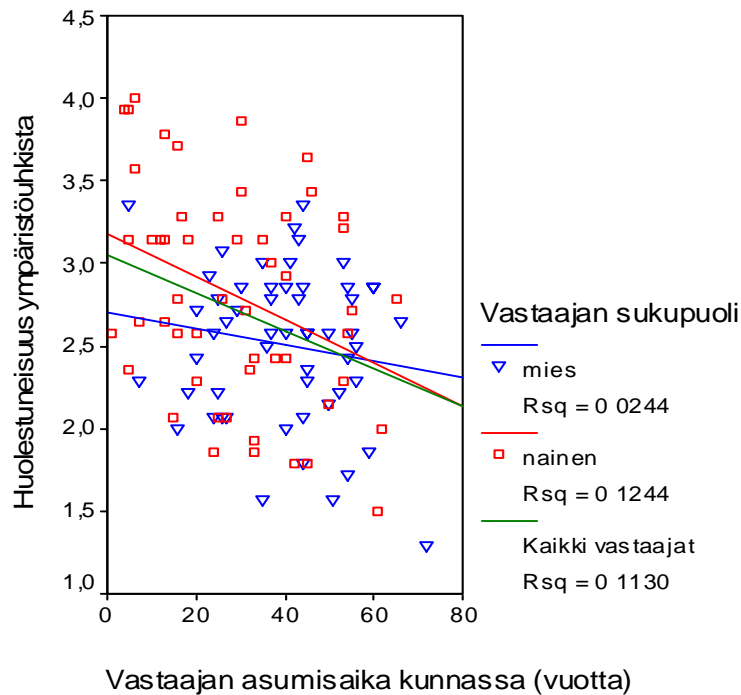

Kuva 7. Erot ammatillisten ryhmien huolestuneisuudessa olivat merkitseviä (ANOVA, $F=6,05$, $df=3$, $p=0,001$).

Myös sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero huolestuneisuudessa (t-testi, $F=7,96$, $df=94,16$, $p=0,007$). Naiset olivat keskimäärin hieman huolestuneempia ympäristöuhkista ($\bar{x}=2,80$; $SD=0,64$; $N=53$) kuin miehet ($\bar{x}=2,51$; $SD=0,46$; $N=55$). Kuitenkin tarkasteltaessa erikseen naisten ja miesten huolestuneisuutta eri ympäristöuhkista, ei vastauksissa ollut mainittavia eroja (kuva 6). Kolme suurinta huolta oli kummallakin sukupuolella samat kuin kokonaistarkastelussa. Myös vähiten huolestuttavat ympäristöuhat noudattelivat sekä miehillä että naisilla kokonaistarkastelun linjaa. Kasvi- ja eläinlajien häviäminen sekä luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden katoaminen olivat neljän viimeisen joukossa.

Lisäksi vastaajan asumisaika kunnassa oli yhteydessä huolestuneisuuteen. Kunnassa asumisvuodet korreloivat negatiivisesti huolestuneisuuden kanssa (kuva 8). Kauan kunnassa asuneet olivat siis vähemmän huolestuneita ympäristöuhkista kuin lyhyen aikaa kunnassa asuneet päättäjät. Suurin ero on nimenomaan ääripäiden välillä, eli alle 20 vuotta kunnassa asuneet olivat merkitsevästi huolestuneempia kuin 51 vuotta tai sitä kauemmin kunnassa asuneet henkilöt (ANOVA, $F=3,94$, $df=3$, $p=0,01$; Tukey $p=0,01$). Tulokseen ei näyttäisi vaikuttavan ikä, sillä iän ja huolestuneisuuden välillä ei ollut merkitsevää korrelaatiota.

(Spearmanin korrelaatiokerroin $r_s=0,018$, $N=108$, $p=0,850$). Myöskään ikäryhmien (alle 45-vuotiaat, 46-54-vuotiaat, yli 55-vuotiaat) välillä ei ollut eroja huolestuneisuudessa (ANOVA, $F=0,154$, $df=2$, $p=0,857$). Lisäksi iän vaikutus poistettiin osittaiskorrelaatiolla, jolla asumisaajan ja huolestuneisuuden korrelaatio oli edelleen merkitsevä (korrelaatiokerroin $-0,374$, $p<0,001$).

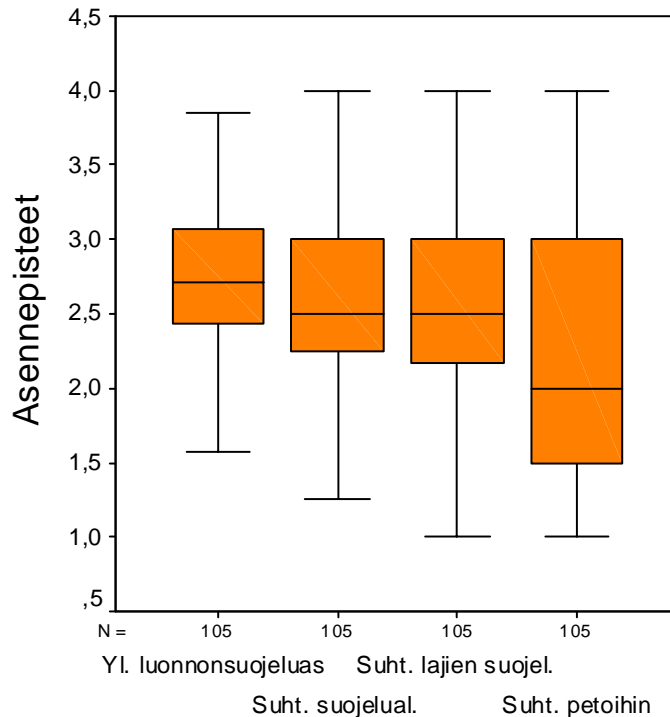

Kuva 8. Vastaajan asumisaika kunnassa korreloi negatiivisesti huolestuneisuuspisteiden kanssa (Spearmanin korrelaatiokerroin $r_s=-0,258$, $N=108$, $p=0,007$). Kuvasta näkyy myös naisten miehiä suurempi huolestuneisuus, joka tosin laskee naisilla asumisvuosien mukaan jyrkemmin kuin miehillä.

Sen sijaan kuntien välillä huolestuneisuudessa ei ole merkitseviä eroja (ANOVA, $F=1,66$, $df=9$, $p=0,110$). Merkitseviä eroja ei ollut myöskään kunnan eri toimijoiden välillä (ANOVA, $F=0,990$, $df=3$, $p=0,401$). Ympäristölautakunnassa toimivat olivat kuitenkin suuntaa antavasti huolestuneempia ympäristöuhkista kuin muut kunnan toimijat (t-testi, $F=0,403$, $df=106$, $p=0,086$). Myöskään maanomistajuus, koulutus tai puoluetusta eivät olleet yhteydessä huolestuneisuuteen.

6.4 Asenteet yleensä

Yleisissä luonnonsuojeluasenteissa kaikkien vastaajien keskiarvoksi saatiin 2,67 (SD=0,53). Se osuu lähelle melko positiivisia asenteita. Pienin keskiarvo luonnonsuojeluasenteissa oli 1,14, joka tarkoittaa lähes hyvin negatiivisia asenteita ja suurin 3,86, joka tarkoittaa lähes hyvin positiivisia asenteita.

Kuva 9. Yleisten luonnonsuojeluasenteiden ja sen osa-alueiden pisteiden vaihtelu vastaajilla.

Suhtautumisessa lajien suojeluun kaikkien vastaajien keskiarvoksi saatiin 2,57 (SD=0,61). Suojelualueisiin suhtautumisen yleinen keskiarvo oli 2,52 (SD=0,57). Sen sijaan petoihin suhtautumisen keskiarvo oli hieman pienempi kuin muissa asennemittareissa: 2,25 (SD=0,89). Myös hajonnat eroavat jonkin verran, mutta koska esimerkiksi petoasennemittarissa oli vähemmän kysymyksiä kuin muissa mittareissa, tulee hajontoja tulkita varovaisesti (kuva 9).

Petoihin suhtautumisen keskiarvot vastaajilla eroavat kuitenkin merkitsevästi yleisistä luonnonsuojeluasenteista, suojelualueisiin suhtautumisesta ja lajien suojeluun suhtautumisesta (taulukko 5). Merkitseviä eroja oli myös yleisten luonnonsuojeluasenteiden ja suojelualueisiin suhtautumisessa sekä yleisten asenteiden ja lajien suojeluun suhtautumisen vä-

lillä. Yleisten asenteiden keskiarvo oli muita korkeampi. Sen sijaan suhtautumisessa suoje-
lualueisiin ja suhtautumisessa lajien suojeluun vastaajien keskiarvot eivät eronneet toisis-
taan merkitsevästi.

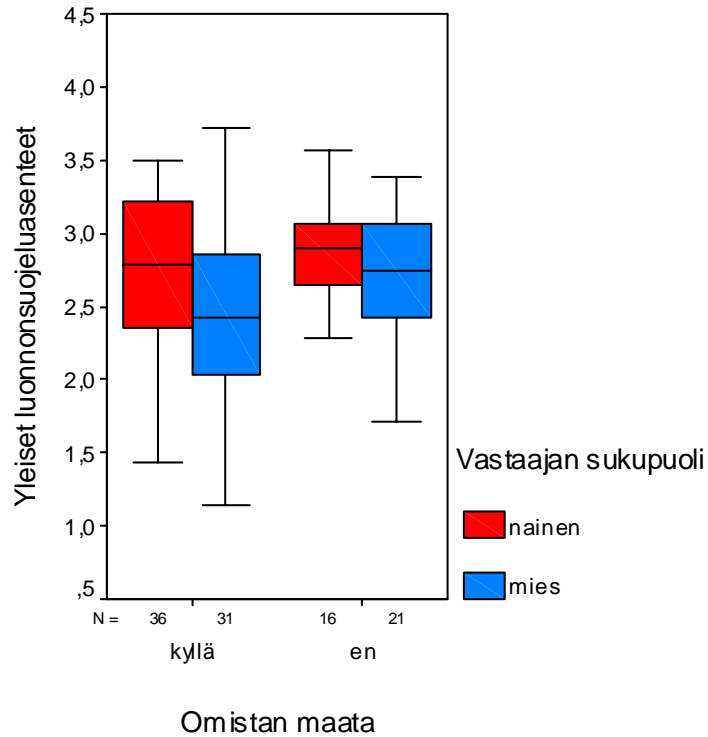
Taulukko 5. Vastaajien suhtautuminen luonnonsuojelun eri osa-alueisiin. Ensimmäisessä
sarakkeessa näkyy tarkasteltava väite, esim. yleiset luonnonsuojeluasennepisteet ovat suu-
remmat kuin pisteet suhtautumisessa suojelualueisiin (> = suurempi kuin, < = pienempi
kuin). Prosenttiluvut puolestaan kertovat, kuinka suurella osalla vastaajista väite pitää
paikkansa. Wilcoxonin testi. Z = testisuure, p = tilastollinen merkitsevyys.

Väite	Toteutuu %:lla vastaa- jista	Z	p
Yleiset luonnons. asenteet > suht. suojelualueisiin	65 %	-3,804	<0,001***
Yleiset luonnons. asenteet > suht. lajien suojeluun	68 %	-4,527	<0,001***
Yleiset luonnons. asenteet > suhtautuminen petoihin	72 %	-5,671	<0,001***
Suhtautuminen petoihin < suht. suojelualueisiin	55 %	-3,801	<0,001***
Suhtautuminen petoihin < suht. lajien suojeluun	65 %	-3,971	<0,001***
Suht. lajien suojeluun > suht. suojelualueisiin	49 %	-0,481	0,63

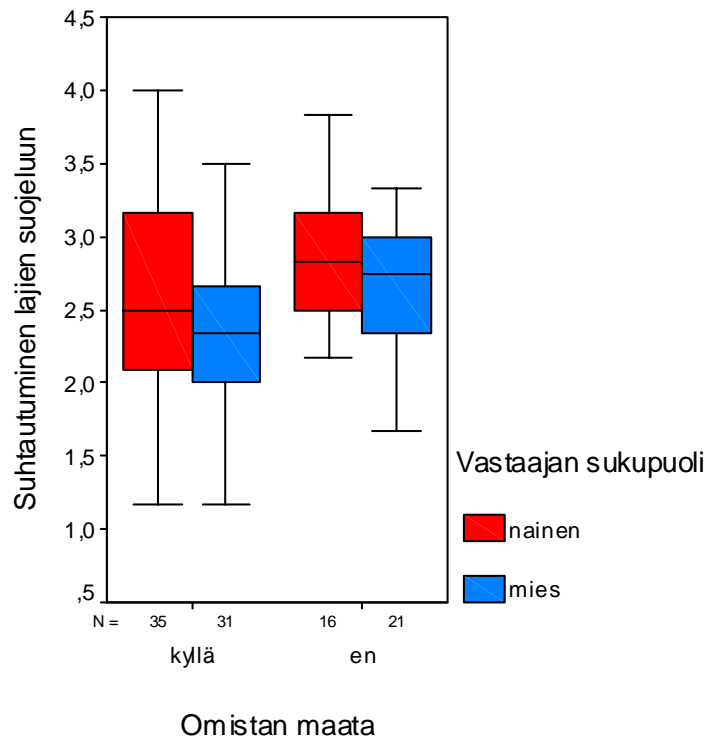
6.5 Asenteet eri vastaajaryhmissä

Luonnonsuojeluasenteissa oli havaittavissa eroja monien eri taustaryhmien välillä. Suku-
puolten välillä oli merkitseviä eroja yleisissä luonnonsuojeluasenteissa (kuva 10) ja suh-
tautumisessa lajien suojeluun (kuva 11). Kaikilla näillä mittareilla naisten asennepisteet
olivat keskimäärin korkeammat.

Myös maata omistavien ja maata omistamattomien välillä löytyi eroja asenteissa. Maan-
omistajilla keskiarvo yleisissä luonnonsuojeluasenteissa oli 2,59 (SD=0,57) ja maata omis-
tamattomilla 2,82 (SD=0,41). Ero ryhmien välillä oli merkitsevä (kuva 13). Lisäksi maan-
omistajien keskiarvo suhtautumisessa lajien suojeluun oli 2,48 (SD=0,65) ja maata omis-
tamattomilla 2,75 (SD=0,50). Myös tässä ero oli merkitsevä (kuva 14). Koska muuttujan
normaalisuus oli epäilyttävä, testattiin eroa myös parametrittömällä testillä. Myös sen tulos
oli merkitsevä (Mann-Whitneyn U-testi, Z=-2,15, N=103, p=0,032). Suhtautumisessa pe-
toihin eikä suhtautumisessa suojelualueisiin löytynyt eroja kyseisten ryhmien välillä.

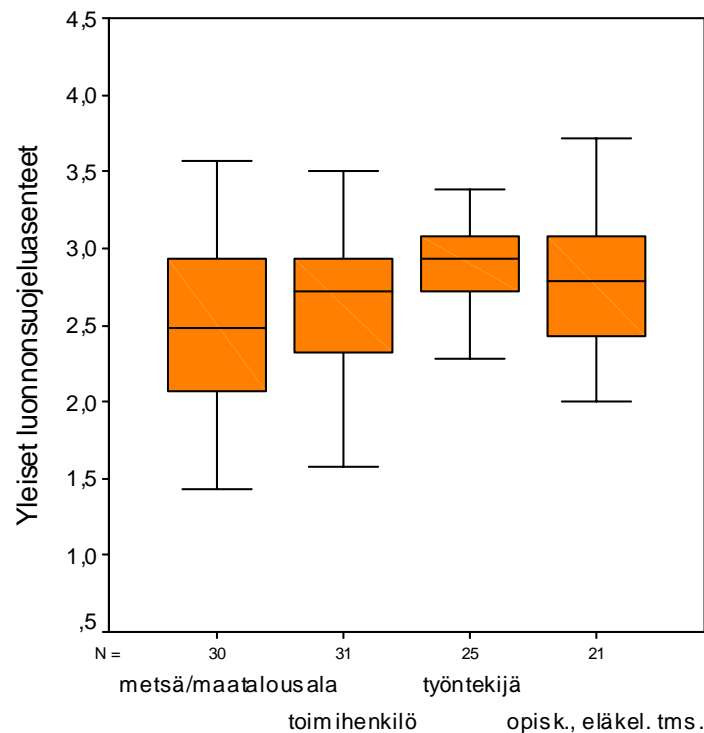
Kuva 10. Yleisissä luonnonsuojeluasenteissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolten (ANOVA, $F=0,107$, $df=105$, $p=0,018$) sekä maata omistavien ja maata omistamattomien (ANOVA, $F=6,55$, $df=95,33$, $p=0,017$) välillä.

Kuva 11. Miehet ja naiset (ANOVA, $F=1,33$, $df=104$, $p=0,021$) sekä maata omistavat ja maata omistamattomat (ANOVA, $F=2,76$, $df=101$, $p=0,030$) erosivat toisistaan merkitsevästi myös suhtautumisessa lajien suojeluun.

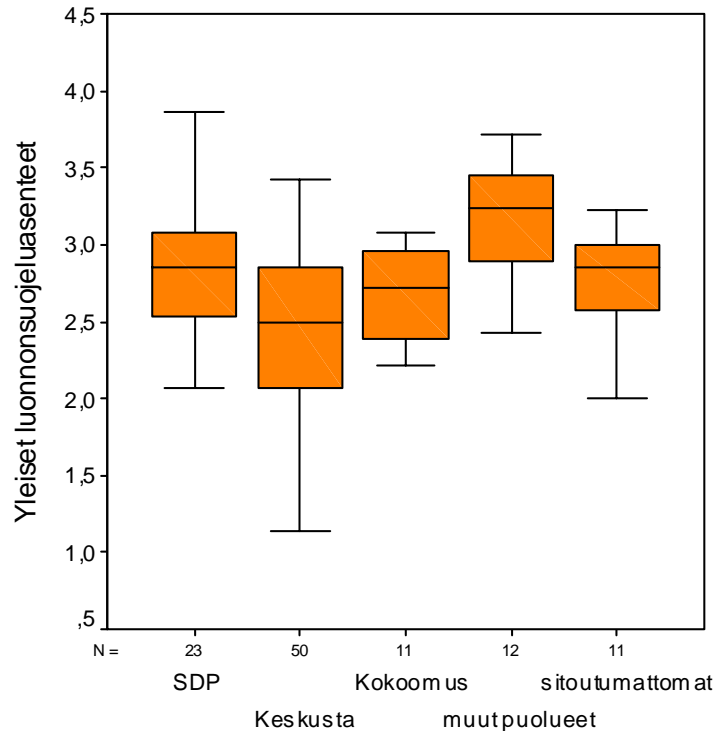

Ammatillinen asema vaikutti luonnonsuojeluasenteisiin (kuva 12). Työntekijät asennoituivat luonnonsuojeluun positiivisemmin kuin metsätalous- ja maatalousyrittäjät sekä muut yrittäjät (Tukey, $p=0,026$). Työntekijät olivat keskimäärin positiivisimmin asennoitunut ammattiryhmä ($\bar{x}=2,89$, $SD=0,38$). Eroja ammatillisten ryhmien välillä löytyi myös suhtautumisessa lajien suojeluun (ANOVA, $F=2,841$, $df=3$, $p=0,042$) ja suhtautumisessa suojelualueisiin (Kruskal-Wallis, $\chi^2=10,946$, $df=3$, $p=0,012$).

Kuva 12. Ammatillisten ryhmien välillä oli merkitseviä eroja asenteissa (ANOVA, $F=3,22$, $df=3$, $p=0,026$).

Selvä vaikutus päättäjän asenteisiin näyttäisi olevan myös puoluetustalla (kuva 13). Pienempiä puolueita (Vasemmistoliitto, Vihreä liitto, Kristillisdemokraatit) ja SDP:tä edustavilla päättäjillä asenteiden keskiarvot olivat suuremmat kuin Keskustaa edustavilla päättäjillä (Tukey: Keskusta-SDP $p=0,010$; Keskusta-muut puolueet $p=0,001$). Eroja puolueiden välillä oli myös muiden asennemittareiden perusteella: suhtautumisessa lajien suojeluun (ANOVA, $F=3,798$, $df=4$, $p=0,006$), suhtautumisessa suojelualueisiin (Kruskal-Wallis, $\chi^2=21,887$, $df=4$, $p<0,001$) ja suhtautumisessa petoihin (Kruskal-Wallis, $\chi^2=9,786$, $df=4$, $p=0,044$).

Kuva 13. Eri puolueiden edustajat erosivat toisistaan merkitsevästi (ANOVA, $F=5,74$, $df=4$, $p<0,001$).

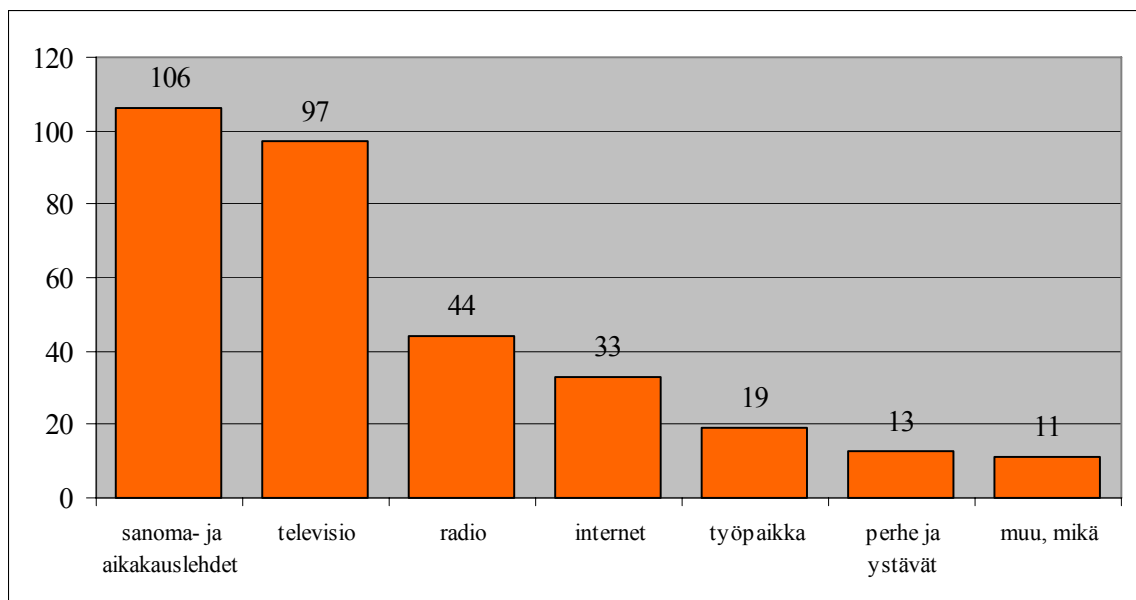
Kunnassa asumisaika korreloi negatiivisesti asenteisiin ($r_s=-0,242$, $N=107$, $p=0,012$), eli kauemmin kunnassa asuneet suhtautuivat luonnonsuojeluun negatiivisemmin kuin lyhyen aikaa kunnassa asuneet päättäjät. Tulokseen voi kuitenkin jossain määrin vaikuttaa ikä. Poistamalla iän vaikutus osittaiskorrelaatiolla saatiin korrelaatiokertoimeksi $-0,171$ ja merkitsevyydeksi $p=0,079$. Myös iän ja asenteiden lähellä merkitsevää oleva korrelaatio viittaa heikkoon yhteisvaihteluun ($r_s=-0,173$, $N=107$, $p=0,074$).

Sen sijaan eri kuntien päättäjien välillä ei ollut havaittavissa merkitseviä eroja yleisissä luonnonsuojeluasenteissa (ANOVA, $F=1,324$, $df=9$, $p=0,235$). Suhtautumisessa lajien suojeluun kuntien välillä oli kuitenkin havaittavissa suuntaa antavaa eroavaisuutta (ANOVA, $F=1,716$, $df=9$, $p=0,096$). Suurimmat erot keskiarvoissa olivat Korpilahden ($\bar{x}=2,91$, $SD=0,62$, $N=12$) ja Keuruun kuntapäättäjien välillä ($\bar{x}=2,21$, $SD=0,68$, $N=14$). Myöskään tehtävä kunnan organisaatiossa ei näyttänyt vaikuttavan vastaajan asenteisiin (ANOVA, $F=0,582$, $df=3$, $p=0,628$). Verrattaessa ympäristölautakunnan jäsenten ja muiden kunnan toimijoiden asenteita, eroja ei ollut löydettävissä (t-testi, $F=0,730$, $df=105$, $p=0,262$). Koulutukseltaan erilaiset päättäjät eivät myöskään eronneet toisistaan (ANOVA, $F=0,715$,

df=3, p=0,545) eikä koulutustaso korreloinut luonnonsuojeluasennepisteiden kanssa ($r_s=0,142$, N=107, p=0,145).

6.6 Tietolähteet ja tiedon määrä yleensä

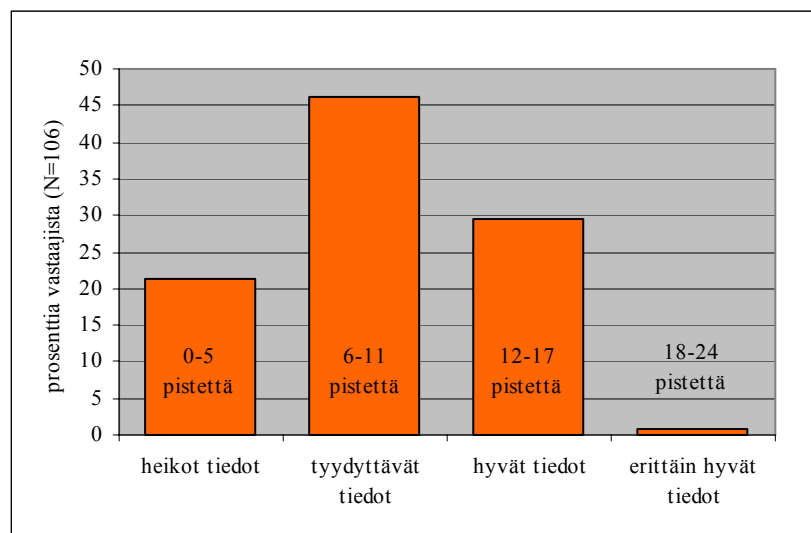
Vastaajien piti nimetä myös kolme tärkeintä tietolähdettä ympäristöön ja luontoon liittyvissä asioissa. Tärkeimmäksi tietolähteeksi valittiin sanoma- ja aikakauslehdet 106 maininnalla (kuva 14). Lähes yhtä paljon mainintoja sai televisio. Radio puolestaan keräsi jo selvästi vähemmän ääniä. Vähiten on merkitystä muilla tietolähteillä, esimerkiksi kirjallisuudella, sekä perheellä ja ystävillä.

Kuva 14. Vastaajien mielestä tärkeimmät tietolähteet ympäristöön ja luontoon liittyvissä asioissa. Pylväät kuvaavat mainintojen määrää.

Kokonaistietokysymyksissä suurin saavutettu pistemäärä oli 18 pistettä ja pienin 1 piste. Kaikkien vastaajien pisteiden keskiarvo oli 9 eli 37,5 % täysistä pisteistä (SD=4,08; N=106). Kokonaistiedon suhteen 50 prosentilla vastaajista oli tyydyttävät tiedot. Myös vastaajien tietopisteiden keskiarvo vastaa tyydyttäviä tietoja. Tyydyttävät tai heikot tiedot oli vajaalla 70 prosentilla vastaajista. Hyvät tiedot oli noin kolmanneksella vastaajista. Erittäin hyvät tiedot oli ainoastaan yhdellä vastaajalla (kuva 15).

Luonnonsuojelukysymyksissä täydet pisteet olivat 18 pistettä. Suurin saavutettu pistemäärä oli 13, pienin -1. Kaikkien pisteiden keskiarvo oli 5,7 (SD=3,3) eli 32 % täysistä pisteistä. Kuntaan liittyvissä tietokysymyksissä maksimipistemäärä oli 6, joka oli myös vastauksissa suurin saavutettu pistemäärä. Pienin saavutettu pistemäärä oli 0 pistettä. Kuntatiedon keskiarvo oli 3,3 pistettä (SD=1,4) eli 55% täysistä pisteistä.

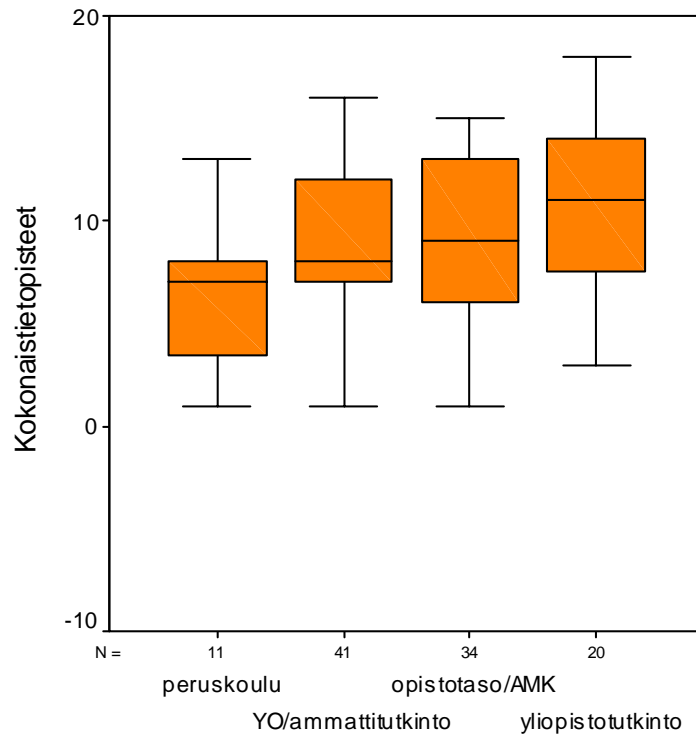

Kuva 15. Vastaajien kokonaistiedon määrä luonnonsuojeluun liittyvissä asioissa.

6.7 Tiedon määrä eri vastaajaryhmissä

Mikään tarkastelluista taustatekijöistä ei ollut selvästi yhteydessä tiedon määrään. Esimerkiksi kunnan eri toimijoiden välillä ei ollut merkitseviä eroja tiedon määrässä (ANOVA, $F=0,381$, $df=3$, $p=0,767$). Edes ympäristölautakunnan jäsenet eivät erottuneet kunnan muista toimijoista (t-testi, $F=0,000$, $df=104$, $p=0,876$). Tiedon määrässä ei ollut eroja myöskään eroja naisten ja miesten tai ikäryhmien välillä.

Suuntaa antavaa vaikutusta kokonaistiedon määrään oli kuitenkin vastaajan koulutustasolla (kuva 16). Etenkin yliopistotutkinnon suorittaneilla näytti olevan enemmän tietoa kuin perusasteen suorittaneilla henkilöillä. Ero kansa-, keski- tai peruskoulun käyneiden sekä yliopistotutkinnon suorittaneiden tietomäärissä oli merkitsevä (Tukey, $p=0,059$; t-testi, $F=0,157$, $df=29$, $p=0,020$).

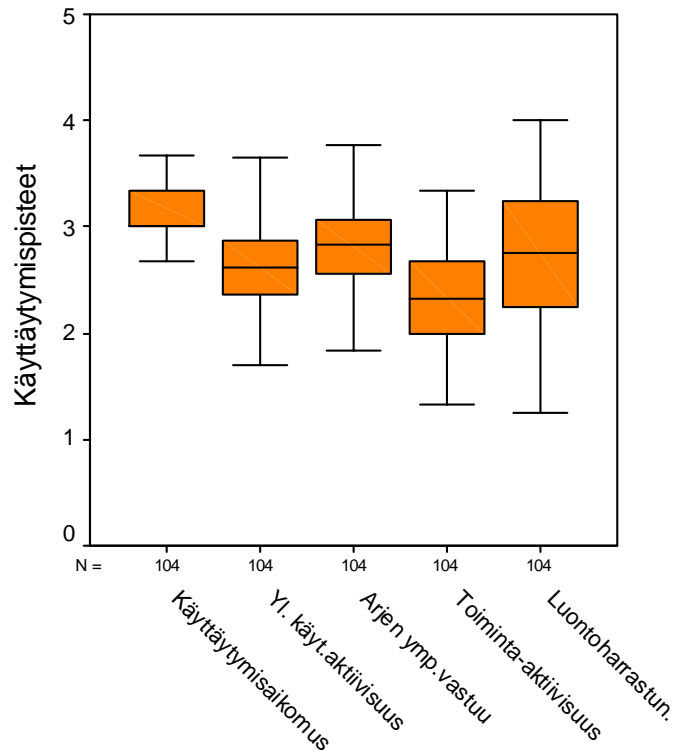

Kuva 16. Koulutustaustaltaan erilaiset vastaajat erottuivat hieman toisistaan tietomääriltään (ANOVA, $F=2,32$, $df=3$, $p=0,08$; Kruskal-Wallis, $df=3$, $p=0,091$).

6.8 Käyttäytymisaikomukset, käyttäytymisaktiivisuus ja harrastuneisuus yleensä

Käyttäytymisaikomusten keskiarvo oli 3,11 ($SD=0,49$), joka kuvaa yli melko suuria käyttäytymisaikomuksia. Pienin saavutettu keskiarvo oli 1 ja suurin 4. Yleisessä käyttäytymisaktiivisuudessa vastaajien keskiarvoksi saatiin 2,64 ($SD=0,41$), eli suunnilleen melko suuri käyttäytymisaktiivisuus (kuva 17).

Arjen ympäristövastuullisuus -mittarilla kaikkien vastaajien keskiarvoksi saatiin 2,81 ($SD=0,45$), joka vastaa lähestulkoon melko suurta käyttäytymisaktiivisuutta. Julkisen toiminta-aktiivisuuden keskiarvo oli 2,37 ($SD=0,55$), joka vastaa suunnilleen vähäisiä käyttäytymisaikomuksia. Luontoharrastuneisuudessa kyselyyn vastanneiden keskiarvo oli 2,70 ($SD=0,68$), eli likimain melko suuri käyttäytymisaktiivisuus.

Kuva 17. Käyttäytymisaikonuspisteiden sekä yleisten käyttäytymisaktiivisuuspisteiden ja sen osa-alueiden pisteiden vaihtelu vastaajilla.

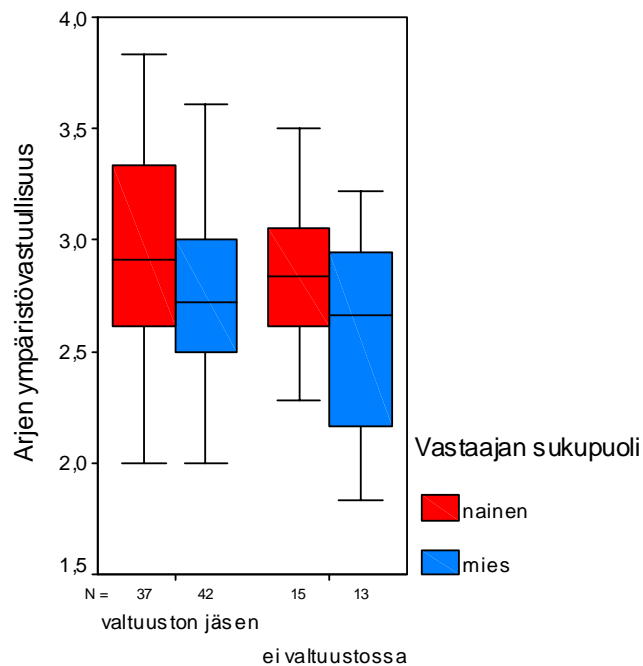
Kuten taulukosta 6 näkyy, yleistä käyttäytymisaktiivisuutta ja sen osa-alueita kuvaavien pistemäärien keskiarvoissa oli merkitseviä eroja. Yleisen käyttäytymisaktiivisuuden keskiarvot olivat merkitsevästi pienempiä kuin arjen ympäristövastuullisuuden. Käyttäytymisaktiivisuutta kuvaavat pisteet olivat kuitenkin suurempia kuin julkinen toiminta-aktiivisuus. Yleisellä käyttäytymisaktiivisuudella ja luontoharrastuneisuudella ei ollut merkitsevää eroa.

Taulukko 6. Vastaajien käyttäytymisaktiivisuus ja sen osa-alueet suhteessa toisiinsa. Ensimmäisessä sarakkeessa näkyy tarkasteltava väite, esim. käyttäytymisaikonus on suurempaa kuin yleinen käyttäytymisaktiivisuus (> = suurempi kuin, < = pienempi kuin). Prosenttiluvut kertovat, kuinka suurella osalla vastaajista väite pitää paikkansa. Wilcoxonin testi. Z = testisuure, p = tilastollinen merkitsevyys.

Väite	N	Toteutuu %:lla vastaajista	Z	p
Yleinen käytt.aktiivisuus < arjen ympäristövastuullisuus	107	68 %	-3,879	<0,001***
Yleinen käytt.aktiivisuus > toiminta-aktiivisuus	107	76 %	-5,742	<0,001***
Yleinen käytt.aktiivisuus < luontoharrastuneisuus	104	56 %	-1,638	0,101

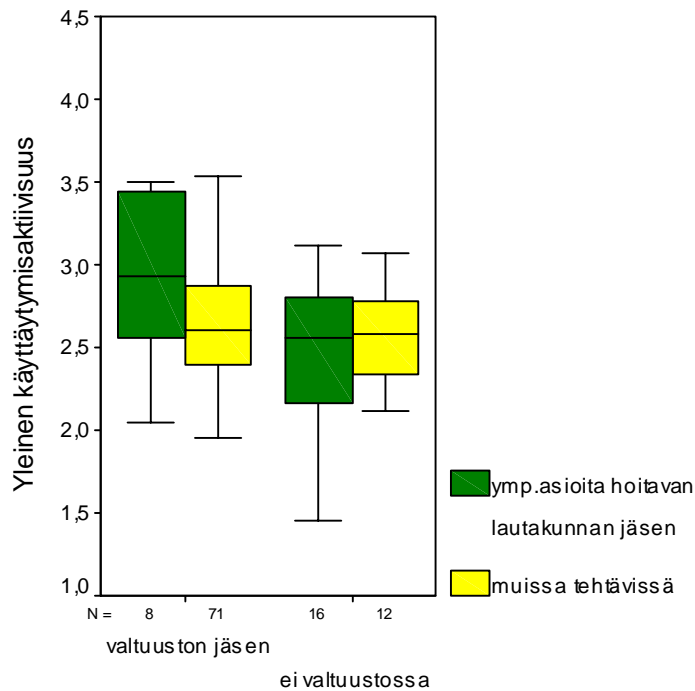
6.9 Käyttäytymisaikomukset, käyttäytymisaktiivisuus ja harrastuneisuus eri vastaajaryhmissä

Sukupuolten välillä oli eroa käyttäytymisaikomuksissa (Mann-Whitneyn U-testi, $Z=-2,23$, $p=0,026$) ja arjen ympäristövastuullisuudessa (Mann-Whitneyn U-testi, $Z=-2,68$, $p=0,007$); naisten keskiarvot olivat molemmilla mittareilla suuremmat kuin miesten (kuva 18). Myös asemalla kunnan hallinnossa oli vaikutusta käyttäytymisaktiivisuuteen. Eroja ympäristön hyväksi toimimisessa havaittiin jossain lautakunnassa (ei ympäristölautakunnassa) toimivien ja muissa tehtävissä toimivien välillä (Mann-Whitneyn U-testi, $Z=-2,30$, $p=0,022$). Lautakunnissa, joissa hoidetaan muita kuin ympäristöasioita, oltiin siis vähemmän aktiivisia toimimaan ympäristön hyväksi.

Kuva 18. Sekä asemalla kunnan hallinnossa että sukupuolella oli vaikutusta arjen ympäristövastuullisuuteen.

Lisäksi valtuustossa toimivien yleinen käyttäytymisaktiivisuus oli suurempaa kuin valtuuston ulkopuolella toimivilla (ANOVA, $F=0,000$, $df=105$, $p=0,049$). Käyttäytymisaktiivisuus oli vielä suurempaa, mikäli päättäjät toimi valtuuston lisäksi myös ympäristöasioita hoitavassa lautakunnassa (kuva 19). Tästä huolimatta ympäristölautakunnassa toimivien ja sen ulkopuolella toimivien välillä ei ollut merkitseviä eroja missään käyttäytymisen osaluueessa. Myöskään tehtävien lukumäärä ei näyttänyt selittävän käyttäytymisaktiivisuutta.

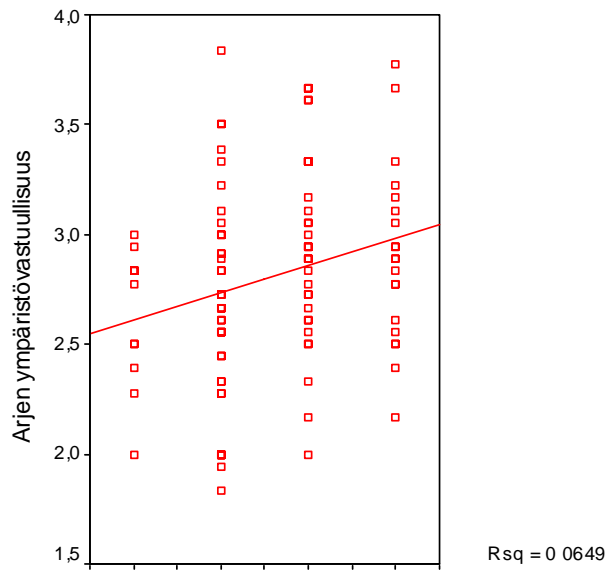

Kuva 19. Ympäristölautakunnassa ja valtuustossa yhtä aikaa toimivat olivat muita päättäjiä aktiivisempia toimimaan ympäristön hyväksi.

Myös koulutustasolla oli vaikutusta arjen ympäristövastuullisuuteen (ANOVA, $F=3,586$, $df=3$, $p=0,016$). Opisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet olivat aktiivisempia käyttäytymiseltään kuin ylioppilas- ja/tai ammattikoulututkinnon suorittaneet (Tukey, $p=0,028$). Koulutustaso myös korreloi positiivisesti arjen ympäristövastuullisuuden kanssa, eli korkeasti koulutetut toimivat arjessa vastuullisemmin kuin matalasti koulutetut henkilöt (kuva 20).

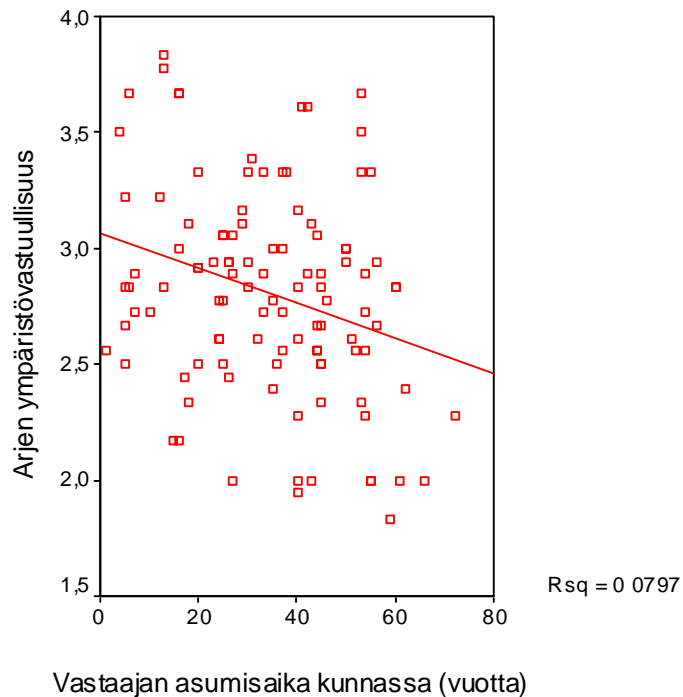
Vastaajan asumisaika kunnassa korreloi negatiivisesti arjen ympäristövastuullisuuden kanssa (kuva 21), eli vähän aikaa kunnassa asuneet olivat esimerkiksi aktiivisempia kierättäjiä kuin kauan kunnassa asuneet. Sen sijaan iällä ei näyttänyt olevan vaikutusta asumisajan ja ympäristövastuullisuuden korrelaatioon, sillä poistamalla iän vaikutus osittaiskorrelaatiolla merkitsevyydeksi saatiin $p=0,009$ (korrelaatiokerroin $-0,252$, $N=104$).

Koulutustaso: Perusaste, keskiaste, korkeakouluaste

Kuva 20. Vastaajien aktiivisuus arjen ympäristöasioissa oli suurempaa korkeasti koulutetuilla ($r_s=0,266$, $N=107$, $p=0,006$).

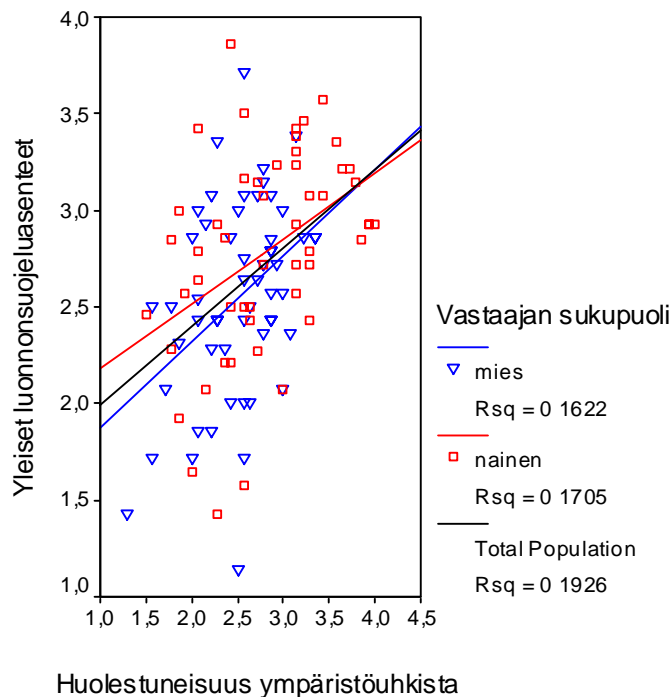

Kuva 21. Käyttäytymisaktiivisuus arjessa oli pitkään kunnassa asuneilla päättäjillä vähäisempää kuin uusilla asukkailla ($r_s=-0,252$, $N=107$, $p=0,009$).

Sen sijaan eri kuntien päättäjät eivät eronneet toisistaan käyttäytymisaikomusten suhteen (Kruskal-Wallis, $\chi^2=7,651$, $df=9$, $p=0,570$). Kuntien välillä ei ollut havaittavissa merkitseviä eroja yleisessä käyttäytymisaktiivisuudessa (Kruskal-Wallis, $\chi^2=8,317$, $df=9$, $p=0,503$) eikä käyttäytymisaktiivisuuden osa-alueissa. Myöskään maanomistajuus, ikä, ammatillinen asema tai puoluetusta eivät olleet yhteydessä käyttäytymiseen.

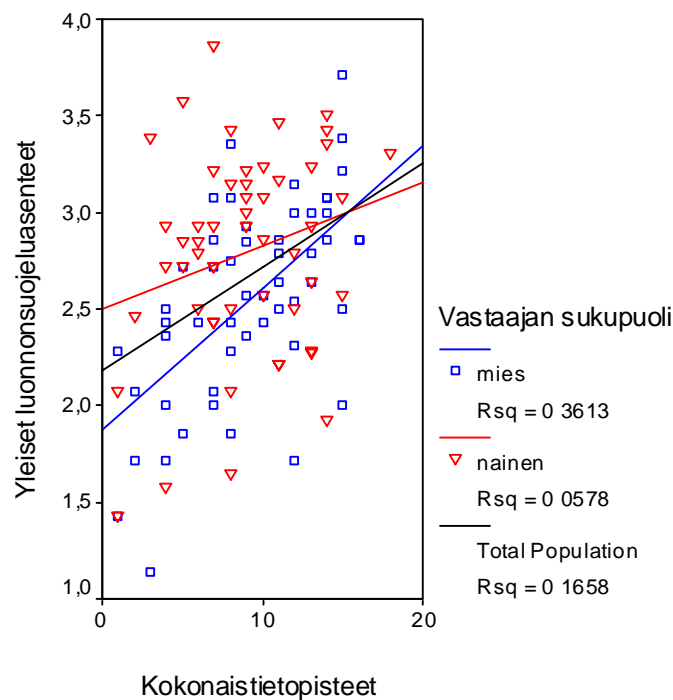
6.10 Huolestuneisuuden, tiedon, asenteen ja käyttäytymisen väliset yhteydet

Huolestuneisuuden ja yleisten luonnonsuojeluasenteiden välillä oli positiivinen riippuvuus (kuva 22). Vastaajilla, joilla huolestuneisuuden taso oli korkea, myös suhtautuminen luonnonsuojeluun oli positiivista. Lisäksi huolestuneisuuden ja käyttäytymisaikomusten välillä oli merkitsevä positiivinen korrelaatio ($r_s=0,324$, $N=107$, $p=0,001$; $R^2=0,1061$), vaikka yhteyttä käyttäytymisaktiivisuuteen ei löytynyt ($r_s=0,168$, $N=107$, $p=0,083$). Huolestuneisuus ei myöskään ollut yhteydessä tiedon määrään ($r_s=0,050$, $N=106$, $p=0,307$).

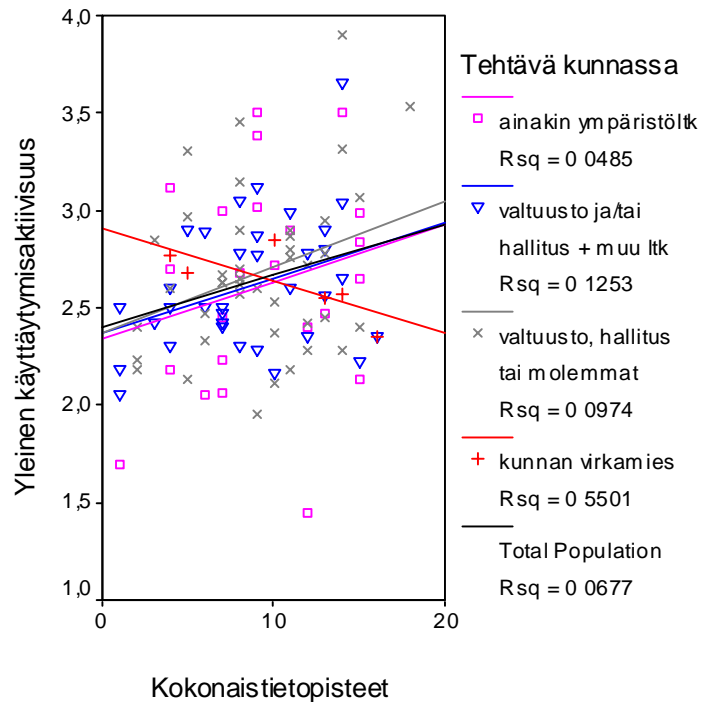
Kuva 22. Huolestuneisuuden ja luonnonsuojeluasenteiden välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys kaikilla vastaajilla ($r_s=0,445$, $N=107$, $p<0,001$) sekä naisilla ($r_s=0,433$, $N=52$, $p=0,001$) ja miehillä ($r_s=0,358$, $N=55$, $p=0,007$) erikseen.

Kokonaistietotaso korreloi positiivisesti yleisiin luonnonsuojeluasenteisiin. Mitä enemmän vastaajalla oli tietoa, sitä positiivisemmin hän asennoitui luonnonsuojeluun. Mallin selityssaste oli miehillä selvästi korkeampi kuin naisilla, eli tiedon ja asenteiden yhteys selittää paremmin miesten kuin naisten tilannetta (kuva 23). Kokonaistietotaso korreloi positiivisesti myös lajien suojeluun suhtautumisen ($r_s=0,339$, $N=104$, $p<0,001$), suojelualueisiin suhtautumisen ($r_s=0,232$, $N=105$, $p=0,017$) ja petoihin suhtautumisen kanssa ($r_s=0,239$, $N=104$, $p=0,015$).

Kuva 23. Vastaajan tietomäärä oli yhteydessä vastaajan luonnonsuojeluasenteisiin ($r_s=0,367$, $N=105$, $p<0,001$). Miehillä mallin selityssaste oli selvästi korkeampi ($R^2=0,3613$) kuin naisilla ($R^2=0,0578$).

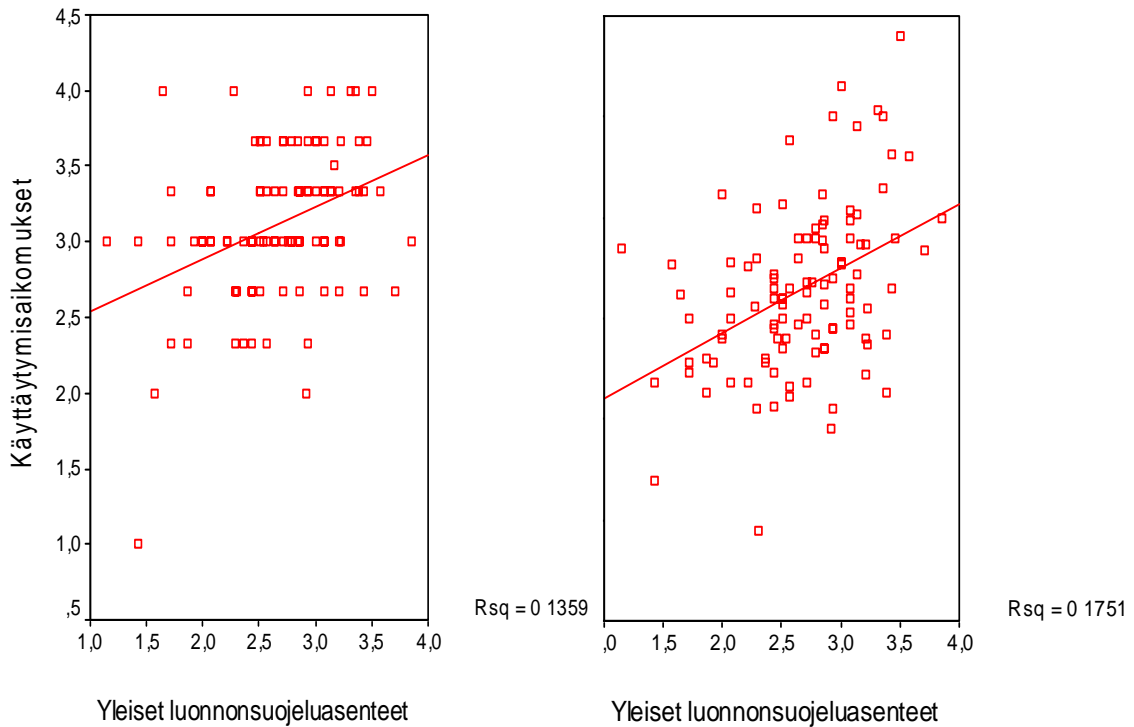
Kokonaistietotaso oli myös yhteydessä sekä käyttäytymisaikomukseen ($r_s=0,222$, $N=105$, $p=0,023$; $R^2=0,0782$) että yleiseen käyttäytymisaktiivisuuteen (kuva 24). Korrelaatiot eivät olleet kuitenkaan yhtä voimakkaita kuin tiedon ja asenteiden välillä. Lisäksi kunnan virkamiehillä tietotason ja käyttäytymisaktiivisuuden välinen korrelaatio oli negatiivinen, muttei merkitsevä ($r_s=-0,771$, $N=6$, $p=0,072$). Korrelaatio ei ollut myöskään merkitsevä kaikkien käyttäytymisaktiivisuuden osa-alueiden kanssa. Kokonaistiedon määrä korreloi ainoastaan arjen ympäristövastuullisuuden kanssa ($r_s=0,266$, $N=105$, $p=0,006$), mutta ei julkisen toiminta-aktiivisuuden ($r_s=0,99$, $N=105$, $p=0,316$) tai luontoharrastuneisuuden kanssa ($r_s=0,142$, $N=102$, $p=0,155$).

Kuva 24. Tiedon määrä ja käyttäytymisaktiivisuus korreloivat positiivisesti ($r_s=0,218$, $N=105$, $p=0,026$)

Käyttämisaikomukset korreloivat positiivisesti yleisen käyttäytymisaktiivisuuden kanssa ($r_s=0,409$, $N=107$, $p<0,001$, $R^2=0,1969$). Käyttämisaikomuksen osa-alueista käyttämisaikomukset olivat yhteydessä arjen ympäristövastuullisuuteen ($r_s=0,616$, $N=107$, $p<0,001$) ja julkiseen toiminta-aktiivisuuteen ($r_s=0,381$, $N=107$, $p<0,001$), mutta eivät luontoharrastuneisuuteen ($r_s=0,110$, $N=104$, $p=0,268$).

Yleisten luonnonsuojeluasenteiden ja käyttämisaikomusten välillä oli myös positiivinen korrelaatio (kuva 25). Korrelaatio oli löydettävissä myös luonnonsuojelualueisiin suhtautumisen ja käyttämisaikomusten välillä ($r_s=0,254$, $N=107$, $p=0,008$) sekä lajien suojeleluun suhtautumisen ja käyttämisaikomusten välillä ($r_s=0,298$, $N=106$, $p=0,002$). Korrelaatio petoihin suhtautumisen ja käyttämisaikomusten oli ainoastaan suuntaa antava ($r_s=0,182$, $N=106$, $p=0,062$).

Kuva 25. Luonnonsuojeluasenteet olivat yhteydessä sekä käyttäytymisaikomuksiin ($r_s=0,367$, $N=107$, $p<0,001$) että käyttäytymisaktiivisuuteen ($r_s=0,406$, $N=107$, $p<0,001$), mutta asenteiden ja käyttäytymisaktiivisuuden selitysaste oli hieman korkeampi ($R^2=0,1751$) kuin käyttäytymisaikomusten selitysaste.

Kuvasta 25 on nähtävissä myös yleisten luonnonsuojeluasenteiden yleisen käyttäytymisaktiivisuuden välinen positiivinen korrelaatio. Positiivinen korrelaatio oli myös yleisten luonnonsuojeluasenteiden ja arjen ympäristövastuullisuuden välillä ($r_s=0,458$, $N=107$, $p<0,001$), asenteiden ja julkisen toiminta-aktiivisuuden välillä ($r_s=0,301$, $N=107$, $p=0,002$) sekä asenteiden ja luontoharrastuneisuuden välillä ($r_s=0,225$, $N=104$, $p=0,022$).

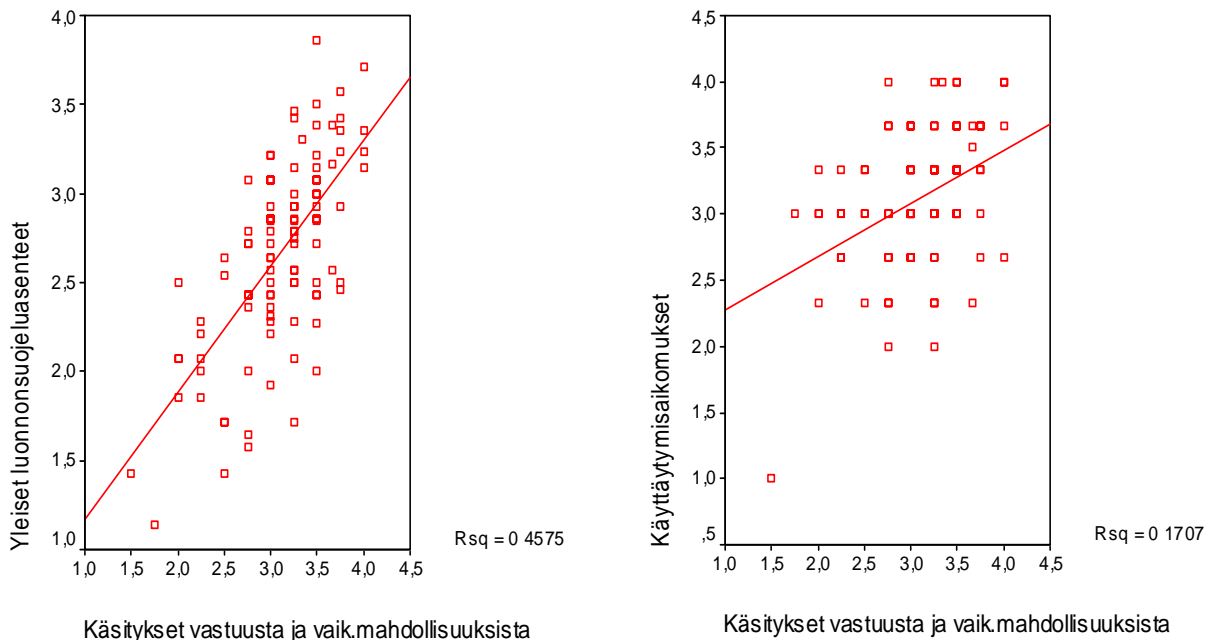
Taulukossa 7 (s. 63) on vielä esitetty kaikki saadut korrelaatiot korrelaatiokertoimien ja p-arvoineen.

6.11 Käsitukset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista

Vastaajien käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista luonnonsuojeluasioissa olivat keskimäärin melko suuret ($\bar{x}=3,10$, $SD=0,51$). Eri vastaajaryhmien välillä ei ollut suuria eroja käsityksissä. Ainoastaan naiset ja miehet erosivat toisistaan merkitsevästi

(Mann-Whitneyn U-testi, $Z=-3,489$, $p<0,001$). Naiset näkevät yksilön vaikutusmahdollisuudet luonnonsuojelussa selvästi suurempina kuin miehet.

Yksilön vastuu ja vaikutusmahdollisuudet –mittarilla saadut pisteet korreloivat positiivisesti sekä huolestuneisuuden ($R^2=0,1069$), asenteiden ($R^2=0,4575$, kuva 26) että tiedon ($R^2=0,1617$) kanssa, kuten on nähtävissä taulukosta 7. Käsitukset vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista olivat yhteydessä myös käyttäytymisaikomuksiin ja käyttäytymisaktiivisuuteen, joskin korrelaatio käyttäytymisaktiivisuuden kanssa ei ollut aivan yhtä vahva kuin käyttäytymisaikomusten kanssa. Lisäksi yksilön vaikuttavuuskäsitysten sekä käyttäytymisaikomusten selitysaste ($R^2=0,1707$) oli suurempi kuin vaikuttavuuskäsitysten ja käyttäytymisaktiivisuuden selitysaste ($R^2=0,1099$).

Kuva 26. Yksilön käsityksen vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista ovat selvästi yhteydessä sekä asenteisiin että käyttäytymisaikomuksiin.

Taulukko 7. Huolestuneisuuden, tiedon, asenteiden ja käyttäytymisen sekä yksilön vastuun ja vaikutusmahdollisuuksien väliset korrelaatiot. r_s =Spearmanin korrelaatiokerroin, N=havaintojen määrä, p=tilastollinen merkitsevyys.

	r_s	N	p
Huolestuneisuus – asenteet	0,445	107	<0,001***
Huolestuneisuus – tieto	0,05	106	0,307
Huolestuneisuus – käyttäytymisaikomukset	0,324	107	0,001**
Huolestuneisuus – käyttäytymisaktiivisuus	0,168	107	0,083
Tieto – asenteet	0,367	105	<0,001***
Tieto – käyttäytymisaikomukset	0,222	105	0,023*
Tieto – käyttäytymisaktiivisuus	0,218	105	0,026*
Asenteet – käyttäytymisaikomukset	0,367	107	<0,001***
Asenteet – käyttäytymisaktiivisuus	0,406	107	<0,001***
Käyttäytymisaikomukset – käyttäytymisaktiivisuus	0,409	107	<0,001***
Yksilön vastuu ja vaik.mahd. – huolestuneisuus	0,285	107	0,003**
Yksilön vastuu ja vaikutusmahdollisuudet – asenteet	0,632	107	<0,001***
Yksilön vastuu ja vaikutusmahdollisuudet – tieto	0,334	105	<0,001***
Yksilön vastuu ja vaik.mahd. – käyttäytymisaikomukset	0,378	107	<0,001***
Yksilön vastuu ja vaik.mahd. – käyttäytymisaktiivisuus	0,287	107	0,003**

7 TULOSTEN TARKASTELO

7.1 Huolestuneisuuden määrä ja ympäristöhuolten aiheet

Kuntapäättäjien huolestuneisuus ympäristöuhkista oli tulosten perusteella lähellä tasoa "melko huolestunut", eli selvästi yli asteikon puolen välin osoittaen huolestuneisuuden olevan kohtuullisen suurta. Suomalaisten suuri huolestuneisuus ympäristöuhkista on näkynyt myös Elinkeinoelämän valtuuskunnan asennetutkimussarjassa aivan sarjan alusta eli vuodesta 1985 alkaen. Valtaosa kansalaisista kantaa huolta ympäristön tilasta ja haluaa, että sen hyväksi toimitaan. Toisaalta verrattaessa muihin arvotavoitteisiin, luonto ja ympäristö ovat sijoittuneet usein tärkeysjärjestyksessä vasta keskivälille (Elinkeinoelämän valtuuskunta 2003, Torvi & Kiljunen 2005, 2006). Myös kansainvälisissä vertailuissa suomalaiset ovat osoittautuneet ympäristön tilasta huolestuneeksi kansaksi: Suomi oli 26 maan joukossa toiseksi huolestunein (Franzen 2003).

Päättäjiä näyttäisivät eniten huolestuttavan ympäristön pilaantumiseen tai muuttumiseen liittyvät ympäristöuhkat, sillä kaksi huolestuttavinta uhkaa olivat myrkkyjen leviäminen ympäristöön ja vesistöjen likaantuminen. Kolmanneksi huolestuttavin uhka oli ilmaston lämpeneminen. Sen sijaan vähiten huolta aiheuttivat luonnonsuojelulliset uhat, kuten kasvi- ja eläinlajien häviäminen, luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden katoaminen ja vapaiden rantojen väheneminen.

Kyselylomakkeessa ei määritelty, tuleeko ympäristöuhkia ajatella paikallisesti vai maailmanlaajuisesti. Tulokkaan (2002) mukaan suomalaiset ovat perinteisesti olleet enemmän huolestuneita maailmanlaajuisista tai valtakunnallisista ympäristöuhkista kuin oman asuinpaikkakunnan ongelmista. Etenkin maaseudulla ollaan yleensä vähemmän huolestuneita oman paikkakunnan ympäristöstä kuin kaupungissa. Tähän viittaisi etenkin päättäjien huolestuneisuus vesistöjen pilaantumisesta, sillä Keski-Suomessa vesien tila on tutkitusti hyvä (Valtion ympäristöhallinto 2006). Kuitenkin jo valtakunnallisella tasolla ja varsinkin maailmanlaajuisesti uhka on todellinen.

Toisaalta huolestuneisuuden painottuminen ympäristön pilaantumiseen tai muuttumiseen voi Keski-Suomessa ja etenkin maaseutukunnissa liittyä luonnon ja järvien läheisyyteen.

Ne kenties koetaan niin tärkeiksi elementeiksi, että niiden pilaantuminen olisi viihtyvyyden kannalta merkittävä uhka. García-Miran ja muiden (2005) mukaan ihmisiä huolestuttavatkin tämän hetken ympäristöongelmista erityisesti ne, joilla voi olla vaikutusta yksilön elämään, mutta joihin on kuitenkin jossain määrin mahdollisuutta vaikuttaa. Ympäristön saastuminen näkyisikin todennäköisesti konkreettisemmin kuntapäätäjien ja kuntalaisten elämässä kuin vaikkapa lajien katoaminen. Kenties kuntapäätäjä myös kokee pystyvänsä vaikuttamaan saastumiseen enemmän kuin biodiversiteetin suojeluun. Vehkala ja Vainio (2000) ovat todenneet, että ympäristön saastumiseen ja sen ehkäisemiseen liittyvät kysymykset ovat konkretisoituneet kansalaisille paremmin kuin hieman abstraktit monimuotoisuuden ja kestävä kehityksen kysymykset.

Kolmanneksi eniten päättäjiä huolestutti ilmaston lämpeneminen. Huoli siitä on näkynyt myös muun muassa Elinkeinoelämän valtuuskunnan asennetutkimuksessa, jossa kahdeksan kymmenestä piti ilmastonmuutosta aikamme suurimpana ympäristöongelmana (Torvi & Kiljunen 2005). Huolestuneisuus ilmastonmuutoksesta liittyy kenties osittain sen saamaan huomioon mediassa. Suhosen (1994: 177) mukaan ihmisten huolestuneisuus eri ympäristöongelmista on vaihdellut sen mukaan, kuinka paljon asiaa on käsitelty mediassa. Toisaalta ruotsalaistutkimuksen mukaan ainakaan paikalliset sanomalehdet eivät olennaisesti uutisoinnillaan vaikuttaneet kansalaisten huolenaiheiden määräytymiseen. Lehtien antamaa informaatiota muokkaavat esimerkiksi omat havainnot ja kokemukset ympäristön tilasta (Gooch 1996).

Sen sijaan luonnonsuojelulliset uhat ovat usein huomaamattomampia kuin vaikkapa ympäristön pilaantuminen, ja ne näkyvät vasta pitkällä aikavälillä. Niillä ei myöskään ole suoria yhteyksiä asumisviihtyvyyteen. Hunter ja Brehm (2003) haastattelivat asukkaita Yhdysvalloissa eräällä lajistollisesti rikkaalla alueella selvittääkseen ihmisten asenteita ja tietoja biodiversiteetin turvaamiseen liittyen. Yleisesti huolestuneisuus lajien katoamisesta oli vähäistä, vaikka osa saattoikin esittää vahvoja moraalisia tai tunnepitoisia argumentteja luonnonsuojelun puolesta. Haastatellut myönsivät tarpeen lajien suojeluun, mutta heillä oli vaikeuksia eritellä lajikadon seuraamuksia ja erityisiä perusteluja luonnonsuojelulle. Lajirikkauden ei esimerkiksi nähty olevan yhteydessä ekosysteemin elinvoimaisuuteen. Lajien katoamista ei myöskään haluta nähdä oman paikkakunnan ongelmana, vaikka riski olisikin todellinen.

7.2 Suhtautuminen luonnonsuojeluun ja sen osa-alueisiin

Kuntapäättäjien suhtautuminen luonnonsuojeluun näyttäisi keskimäärin olevan melko positiivista. Yleiset luonnonsuojeluasenteet päättäjien keskuudessa kuitenkin vaihtelivat suuresti: lähestulkoon skaalan negatiivisimmasta laidasta positiivisimpaan ääripäähän. Yleisiä luonnonsuojeluasenteita kartoittavat väittämät oli edelleen jaettu pienempiin asennekimpuihin. Näissä keskiarvojen vaihtelu oli vielä suurempaa, mikä voisi kertoa voimakkaasta mielipiteiden jakautumisesta esimerkiksi lajien suojeluun liittyen. Hajonnat johtuvat kuitenkin osittain siitä, että joissakin asennemittareissa oli vähemmän kysymyksiä. Myös asenteiden ääripäät näkyvät siis selvemmin, joten johtopäätöksiä tulee tehdä melko varovaisesti.

Päättäjien suhtautuminen petoihin ja niiden suojeluun näytti kuitenkin olevan selvästi negatiivisempaa kuin suhtautuminen luonnonsuojeluun yleisesti. Asenneväittämistä saatujen tulosten perusteella pedot koettiin uhkaksi turvallisuudelle ja petokantojen kokoon oltiin tyytymättömiä. Petovastaisuus näkyi myös muutamassa avoimessa vastauksessa, kuten vastaajan 48 kommentissa: " Suojelu pois, pedot metsästettävä". Kuitenkin kaikkien suurpetojen kannat ovat edelleen Suomessa alhaisia. Esimerkiksi uhanalaisten lajien mietinnön mukaan susi ja ahma kuuluvat vielä erittäin uhanalaisiin lajeihin sekä karhu ja ilves silmäläpidettäviin lajeihin (Rassi ym. 2001). Puhtaasti biologiselta kannalta tarkasteltuna Suomen suurpetokannat voisivatkin olla moninkertaiset nykyiseen verrattuna, mutta yhteiskunnallinen sietokyky on selvästi luonnon biologista sietokykyä alhaisempi (Lyytikäinen ym. 2004).

Petoviha on vanhastaan tunnettu asia, mutta sen käsittely on noussut julkisuuteen vasta 1990-luvulla. Valitettavasti kirjoittelu on usein sensaatiohakuista. Aiheettomien pelkojen poistamiseksi tarvittaisiin enemmän asiallista tietoa suurpedoista. Jossain määrin asenteet ovat kuitenkin muuttumassa, sillä suurpetojen kannat ovat paikoin kasvaneet. Vaikka vahinkotapausten jälkeen usein vaaditaan petokantojen rajoittamista, ei lehtikirjoittelussa juuri kukaan ole ollut lajien hävittämisen kannalla (Lyytikäinen ym. 2004).

Myös suhtautuminen suojelualueisiin ja suhtautuminen lajien suojeluun erosivat selvästi yleisten luonnonsuojeluasenteiden tasosta. Kenties päättäjät kokevat luonnonsuojelun yleisellä tasolla hyväksyttävänä, sillä ovathan luonto ja ympäristö monelle tärkeitä jo viihty-

vyidenkin kannalta. Konkreettiset luonnonsuojelutoimet, kuten luonnonsuojelualueiden perustaminen, ovat tutkimusten mukaan kuitenkin aiheuttaneet kielteisiä reaktioita. Ihmiset kokevat suojelutoimien rajoittavan heidän yksilöllistä toimintaansa, maankäyttötottumuksiaan ja ammatillisia tavoitteitaan (Stoll-Kleemann 2001). Myös Tonder ja Jurvelius (2004) ovat törmänneet samaan ilmiöön tutkiessaan saimaannorpan suojeluun liittyviä asenteita maaseudun eri asukasryhmien keskuudessa. Luonnonsuojelu hyväksytään osana globaalia ympäristökeskustelua, mutta paikalliseen elämäntapaan puuttuvat suojelutoimet torjutaan usein. Suojelu nähdään vastalauseena perinteiselle elämäntavalle, jossa luonnonvaroihin suhtaudutaan hyvin eri tavoin kuin kaupungissa tai luonnonsuojelijoiden keskuudessa.

7.3 Sosiodemografisten tekijöiden yhteys huolestuneisuuteen ja asenteisiin

7.3.1 Iän, sukupuolen ja asumisajan vaikutukset

Huolestuneisuus ympäristöuhkista ja asennoituminen luonnonsuojeluun tuntuivat kietoutuvan monessa kohtaa yhteen. Tulosten perusteella yleinen asennetaso oli samaa luokkaa huolestuneisuuden kanssa. Erityisesti huolestuneisuuden ja asenteiden yhtäläisyyden näkyivät eri vastaajaryhmissä. Monissa ryhmissä, joissa huolestuneisuus oli suurta, myös asenteet luonnonsuojelua kohtaan olivat positiivisia. Huolestuneisuuden ja asenteiden välillä oli lisäksi voimakas korrelaatio sekä miehillä että naisilla. Myös Tulokkaan (2002) mukaan esimerkiksi ne, jotka suhtautuvat positiivisesti ympäristönsuojelun ohjauskeinoihin, ovat sekä maailmanlaajuisesti että kansallisesti erittäin huolestuneita ympäristöön kohdistuvasta kuormituksesta ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä. Lisäksi hän on todennut, että ihmisten on kenties helpompi hahmottaa huolestuneisuuttaan kuin asenteitaan.

Tässä tutkimuksessa huolestuneisuudella ei ollut yhteyttä tiedon määrään tai käyttäytymisaktiivisuuteen, kun taas asenteet korreloivat myös niiden kanssa. Huolestuneisuutta voisi pitää jossain määrin pinnallisempänä kuin asenteita. Yksilö saattaa olla tänään huolissaan eri asiasta kuin huomenna, mutta asenteet säilyvät muuttumattomina pitkiäkin aikoja. Esimerkiksi vihreän elämäntavan omaksunut ihminen tuskin luopuu asenteistaan kovin kevyin perustein. Tästä syystä asenteet todennäköisesti ennustavatkin käyttäytymistä paremmin kuin pelkkä huolestuneisuus. Tulokkaan edellä esitetyt näkemykset huomioon ottaen tulokset huolestuneisuudesta voivat kuitenkin tukea asenteista saatuja tuloksia - ja

päinvastoin. Näistä syistä tässä tutkimuksessa tarkastellaan huolestuneisuutta ja luonnonsuojeluasenteita vastaajaryhmien osalta rinnakkain, vaikka käsitteillä ei tarkoiteta samaa asiaa.

Äällä ei näyttänyt olevan vaikutusta huolestuneisuuteen tai luonnonsuojeluasenteisiin. On kuitenkin huomioitava, että lähes 70 prosenttia kyselyyn vastanneista päättäjistä oli iältään yli 45-vuotiaita. Tulokkaan (2002) mukaan juuri tähän ikäluokkaan kuuluvat ovatkin ympäristöhuolen suhteen hyvin samanlaisia. Lisäksi keski-ikäiset ovat nuoria ikäryhmiä valmiimpia esimerkiksi taloudellisiin uhrauksiin ympäristön puolesta. Myös tämän tutkimuksen yleinen huolestuneisuustaso on melko korkea ja vastaajat suhtautuvat luonnonsuojeluun melko positiivisesti.

Huolestuneisuudessa sukupuolen on todettu olevan yli 45-vuotiailla määräävä tekijä, toisin kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Asenteissa sukupuolten erot näkyvät muissa ikäryhmissä paitsi eläkeikäisten keskuudessa. Naiset ovat useimmissa ikäryhmissä sekä huolestuneempia ympäristöuhkista että asennoituvat ympäristönsuojeluun positiivisemmin kuin miehet (Tulokas 2002). Samaan johtopäätökseen päädyttiin myös kansainvälisessä vertailussa (Eisler ym. 2003). Myös tämän tutkimuksen tulokset tukivat käsitystä sukupuolten vaikutuksesta keski-ikäisten huolestuneisuuteen ja asenteisiin. Tulokset osoittivat naispäättäjien olevan huolestuneempia ympäristöuhkista ja suhtautuvan luonnonsuojeluun positiivisemmin kuin miespäättäjät. Naisten huoli ympäristöstä on liitetty esimerkiksi jälkikasvusta huolehtimiseen; puhdas ja turvallinen ympäristö takaavat paremmat kasvuolot lapsille (Tikka ym. 2000).

Naiset kantavatkin huolta saastumisesta enemmän kuin miehet (Hawthorne & Alabaster 1999). Myös kuntapäättäjien huolenaiheissa oli naisten ja miesten välillä hienoisia eroja. Kolme huolestuttavinta ympäristöuhkaa olivat kuitenkin sukupuolilla samat ja myös vähiten huolestuttavat uhat noudattelivat samaa linjaa. Hawthornen ja Alabasterin (1999) mukaan naisilla on enemmän huolestuneisuuteen liittyviä persoonallisuuden piirteitä, kuten tunteellisuus. Sen sijaan kuntapäättäjistä saatujen tulosten valossa miehet näyttäisivät perustavan huolensa ja asenteensa pikemminkin tiedon kuin tunteiden varaan, sillä tiedon ja asenteiden yhteys näyttäytyi tässä tutkimuksessa selvemmin mies- kuin naispäättäjillä.

Vaikka iällä ei vastanneiden päättäjien keskuudessa ollut olennaisesti vaikutusta huolestuneisuuteen ympäristöuhkista eikä luonnonsuojeluasenteisiin, oli asumisaika kunnassa yhteydessä näihin kumpaankin. Pitkään kunnassa asuneet päättäjät eivät olleet yhtä huolestuneita ympäristöuhkista ja he suhtautuivat luonnonsuojeluun negatiivisemmin kuin lyhyen aikaa kunnassa asuneet. Myös Tonderin ja Jurveliuksen (2004) tutkimuksessa pitkään paikkakunnalla oleskelleet kesämökkiläiset suhtautuivat negatiivisemmin saimaannorpan suojeluun kuin paikkakunnan tuoret kesämökkiläiset. Tonderin ja Jurveliuksen mukaan paikkakunnalla pitkään asuneilla on taipumus sitoutua vuosien saatossa oman paikkakunnan arvomaailmaan. Ihmiset alkavat arvostaa paikallista tietämystä ja noudattelevat mieliteissäänkin helposti paikkakunnan yleistä näkemystä. Sitoutuminen kunnan käsitysmaailmaan kenties vielä korostuu päättäjien keskuudessa. Pitkään kunnassa asunut päättäjä voi lisäksi sokeutua oman kunnan ongelmille, ja ajan myötä muutoshaluttomuus saattaa kasvaa.

Muun muassa Bonaiuto ja muut (2002) ovat liittäneet ilmiöön kaksi käsitettä: alueellinen identiteetti (regional identity) ja paikkaan sitoutuminen (place attachment). Käsitteiden merkitys luonnonsuojelualueisiin suhtautumisessa on kuitenkin nähty kahdella eri tavalla. Toisaalta tiettyyn paikkaan ja ympäristöön sitoutumisen on todettu aiheuttavan vastustusta luonnonsuojelualueiden perustamista kohtaan, varsinkin, jos suojelu vaikeuttaa luonnonvarojen hyödyntämistä (Bonaiuto ym. 2002). Toisaalta ylpeys oman alueen perinteistä, kulttuurista ja historiasta voi kuitenkin saada paikallisen väestön kannattamaan suojelua (Carus ym. 2005).

7.3.2 Ammattiaseman, puoluetustan ja maanomistajuuden vaikutukset

Päättäjän ammatillinen asema oli yhteydessä huolestuneisuuteen ja asenteisiin. Työntekijät olivat huolestunein ja luonnonsuojeluun positiivisimmin asennoitunut ryhmä päättäjien keskuudessa. Työntekijät erosivat asenteiden ja huolestuneisuuden osalta merkitsevästi maa- ja metsätalousyrittäjistä sekä huolestuneisuuden osalta toimihenkilöistä. Lisäksi opiskelijat, eläkeläiset ja muihin ammatillisiin ryhmiin kuulumattomat päättäjät olivat selvästi huolestuneempia kuin maa- ja metsätalosalalla yrittäjinä toimivat päättäjät. Myös Tulokas (2002) on todennut maatalousyrittäjien olevan keskimääräistä vähemmän huolestuneita niin omaa paikkakuntaa, Suomea kuin koko maailmaa koskettavista ympäristöongelmista.

Vehkala ja Vainio (2000) puolestaan ovat todenneet maanviljelijöiden vastustavan kiihkeimmin maidensa suojelua.

Metsä- ja maatalousyrittäjien vähäistä huolestuneisuutta ja negatiivisia luonnonsuojeluasenteita selittävät monet tekijät. Sairisen (1996) mukaan maa- ja metsätalouseläimillä toimivat pitävät omaa elämäntapaansa muita aloja voimakkaammin ympäristöystävällisenä. Maa- ja metsätalouseläimien harjoittajat elävät läheisessä suhteessa luontoon ja katsovat toimivansa ympäristön parhaaksi. He myös vastustavat ympäristöohjauksen tehostamista enemmän kuin useimmat muut ammattiryhmät. Puhuttaessa ympäristönsuojelusta heillä on yleensä kyseessä hyvin konkreettiset edut. Maa- ja metsätalouseläimien harjoittajat ovatkin usein joutuneet ympäristökonfliktien yhdeksi osapuoleksi julkisuudessa.

Oli kuitenkin mielenkiintoista huomata, että tässä tutkimuksessa työntekijät asennoituivat luonnonsuojeluun selvästi positiivisemmin kuin toimihenkilöt. Esimerkiksi Mikkolan (2001) mukaan niin kutsuttu uusi keskiluokka, eli asiantuntijatehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt, on ollut työväenluokkaa myönteisempi asenteissaan ympäristöä ja sen suojelua kohtaan. Korkea koulutus ja tulotaso ovat aiemmin monissa tutkimuksissa olleet yhteydessä positiivisiin ympäristöasenteisiin. Kuntapäätäjien kohdalla koulutustaso ei kuitenkaan korreloinut luonnonsuojeluasenteiden kanssa. Viime vuosina onkin alettu saada tuloksia alempien sosiaaliluokkien ja vähemmistöryhmien positiivisesta suhtautumisesta ympäristöön (Uyeki & Holland 2000). Kuten Haahlakin (2003) toteaa, on tämä kehityssuunta varsin positiivinen, kun tavoitteena on yhteiskunta, jossa ympäristöasia on kaikkien yhteinen asia sosiaaliluokkaan katsomatta.

Puoluetaustan ja maanomistajuuden vaikutus ei näkynyt päätäjien huolestuneisuudessa, mutta asenteissa niillä oli merkitystä. Uyekin ja Hollandin (2000) sekä Cottrellin (2003) mukaan poliittinen suuntautuminen on yksi vahvimista ympäristöasenteisiin yhteydessä olevista tekijöistä. Kuntapäätäjistä keskustalaiset osoittautuivat luonnonsuojeluasenteiltaan selvästi negatiivisemmiksi kuin pienten puolueiden päättäjät (Vasemmistoliitto, Kristillisdemokraatit, Vihreä liitto). Keskusta onkin perinteisesti puhunut maaseudun väestön puolesta ja ajanut maanviljelijöiden oikeuksia. Kuten jo aiemmin todettiin, luonnonsuojelun koetaan usein asettavan liikaa rajoituksia maaseudun perinteiselle elämäntavalle. Sen sijaan Vasemmistoliiton ja Vihreän liiton edustajat ovat tyypillisesti asennoituneet ympäristöön myönteisesti, sillä näitä puolueita voidaan pitää ei-materiaalisten arvojen puolesta-

puhujina (Mikkola 2001). Neumayerin (2004) mukaan vasemmistohenkiset puolueet ovat selvästi ympäristömyönteisempiä kuin oikeistopuolueet. Päättäjiä tutkittaessa Kokoomuksen edustajat eivät kuitenkaan erottuneet selvästi vasemmistopuolueiden edustajista.

Myös maata omistavat erottautuivat vastaajajoukosta negatiivisilla luonnonsuojeluasenteillaan ja suhtautumisellaan lajien suojeluun. Tonder ja Jurvelius (2004) totesivat maanomistajien suhtautuvan muita kielteisemmin myös saimaannorpan suojeluun. Lisäksi tutkimuksessa maanomistajien suhtautumisesta luonnonsuojeluohjelmiin noin kolmasosa vastaajista piti luonnonsuojeluohjelmia maanomistajan kannalta epäoikeudenmukaisina, väärin toteutettuina tai liian laajoina. Yhtenä syynä maanomistajien voimakkaalle suojeluvastustukselle on nähty maanomistajan tunneside omistamaansa maahan. Varsinkin perittyjen ja samalla suvulla pitkään olleiden maiden myyminen tuntuu maanomistajan näkökulmasta vaikealta. Metsät koetaan myös taloudellisena turvana tulevaisuuden varalle ja niillä on tunnearvoa metsästys- ja marjastusalueina (Vehkala & Vainio 2000).

Maanomistajat ovat maa- ja metsätalousyrittäjien tapaan korostaneet itse suojelevansa maataan. He kokevat, että maaseudulla on kautta aikojen tehty työtä luonnon hyväksi ilman, että valtiovallan on täytynyt puuttua asiaan (Vehkala & Vainio 2000). Myös esimerkiksi Espanjassa maanomistajat ovat tukeneet rautatammisavannien säilyttämistä yhtä vahvasti kuin luonnonsuojelijat, mutta käsitykset suojelun toteuttamisesta ovat saattaneet erota suuresti. Maanomistajat ovat vastustaneet voimakkaasti lakiperustaisia suojelutoimia ja uskovat omien suojelutoimiensa olevan riittäviä (Plieninger 2002). Kuisma (2001) pitää omistusoikeutta instituutiona, jolla on Suomessa pitkät perinteet. Hänen mukaansa ympäristöministeriö tuli uutena instituutiona sille politiikan alueelle, jossa luonnonhoidon valtuudet olivat perustuneet maanomistukseen. Tästä on seurannut kahden toimintakulttuurin yhtenörmäisyys, joka on ollut nähtävissä esimerkiksi Natura-kiistoissa.

Joidenkin päättäjien avoimista vastauksista voisikin päätellä, että kielteiset asenteet kohdistuvat osittain ympäristöhallintoon, ei niinkään luonnonsuojeluun tai suojelutoimiin. Asia ja sen ajaja eivät välttämättä ole suhtautumiskohteina samat, todetaan myös Elinkeinoelämän Valtuuskunnan asennetutkimuksessa suhtautumisesta luonnonsuojelijoihin (Haikonen & Kiljunen 2003). Erään päättäjän mielestä "ympäristökeskukset ovat harvainvallan jäännöksiä, jotka linnoittautuvat vanhoillisten kantojensa taakse ottamatta huomioon ihmisten jokapäiväistä elämää (vertaa Luhangan tikkatie)" (vastaaja 51).

Myös Vehkalan ja Vainion (2000) tutkimuksessa osa haastatelluista maanomistajista koki, että yhteisymmärrys ja molemminpuolinen kunnioitus puuttuivat ympäristöhallinnon ja maaseudun asukkaiden väliltä. Maanomistajien mukaan viranomaisilla on liian etäinen suhde maa- ja metsätalouteen yleensä. Kuitenkin onnistuneen yhteistyön ja neuvotteluiden koettiin liennyttäneen negatiivisia asenteita. Mitä paremmin yhteistyö ympäristökeskuksen kanssa sujui, sitä vähemmän maanomistajat tunsivat oikeuksiaan lopulta loukatun. Myös monet tähän tutkimukseen osallistuneista päättäjistä kiittelivät yhteistyötä ympäristöhallinnon kanssa ja totesivat vaikutusmahdollisuuksiensa ympäristökeskusten suuntaan olevan hyvät.

7.3.3 Asenteet sosiaalisena muodostumana

Vaikka ihmisten elämäntapa ei ole yhtä yhteisöllistä kuin ennen, on paikallisyhteisöissä nähtävissä edelleen vahva paikallinen koheesio. Asenteisiin vaikuttaa laajalti myös käsitys siitä, ketkä ovat oman yhteisön jäseniä ja ketkä sen ulkopuolella, "me ja muut" (Tonder & Jurvelius 2004). Stoll-Kleemann (2001) on tarkastellut sosiaalista identiteettiä yhtenä luonnonsuojelualueiden vastustusta selittävänä tekijänä. Sitoutuminen johonkin sosiaaliin ryhmään voi olla syynä suojelualueiden voimakkaalle vastustukselle. Erään Stoll-Kleemannin haastatellun mukaan monet maanviljelijät voivat suhtautua positiivisesti suojelualuehankkeisiin, mutta harva uskaltaa asettua ammattiryhmän yleistä asennetta vastaan.

Tässä tutkimuksessa eri paikallisyhteisöjä edustavat esimerkiksi maa- ja metsätalouden toimijat, puolueen jäsenistö ja maanomistajat. Erityisesti maanomistajilla on perinteisesti ollut vahva edustus Keski-Suomen maaseutukuntien päättävissä elimissä. Maanomistajuuden lisäksi monia paikallisia päättäjiä sitoo maa- ja metsätalouden etuihin myös ammatti, järjestötoiminta ja puoluepoliittinen näkemys. Osa kunnallisista päättäjistä on alusta asti julkisesti samaistanut itsensä maatalous- ja maanomistajaväestön tukijoiksi (Nieminen 1996: 22). Muun muassa poliittiset intressiryhmät, työ- ja ammattiasemaan liittyvät ryhmät sekä erilaiset paikallista identiteettiä korostavat ryhmät ovat Konttinen ja Litmasen (1996a: 2-6) mukaan osallaan muodostamassa yhdyskunnan ympäristöorientaatiota.

Kunnissa näyttäisikin olevan hieman erilaiset ympäristöorientaatiot, sillä eri kuntien päättäjien välillä oli suuntaa antavaa eroavaisuutta suhtautumisessa lajien suojeluun. Konttisen ja Litmasen (1996: 255) mukaan erityisesti maalaiskunnat ovat poikenneet toisistaan suh-

tautumisessaan alueensa ekologisiin kysymyksiin. Yleisissä luonnonsuojeluasenteissa ja huolestuneisuudessa ei kuitenkaan ollut havaittavissa suuria eroja. Erojen pienuus johtuu kenties osittain kuntien samankaltaisuudesta. Tutkimuksessa mukana olleet kunnat ovat pääosin maaseutumaisia kuntia (Tilastokeskus 2005), niillä on hyvin samankaltainen elinkeinorakenne ja ne ovat asukasluvultaan melko pieniä (ks. taulukko 2).

Keski-Suomen kuntien välillä on kuitenkin aiemmin todettu olevan suuria asenne-eroja esimerkiksi suhtautumisessa rantojensuojeluohjelmaan. Ohjelman tavoitteena oli säilyttää viisi prosenttia Suomen rannoista rakentamattomana ja luonnontilaisena (Nieminen 1996). Kyseessä oli siis konkreettisia rajoitteita maanomistusoikeuksille esittävä ohjelma, joka varmasti herätti enemmän vastakkaisia reaktioita kuin luonnonsuojelu yleensä. Myös lajien suojelu, joka jakoi mielipiteitä kuntien välillä, saattaa aiheuttaa yhtäläillä rajoitteilla maankäytölle. Luonnonsuojelua koskevat toimet myös päätetään muualla kuin kunnassa.

7.4 Ympäristötiedon määrä ja lähteet

Päättäjien luonnonsuojeluun liittyvä tietotaso oli tyydyttävä, jopa heikko. Vain noin 30 prosenttia vastaajista saavutti hyviin tai erinomaisiin tietoihin vaadittavat pisteet. Puutteet tiedossa liittyivät erityisesti luonnonsuojeluun. Päättäjät tunsivat kohtuullisen hyvin kunnan luonnonsuojelutehtävät, mutta heillä oli vaikeuksia vastata oikein luonnonsuojelua yleisesti käsitteleviin kysymyksiin. Tulokkaan (2002) mukaan ihmisten todellinen tieto ympäristöongelmien syistä ja ekosysteemien toiminnasta onkin varsin vähäistä. Myös amerikkalaisessa tutkimuksessa vain harvat osasivat eritellä syitä biodiversiteetin vähenemiseen, ja lajikadon uskottiin olevan ongelma lähinnä Aasiassa ja Afrikassa. Lisäksi monet luonnonsuojeluun liittyvät käsitteet ovat ihmisille vieraita (Hunter ja Brehm 2003). Esimerkiksi biodiversiteetin käsite tuntui olevan päättäjillä osittain hämärän peitossa. Monet osasivat valita sen tarkoittavan ekosysteemien ja lajien monimuotoisuutta, mutta harva osasi yhdistää siihen yksilöiden perinnöllisen vaihtelun.

Kokonaistiedon määrä ei ollut vahvasti sidoksissa mihinkään taustamuuttujaan. Joissakin tutkimuksissa miesten ympäristötiedon taso on ollut parempi kuin naisten (Hawthorne & Alabaster 1999, Eisler ym. 2003). Myöskään ympäristölautakunnassa tai muussa ympäristöasioita hoitavassa lautakunnassa toimivat eivät kokonaistietotasoltaan eronneet muista kunnan toimijoista. Kuitenkin suuntaa antavaa vaikutusta oli päättäjän koulutustasolla.

Pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneet päättäjät tunsivat luonnonsuojeluun ja kunnan rooliin liittyviä asioita huonommin kuin yliopistotutkinnon suorittaneet päättäjät. Yliopistotutkinnon suorittaneet eivät olleet eritelleet mitä alaa he opiskelevat. Vastajaat eivät siis välttämättä ole opiskelleet ympäristöalaa. Ilmeisesti korkea-asteen tutkinnon suorittaminen kuitenkin lisää ainakin mahdollisuuksia kartuttaa yleistä ympäristöön liittyvää tietämystä, vaikka opiskelisikin muuta kuin ympäristöalaa.

Päättäjien mielestä tärkeimpiä tietolähteitä ympäristö- ja luonnonsuojeluasioissa olivat sanoma- ja aikakauslehdet. Lähes yhtä tärkeänä pidettiin televisiota. Ruotsalaisessa kyselytutkimuksessa puolet vastanneista kansalaisista (N=628) valitsi paikalliset sanomalehdet tärkeimmäksi ympäristötiedon lähteeksi. Televisio oli tiedon lähteenä toiseksi tärkein, mutta se koettiin luotettavammaksi lähteeksi kuin paikalliset sanomalehdet (Gooch 1996). Kuntapäättäjien keskuudessa radion ja internetin suosio ovat jo selvästi pienempiä. Vaikka internet on tietolähteenä saavuttanut suurta suosiota ihmisten keskuudessa, ei se ainakaan kuntapäättäjien vastausten perusteella ollut ympäristötiedon lähteenä kovin suosittu. Kenties internetissä oleva tieto koetaan epäluotettavammaksi kuin perinteisten joukkotiedotusvälineiden esittämä tieto. Myös vastaajien korkea keskimääräinen ikä varmasti vaikuttaa tulokseen. Keski-ikä ylittäneet päättäjät eivät ehkä käytä internetiä hyväkseen yhtä paljon kuin nuoremmat sukupolvet.

Sanoma- ja aikakauslehtien suosiota ympäristötiedon lähteenä on mielenkiintoista tarkastella suhteessa keskisuomalaisten kuntapäättäjien kielteisiin petoasenteisiin. Keski-Suomen suurimmassa sanomalehdessä, Keskisuomalaisessa, suurpedot ovat saaneet runsaasti huomiota osakseen. Suurpetokirjoitusten määrä on tasaisesti lisääntynyt 1990-luvun aikana. Valitettavasti kirjoitusten tyypillisiä piirteitä ovat olleet konfliktihakuisuus ja uhkakuvien maalailu. Kirjoituksia on julkaistu erityisen paljon silloin, kun pedot ovat uhanneet tai vahingoittaneet ihmisiä tai kotieläimiä (Heikka 2000).

Joidenkin kuntapäättäjien avoimista vastauksista oli havaittavissa myös luottamus omiin näkemyksiin ja havaintoihin: "paikalliset ihmiset näkevät usein luonnon kokonaisuudet paremmin kuin ulkopuoliset" (vastaja 21) ja "[kysymys] vuosikymmeniä kestäneestä luontoarvojen säilyttämisestä kuuluu oman alueen kansalaisille, ei virkamiehille, jotka eivät tiedä pitkiä perinteitä" (vastaja 72). Tonderin ja Jurveliuksen mukaan (2004) ihmiset tarkastelevat usein ympäristöä omien kokemustensa ja paikallisen tietämyksen perusteella.

Paikalliset ihmiset arvioivat saimaannorppapopulaation pienemmäksi kuin mitä se todellisuudessa on. Luonnonsuojelu perustuu tieteelliseen tietoon, mutta siihen ei aina luoteta. Vaikka tieteelliset tutkimukset väittivät muuta, Tonderin ja Jurveliuksen tutkimuksessa asukkaat luottivat usein enemmän omiin saimaannorppahavaintoihinsa tai niihin tutkimuksiin, jotka ovat samoilla linjoilla heidän kanssaan. Päättäjät saattavat joutua toisinaan tyytymään omiin käsityksiinsä ympäristöasioista myös ajanpuutteen takia. Heillä ei välttämättä ole aikaa etsiä tietoa päätöstensä tueksi, sillä päätöksiä joudutaan tekemään kiivaalla tahdilla ja monella eri aihealueella yhtä aikaa

7.5 Ympäristövastuullinen käyttäytyminen

Tarkasteltaessa kuntapäättäjien yleistä käyttäytymisaktiivisuutta ja sen osa-alueita, näyttäisi yleinen käyttäytymisaktiivisuus ympäristöasioissa olevan suurempaa kuin toiminta-aktiivisuus. Toiminta-aktiivisuudella siis viitataan aktiivisuuteen tuoda luontoon tai ympäristöön liittyviä asioita esiin julkisesti, esimerkiksi median tai järjestötoiminnan kautta. Vaikka on tietysti lupaavaa, että päättäjiltä löytyi intoa esimerkiksi kierrättää, kaivattaisiin päättävässä asemassa olevilta ihmisiltä kenties erityisesti aktiivisuutta julkiseen toimintaan ympäristön hyväksi. Arjen käyttäytymisaktiivisuus ei välttämättä näy päättäjän julkisessa toiminnassa, mutta asian esille tuominen esimerkiksi paikallislehdissä voisi muuttaa sekä kuntalaisten että muiden päättäjien linjauksia.

Nais- ja miespäättäjien välillä oli eroja ympäristövastuullisen käyttäytymisen suhteen. Myös Steel (1996) on todennut, että naiset osallistuvat miehiä todennäköisemmin toimintaan ympäristön hyväksi, niin yksityiselämässään kuin politiikassakin. Ensinnäkin kuntapäättäjänaisilla käyttäytymisaikomukset olivat suuremmat kuin miehillä, mikä liittyy varmasti naisten miehiä suurempaan huolestuneisuuteen ja positiivisempiin asenteisiin. Toiseksi naispäättäjät näyttivät huomioivan ympäristön arjessa aktiivisemmin kuin miehet. Hawthorne ja Alabaster (1999) arvelevat tämän johtuvan osittain siitä, että naiset ovat tyyppillisesti vastanneet kotiaskareista. Naiset siis huolehtivat kauppareissuillaan kotitalouksien ostovalinnoista ja usein samalla jätteiden kierrätyksestä. Tämä asetelma voi päteä melko hyvin tässä tutkimuksessa, sillä päättäjien keskimääräinen ikä oli melko korkea. Sen sijaan nuorilla pareilla kotityöt jakautuvat kenties tasaisemmin kuin keski-ikäisillä pariskunnilla.

Toisin kuin huolestuneisuudessa, asenteissa ja tiedoissa, ympäristövastuullisessa käyttäytymisessä oli eroja kunnan toimijoiden välillä. Ensinnäkin muissa lautakunnissa kuin ympäristöasioita käsittelevässä lautakunnassa toimivat ovat passiivisempia yleiseltä käyttäytymisaktiivisuudeltaan. Tämä ei liene kovinkaan yllättävää, sillä esimerkiksi sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsenet ovat todennäköisesti kiinnostuneempia omasta toimialastaan kuin ympäristöasioista. Sen sijaan valtuustossa toimivat osoittautuivat jossain määrin aktiivisemmiksi ympäristöasioissa kuin sen ulkopuolella toimivat. Varsinkin sekä valtuustossa että ympäristölautakunnassa toimivat poikkeavat edukseen muista. Valtuuston jäsenet ovatkin tekemisissä monen eri aihepiirin kanssa, toisin kuin lautakuntien jäsenet, ja joutuvat siten panostamaan myös ympäristöasioiden hoitamiseen.

Myös korkeasti koulutetut päättäjät ovat aktiivisempia toimimaan ympäristövastuullisesti arjen valinnoissa kuin matalasti kouluttautuneet päättäjät. Tulos on sinällään mielenkiintoinen, että kuntapäättäjien koulutustaso ei ollut yhteydessä asenteisiin. Useimmissa tutkimuksissa koulutustaustan nähdään olevan yhteydessä lähinnä asenteisiin ja sitä kautta epäsuorasti käyttäytymiseen, joskin asenteissakin koulutuksen vaikutuksen on arveltu olevan laskussa (Fransson & Gärling 1999). Tikan ja muiden (2000) tutkimustulosten mukaan käyttäytymiseen vaikuttaisi pikemminkin opiskeltava ala kuin koulutustaso. Kuntapäättäjäkyselyn tulokseen saattaa kuitenkin vaikuttaa myös se, ettei asennemittarissa ollut väitettä, joilla olisi kartoitettu suhtautumista kierrättämistä tai ympäristövastuullisia kulutusvalintoja kohtaan.

Asumisaika kunnassa näyttää olevan yhteydessä huolestuneisuuden ja asenteiden lisäksi myös käyttäytymiseen. Asumisajan kasvaessa näyttää suhtautuminen ympäristöasioihin olevan negatiivisempaa ja käyttäytyminen passiivisempaa. Kuten huolestuneisuuden ja asenteiden kohdalla todettiin, sitoutuminen kunnan yleisiin käytäntöihin vaikuttaa varmasti käyttäytymiseenkin. Lisäksi pitkään paikkakunnalla asuneet päättäjät voivat olla vastahakoisempia muuttamamaan käyttäytymistapojaan. Esimerkiksi biojätteen erilliskeräilyyn siirtyminen voi lajitteluun tottumattoman asukkaan mielestä tuntua vaivalloiselta.

7.6 Asenteiden, tiedon ja käyttäytymisen väliset yhteydet sekä yksilön vastuun ja vaikutusmahdollisuuksien merkitys

Tulosten perusteella luonnonsuojeluun liittyvä tieto on yhteydessä luonnonsuojeluasenteisiin ja sen osa-alueisiin. Vahva tiedon ja asenteiden yhteys on todettu myös muissa tutkimuksissa (Kaiser ym. 1999, Fransson & Gärling 1999, Hawthorne & Alabaster 1999, Tikka ym. 2000). Tulos sopii myös suunnitellun käyttäytymisen teoriaan, mikäli tieto nähdään siinä Kaiserin ja muiden (1999) tapaan asenteen taustatekijänä. Hunter ja Rinner (2004) kuitenkin esittävät, ettei tiedolla olisi kovin suurta merkitystä ihmisten asenteisiin lajien suojelua kohtaan; suhtautuminen on pikemminkin yhteydessä yksilön yleisiin näkemyksiin ympäristöstä.

Tiedon ja asenteiden välinen korrelaatio ei olekaan kovin yksiselitteinen. Yhteyttä voidaan tarkastella kahdella tavalla. Voidaan ajatella, että mitä enemmän päättäjällä on tietoa, sitä positiivisemmin hän suhtautuu luonnonsuojeluun. Toisaalta voi olla, että positiivinen asennoituminen ja kiinnostus luonnonsuojelua kohtaan lisäävät päättäjän halua kartuttaa tietojaan aiheesta. Niinpä puolestaan negatiivinen asennoituminen luonnonsuojelijoihin ja heidän tarkoituksperiinsä voi saada suhtautumaan hyvin epäluuloisesti tieteellisiin tutkimustuloksiin, kuten todettiin paikallisten ihmisten näkemyksistä saimaannorpan suojeluun liittyvästä tieteellisestä tiedosta (Tonder 2005).

Tieto näyttäisi olevan jossain määrin yhteydessä sekä käyttäytymisaikomuksiin että yleiseen käyttäytymisaktiivisuuteen, eli mitä enemmän päättäjällä oli tietoa, sitä suuremmat olivat käyttäytymisaikomukset ja aktiivisempi hän oli käyttäytymään ympäristöystävällisesti. Yleisesti tutkimustulokset tiedon ja käyttäytymisen yhteydestä ovat ristiriitaisia. Monissa tutkimuksissa ympäristöön liittyvän tiedon yhteys käyttäytymiseen on heikko. Tiedon nähdään vaikuttavan käyttäytymiseen lähinnä asenteiden taustatekijänä (Kollmuss & Agyeman 2002). Kuitenkin myös vastakkaisia tutkimustuloksia tiedon ja käyttäytymisen välisestä yhteydestä on saatu (Kaiser ym. 1999, Tikka ym. 2000). Cottrell (2003) esittää, että tiedolla olisi jopa suurempi merkitys ympäristövastuullisen käyttäytymisen määräytymisessä kuin ympäristöasenteella.

Tieto korreloi kuitenkin käyttäytymisaktiivisuuden osa-alueista ainoastaan arjen ympäristövastuullisuus kanssa. Kierrätys on varmasti monelle tutumpaa ja yksinkertaisempaa kuin

vaikkapa lehtijuttujen kirjoittaminen luonnonsuojelun edistämiseksi. Etenkin julkinen toiminta ympäristön hyväksi vaatii melko paljon viitseliäisyyttä ja siten luultavasti myös vahvan asennetaustan tuekseen. Kaiserin ja muiden (1999) mukaan yhdessä tieto ja asenteet selittivät jopa 40 prosenttia ympäristövastuullisesta käyttäytymisestä. Frick ja muut (2004) puolestaan korostavat tiedon muodon merkitystä. Heidän mukaansa tieteellinen ymmärrys ekosysteemien toiminnasta vaikuttaa luonnonsuojelutoiminnan määräytymiseen ainoastaan välillisesti. Sen sijaan suora yhteys käyttäytymiseen näyttäisi olevan toimintasuuntautuneella tiedolla, eli tiedoilla siitä kuinka voi toimia ympäristövastuullisemmin, sekä tiedoilla siitä, mikä toimintavaihtoehtoista olisi tehokkain ja toimivin.

Sekä asenteiden ja käyttäytymisaikomusten että asenteiden ja käyttäytymisaktiivisuuden välillä näyttäisi tulosten perusteella olevan erittäin vahva yhteys, kuten monissa muissakin tutkimuksissa viime vuosien varrella (Steel 1996, Kaiser ym. 1999, Tikka ym. 2000, Oreg & Katz-Gerro 2006). Positiivinen asennoituminen luonnonsuojeluun siis näyttäisi kertovan päättäjän ympäristövastuullisesta käyttäytymisestä. Yhteys löytyi jopa asenteiden ja toiminta-aktiivisuuden väliltä; positiivisesti luonnonsuojeluun suhtautuva päättäjä on tulosten perusteella myös innokas toimimaan julkisesti luonnon ja ympäristön hyväksi. Käsitystä tukevat myös Steelin (1996) tutkimustulokset, jotka osoittivat positiivisten asenteiden olevan yhteydessä sekä yleiseen ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen että poliittiseen aktiivisuuteen ympäristöasioissa.

Tulosten perusteella asennekasvatuksella voitaisiin siis vaikuttaa myös kuntapäättäjien toimintaan. Mutta kuten alaluvuissa 2.2 ja 2.3 todettiin, ei yhteys asenteiden ja käyttäytymisen välillä ole kuitenkaan kovin yksinkertainen. Ensinnäkin päättäjien kohdalla pätevät varmasti samat ympäristövastuullisen käyttäytymisen kompastuskivet kuin muihin kansalaisiin, kuten liian suuret kuvitelmat oman toiminnan ekologisuudesta. Esimerkiksi oma kunta on varmasti helppo nähdä ympäristöystävällisempänä toiminnaltaan kuin se tosiasias-
assa on, jolloin ei koeta tarvetta muutokseen. Toisekseen on syytä muistaa suunnitellun käyttäytymisen teorian valossa, että käyttäytymisaikomusten ja käyttäytymisen muotoutumisessa on monta osatekijää, joista asenteet muodostavat vain yhden osan. Käsitukset käyttäytymisen kontrollista, jota tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yksilön vastuuna ja vaikutusmahdollisuuksina, muodostavat toisen osa-alueen (Ajzen 2005).

Kuntapäättäjät kokivat yksilön vastuun ja vaikutusmahdollisuudet kohtuullisen suuriksi. Taustatekijöiden suhteen ainoastaan miehet ja naiset erosivat toisistaan merkitsevästi. Naispäättäjät kokivat yksilön vastuun ja vaikutusmahdollisuudet merkitsevästi suuremmiksi luonnonsuojelussa kuin miespäättäjät. Kuntapäättäjien käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista olivat myös vahvasti yhteydessä käyttäytymisaikomuksiin. Kyseistä ulottuvuutta on pidetty jo vahvimpana käyttäytymisaikomuksia ennustavana tekijänä (Oreg & Katz-Gerro 2006).

Kuntapäättäjien kohdalla käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista olivat kuitenkin selvästi yhteydessä myös muihin ulottuvuuksiin. Mitä suurempina vastaaja näki vastuunsa ja vaikutusmahdollisuutensa luonnonsuojelussa, sitä huolestuneempi hän oli ympäristöuhkista, sitä positiivisemmin hän suhtautui luonnonsuojeluun ja sitä parempi oli hänen tietotasonsa. Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet myös Hawthorne ja Alabaster (1999). Päättäjän käsityksillä omista vaikutusmahdollisuuksista näyttäisikin olevan kaiken kaikkiaan melko suuri merkitys asenteiden ja käyttäytymisen määräytymisessä. Perustellun toiminnan ja suunnitellun käyttäytymisen teorioiden mukaan parhaiten yksilön toimintaa ennustavat kuitenkin aikomukset jonkun tekemisen (tai tekemättä jättämisen) suhteen (Ajzen 2005). Tämän puolesta puhuu kuntapäättäjienkin kohdalla todettu voimakas korrelaatio käyttäytymisaikomusten ja käyttäytymisaktiivisuuden välillä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Asenteiden ja toiminnan tutkimisessa on kiistatta vaikeutensa. Siksi tämän tutkimuksen tavoitteena ei olekaan rakentaa jäykkiä syy-seuraus -suhteita kuntapäättäjien luonnonsuojeluasenteiden ja käyttäytymisen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden välille. Tarkoituksena on kuntapäättäjien huolestuneisuutta, asenteita, tietoa ja käyttäytymistä kartoittamalla saada yleiskäsitys siitä, miten kuntapäättäjä suhtautuu luonnonsuojeluun ja sen hyväksi toimimiseen, ja mitkä seikat ovat merkityksellisiä kunnallispolitiikan ympäristövastuullisuuden määräytymisessä. Tuloksia ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista yleistää kaikkien Suomen kuntien paikallisiin päätöksentekijöihin. Tämä tutkimus kohdistui nimenomaan pienten maaseutumaisten kuntien päättäjiin, joihin saadut tulokset ovat melko luotettavasti yleistettävissä. Esimerkiksi kriittisiä luonnonsuojeluasenteita keskeisesti selittävät muuttujat, kuten maanomistajuus sekä maa- ja metsätalouselinkeino, ovat kaikille maaseutumaisille kunnille tyypillisiä.

Kuntapäättäjien huolestuneisuus ympäristöuhkista oli kohtuullisen suurta. Huolestuneisuus kuitenkin kohdistuu pikemminkin ympäristön pilaantumiseen kuin luonnonsuojelullisiin, esimerkiksi monimuotoisuuden vähenemiseen liittyviin uhkiin. Ensinnäkin kuntapäättäjät saattavat tuntea voivansa vaikuttaa saastumisen ehkäisyyn paremmin kuin hieman abstrakteihin monimuotoisuuskysymyksiin. Toisekseen ympäristön pilaantuminen näkyy kenties konkreettisemmin kuntapäättäjien ja kuntalaisten elämässä kuin monimuotoisuuden väheneminen, jonka vaikutukset saattavat ilmetä hitaasti.

Luonnon monimuotoisuuden väheneminen on myös helppo mieltää vain suurten sademetsävyöhykkeiden ongelmaksi. Niin päättäjät kuin kansalaisetkin tulisi saada ymmärtämään, että monimuotoisuuden väheneminen on tosiasia myös Suomessa, sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen huolestuttavuutta on osittain nostanut sen saama huomio mediassa. Uhkan huolestuttavuus ei päättäjillä näyttäisi kuitenkaan liittyvän ympäristöuhkan todennäköisyyteen, vaan kenties siihen, kuinka paljon kuntapäättäjät kuvittelevat ympäristöongelman vaikuttavan elämänlaatuunsa ja viihtyvyyteensä. Tästä kertoo esimerkiksi kuntapäättäjien suuri huolestuneisuus vesistöjen pilaantumisesta, vaikka Keski-Suomen järvet ovat varsin hyvässä kunnossa (Valtion ympäristöhallinto 2006).

Kuntapäättäjien tietotaso luonnonsuojeluasioissa oli huolestuttavan alhainen. Puutteet tiedoissa liittyivät erityisesti luonnonsuojeluun, sillä päättäjät osasivat vastata paremmin kunnan luonnonsuojelutehtäviin kuin yleisesti luonnonsuojeluun liittyviin kysymyksiin. Esimerkiksi biodiversiteetin käsite oli monelle päättäjälle osittain epäselvä. Luonnonsuojeluun liittyvä termistö ja lainalaisuudet ovatkin asiaan perehtymättömälle oudompia kuin vaikkapa arkea lähellä olevat jäte- tai vesihuollon kysymykset. Silti ainakin kunnan ympäristöasioita hoitavan lautakunnan jäseniltä tulisi odottaa perehtyneisyyttä myös luonnonsuojelubiologiaan. Heidän tietotasonsa ei kuitenkaan ollut sen parempi kuin muilla kunnan toimijoilla. Tiedon määrä tosin oli ainut tarkastelluista ulottuvuuksista, johon millään taustatekijällä ei ollut selvää yhteyttä. Ainoastaan koulutustasolla oli suuntaa antava vaikutus tiedon määrään.

Päättäjät pitivät tärkeimpinä ympäristötiedon lähteinään sanoma- ja aikakauslehtiä, joiden antama tieto voi olla jo valmiiksi vahvasti asenteiden värittämää, erityisesti petoasioiden käsittelyssä. Vaikka tutkimusten käsitykset tiedon vaikutuksesta asenteisiin ovatkin ristiriitaisia, tukevat kuntapäättäjistä saadut tulokset tiedon ja asenteiden yhteyttä. Riittävä ymmärrys luonnonsuojelusta ja suojelukeinoista voisi lisätä kuntapäättäjien ymmärrystä vaikutusmahdollisuuksistaan luonnonsuojelussa ja siten myös aktiivisuutta toimia luonnonsuojelun hyväksi. Kuntapäättäjät tarvitsisivat päätöstensä tueksi asiallista tietoa, jota on toki runsaasti saatavilla. Kunnallispolitiikassa joudutaan kuitenkin tekemään päätöksiä monella aihealueella yhtä aikaa, joten tiedon täytyisi olla myös nopeasti saatavilla ja helposti ymmärrettävää. Ilman luotettavaa tietoa päättäjät perustavat päätöksensä helposti omiin tulkintoihinsa ja näkemyksiinsä, jotka saattavat olla hyvinkin kaukana asian todellisesta laidasta.

Vaikka myös suhtautuminen luonnonsuojeluun vaihteli kuntapäättäjien keskuudessa ääripäästä toiseen, oli keskimääräinen suhtautuminen kohtuullisen positiivista. Luonto ja ympäristö nähdään varmasti jo asumisviihtyvyyden kannalta tärkeinä elementteinä Keski-Suomessa. Myös raamatullinen ”viljele ja varjele” -ideologia näkyi joidenkin päättäjien avoimissa vastauksissa. Sen sijaan, kun tarkastelun kohteeksi otetaan konkreettiset luonnonsuojelutoimet, kuten lajien rauhoittaminen tai suojelualueiden perustaminen, alkavat asenteet muuttua negatiivisemmiksi. Syitä tähän on varmasti monia, mutta kritiikki maanomistusoikeuksien polkemisesta toistuu useissa yhteyksissä. Luonnonsuojelun toteuttami-

nessa joudutaan toisinaan kajoamaan omistusoikeuksiin, mikä on jo pitkään ollut suomalaisille herkkä asia.

Negatiivisimmin luonnonsuojeluun ja suojelutoimiin kuntapäättäjien joukossa suhtautuivat maanomistajat, maa- ja metsätalouseläimillä toimivat yrittäjät sekä Keskusta -puolueen edustajat. Nämä päättäjien sosiaaliset taustayhteisöt kannattavat kukin maaseudun perinteisen elämäntavan arvoja. Luontoa kunnioitetaan, mutta luonnonsuojelutoimet koetaan liioitteluiksi, sillä oman toiminnan nähdään olevan riittävän suojeluhenkistä (Sairinen 1996). Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä käytetyn suunnitellun käyttäytymisen teorian mukaan sosiaalisten yhteisöjen luoma paine onkin yhteydessä asenteiden ja käyttäytymisen muotoutumiseen (kuva 2). Sosiaalisen yhteisön näkemykset saattavat ajan myötä muuttua tiedon kaltaisiksi uskomuksiksi, joita ei yhteisön sisällä enää kyseenalaisteta (ks. esim. Lähde 2001).

Tätä käsitystä tukevat myös kuntapäättäjien kohdalla saadut tulokset asumisajan vaikutuksesta huolestuneisuuteen ja asenteisiin. Pitkään kunnassa asuneet päättäjät eivät olleet yhtä huolestuneita ympäristöuhkista ja he suhtautuivat luonnonsuojeluun negatiivisemmin kuin lyhyen aikaa kunnassa asuneet. Ilmeisesti paikkakunnalla pitkään asuneilla on taipumus sitoutua vuosien saatossa oman paikkakunnan arvomaailmaan (ks. esim. Tonder & Jurvelius 2004, Tonder 2005). Vaikka maanomistajien, maa- ja metsätalousyrittäjien, keskustalaisten ja pitkän linjan kuntalaisten joukossa varmasti onkin luonnonsuojelulakiin perustuvan luonnonsuojelun kannattajia, voi eriävien näkemysten julkituominen olla sosiaalisen paineen alla vaikeaa.

Eri kuntien päättäjien välillä ei ollut suuria eroja yleisissä luonnonsuojeluasenteissa. Viitteitä kuntien välisistä mielipide-eroista antaa kuitenkin suhtautuminen lajien suojeluun, joka jakoi eri kuntien asennoitumista enemmän kuin luonnonsuojelu yleensä. Kunnissa näyttäisi siis olevan lajien suojeluun liittyen jossain määrin erilaiset paikalliset ympäristöorientaatiot. Ne muodostuvat muun muassa edellä mainittujen paikallista identiteettiä korostavien ryhmien, poliittisten intressiryhmien sekä työ- ja ammattiasemaan liittyvien ryhmien näkemysten summana. Etenkin maalaiskuntien on todettu poikkeavan toisistaan suhtautumisessaan alueensa ekologisiin kysymyksiin (Konttinen ja Litmanen 1996a, 1996b).

Kielteistä asennoitumista lajien suojelua kohtaan voi aiheuttaa esimerkiksi se, että lajien suojelua koskevat toimet päätetään muualla kuin kunnassa ja uhanalaisten lajien elinalueiden turvaaminen voi aiheuttaa rajoitteita maankäytölle. Negatiivinen suhtautuminen luonnonsuojelutoimiin voikin liittyä juuri eriäviin näkemyksiin siitä, *miten* luontoa pitäisi suojella: riittääkö suojelutoimiksi maaseudun luontoa kunnioittava elämäntapa vai tarvitaanko monimuotoisuuden turvaamiseksi lajien suojelua ja suojelualueita? Nämä kaksi ajattelutapaa ovat hyvin etäällä toisistaan, ja niiden lähentämiseksi kaivattaisiin konkreettisia toimia.

Kenties yhteisöllisyyttä voitaisiin käyttää hyväksi luonnonsuojeluaatteen levittämisessä. Sosiaalisen oppimisen prosessin kautta uudet näkemykset esimerkiksi biodiversiteetin suojelamisesta on saatu leviämään tehokkaasti koko yhteisön sisällä (Pretty & Smith 2003). Pienikin joukko voi saada luonnonsuojelumyönteisen ajattelutavan leviämään koko kuntaan, mistä on esimerkkejä myös Keski-Suomesta. Luonnonsuojelun aiheuttamia rajoituksia korostava ajattelutapa tulisi saada muuttumaan niin, että kuntapäätäjät alkaisivat ymmärtää luonnonsuojelun tuomat mahdollisuudet kunnan kehitykselle. Esimerkiksi luonnonsuojelualueilla luodaan mahdollisuuksia mm. tieteelliselle tutkimukselle, luontopetukselle ja luontomatkailulle. Alueen luontoarvoja vaalimalla voidaan myös houkuttaa uusia asukkaita kuntaan.

Sosiodemografisista tekijöistä erittäin selvä vaikutus huolestuneisuuteen, luonnonsuojeluasenteisiin ja käyttäytymiseen oli sukupuolella. Kuntapäätäjänaiset olivat miehiä huolestuneempia, positiivisemmin luonnonsuojeluun suhtautuvia ja aktiivisempia toimimaan ympäristön hyväksi. Asenne- ja käyttäytymiserot sukupuolten välillä toistuvat useissa muissakin tutkimuksissa. Myös miehet tulisi saada kiinnostumaan luonnon- ja ympäristönsuojelusta. Tarve korostuu etenkin kuntapäätäjien keskuudessa, sillä esimerkiksi vuoden 2004 kunnallisvaaleissa 63,6 prosenttia valituista valtuutetuista oli miehiä. Tieto-ohjauksella voisi olla merkitystä etenkin miesten asenteisiin vaikuttaessa, sillä tiedon ja asenteiden yhteys näyttäytyi tässä tutkimuksessa selvemmin mies- kuin naispäättäjillä.

Valtuuston jäsenet olivat aktiivisempia käyttäytymiseltään kuin muiden elinten jäsenet, mikä on varsin myönteistä, kun kyseessä on kunnan ylin päättävä elin. Oli kuitenkin erikoista huomata, etteivät ympäristöasioita hoitavan lautakunnan jäsenet juurikaan erottuneet muista kunnan toimijoista. Monet ympäristöön liittyvät päätökset valmistellaan pitkälle jo ympäristölautakunnassa, joten aktiivisuutta tarvittaisiin myös lautakuntatasolla. Useissa

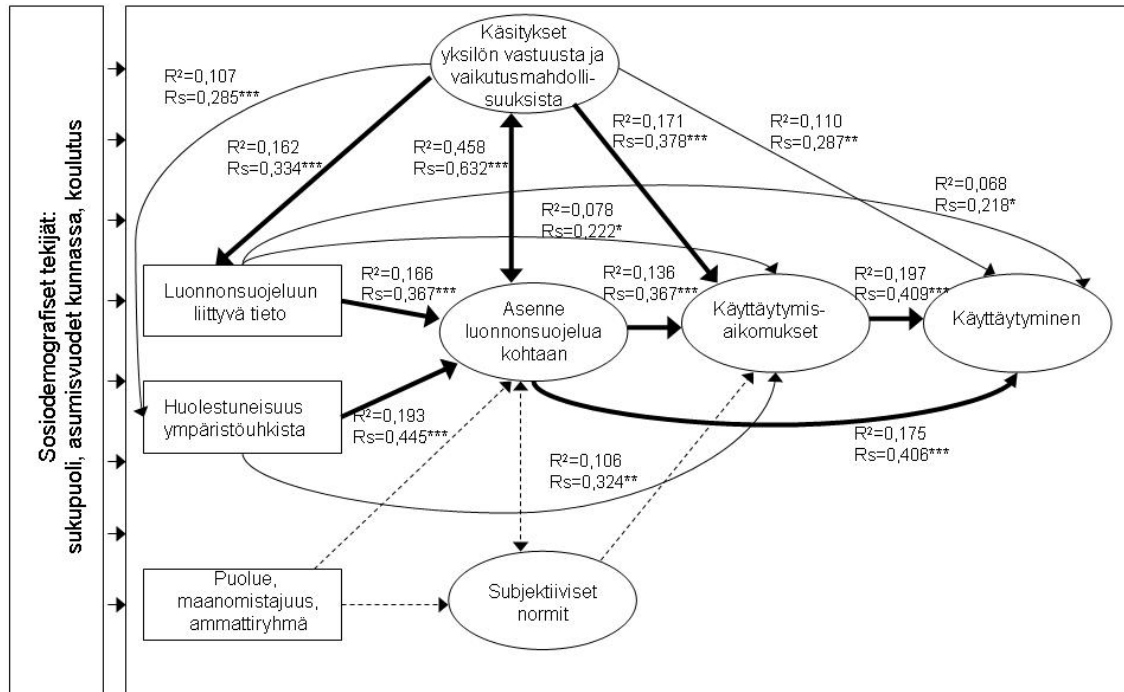
kunnissa ympäristöasiat hoidetaan nykyisin rakennus- tai maaseutulautakunnassa. Vain suurimmissa kunnissa on erityinen ympäristölautakunta. Ympäristö saattaa helposti jäädä muiden asioiden jyräämäksi, sillä kunnan ympäristönsuojelutehtäviä hoidetaan nykyään usein osana teknisen hallinnon kokonaisuutta. Lisäksi ympäristönsuojelutehtävät kunnissa ovat lisääntyneet jatkuvasti ja muuttuneet vaativimmiksi. Ympäristönsuojelun voimavarat ovat kuitenkin entisestään vähentyneet (Valpasvuo ym. 2006).

Kuntapäättäjien kohtuullisen suurten käyttäytymisaikomusten ja yleisen käyttäytymisaktiivisuuden voisi päätellä kertovan sitoutumisesta ympäristön huomioimiseen myös toiminnan tasolla. On kuitenkin huolestuttavaa, että julkinen toiminta ympäristön hyväksi, esimerkiksi työn, järjestötoiminnan tai median kautta, oli päättäjien keskuudessa vähäisempää kuin muu ympäristövastuullinen toiminta. Julkinen toiminta-aktiivisuus heijastelee ehkä paremmin kuntapäättäjän ympäristövastuullista toimintaa päättäjänä kuin kierrätysaktiivisuus; sitä, miten päättäjä huomioi ympäristön päätöksentekotilanteissa tai tuo ympäristöasiaa esille vaikkapa aloitteiden kautta.

Tulokset huolestuneisuuden, asenteiden, tiedon ja käyttäytymisen sekä yksilön vastuu ja vaikutusmahdollisuus -käsitteiden yhteyksistä on esitetty kootusti kuvassa 27. Malli perustuu luvussa 4 esitettyyn hypoteesiin. Vahvimmat yhteydet eri ulottuvuuksien välillä on esitetty tummennetuilla nuolilla. Malliin on otettu mukaan myös sosiaaliset yhteisöt (esim. puolue), joiden vaikutus asenteisiin ja subjektiivisten normien kautta käyttäytymiseen on esitetty katkoviivanuolilla. Mallin taustalla vaikuttavat myös sosiodemografiset tekijät. Sosiaalisten yhteisöjen ja sosiodemografisten tekijöiden vaikutus eri ulottuvuuksiin on kuitenkin käsitelty erikseen edellä eikä niistä esitetä tässä korrelaatioita.

Sekä huolestuneisuus ympäristöuhkista että luonnonsuojeluun liittyvä tieto olivat vahvasti yhteydessä luonnonsuojeluasenteisiin. Päättäjät, joiden huolestuneisuus- ja tietotaso olivat korkeat, suhtautuivat luonnonsuojeluun positiivisesti. Etenkin huolestuneisuus kertoi positiivisista asenteista. Asenteet puolestaan olivat selvästi yhteydessä käyttäytymisaikomuksiin. Päättäjien positiivisten asenteiden perusteella voidaan ennakoida, että päättäjät myös aikovat toimia ympäristön hyväksi. Käyttäytymisaikomuksiin vaikuttivat kuitenkin myös päättäjien käsitykset yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista. Päättäjien positiiviset näkemykset omasta vastuullisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista saavat päättäjät todennäköisesti myös toimimaan ympäristövastuullisesti. Päättäjien käyttäytymisaikomuksia

voidaan puolestaan pitää varsin hyvänä ennustajana ympäristövastuulliselle käyttäytymiselle.

Kuva 27. Tutkimuksessa tarkasteltujen ulottuvuuksien yhteydet suunnitellun käyttäytymisen teoriaa soveltaen (ks. Ajzen 2005). Korrelaatioiden merkitsevyydet on merkitty tähdillä (* $p<0,05$, ** $p<0,01$, *** $p<0,001$).

Yksilön käsitykset vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista olivat yhteydessä lähes kaikkiin tarkastelluista ulottuvuuksista. Lisäksi päättäjien käsityksillä yksilön vastuusta ja vaikutusmahdollisuuksista näyttäisi olevan jopa selvempi yhteys käyttäytymiseen kuin asenteilla. Vaikka kuntapäättäjät pitivät keskimäärin vaikutusmahdollisuuksiaan luonnonsuojelussa kohtuullisen hyvinä, olisi kenties aiheellista panostaa asenteisiin vaikuttamisen ohella kuntapäättäjien vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen. Joidenkin kuntapäättäjien käsityksiin vaikutusmahdollisuuksien vähydestä saattaa vaikuttaa myös tietämättömyys toimintavaihtoehtoista. Frick ja muut (2004) ovatkin korostaneet, että ihmisille pitäisi jakaa tietoa erityisesti siitä, kuinka luonnon ja ympäristön hyväksi voi toimia tehokkaimmin.

Ohjenuoraksi voitaisiin ottaa vaikkapa Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma, joka antaa kolme konkreettista toimenpidesuositusta monimuotoisuuden turvaamiseksi kunnissa: 1) luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden alueiden selvittäminen yhteistyössä alueellisten ympäristökeskusten ja metsäkeskusten kanssa,

2) työllistämisvaroja suuntaaminen myös luonnon monimuotoisuuden ylläpitoon ja 3) biologisen monimuotoisuuden kytkeminen paikallisten Agenda 21- ohjelmien laadintaan (Ympäristöministeriö 1997).

Huolestuneisuuden, luonnonsuojeluasenteiden, -tiedon ja ympäristövastuullisen toiminnan väliset yhteydet eivät ole missään määrin yksinkertaisia. Varmasti kaikkien näiden ulottuvuuksien väliset yhteydet ovat saaneet kritiikkiä osakseen erinäisissä tutkimuksissa, kun taas toisissa tutkimuksissa tiettyjen ulottuvuuksien yhteyksistä esitetään painokkaita argumentteja. Asenteiden ja toiminnan määräytymiseen liittyy myös joukko taustatekijöitä, joiden painoarvo asenteiden määrittelijöinä vaihtelee eri tutkimuksissa. Maaseutukuntien päättäjien kohdalla merkittäviksi asenteiden ja toiminnan taustavaikuttajiksi nousivat maanomistussuhde, puoluetusta, ammatillinen asema sekä asumisaika kunnassa. Ei kuitenkaan voida sanoa, mikä näistä on merkittävin muuttuja vaan asenteet ja toiminta ovat monen eri tekijän summa.

Asenteiden ja toiminnan ennustamattomuus voi vielä korostua päättäjillä. Vaikka päättäjä asennoituisi positiivisesti luonnonsuojeluun, ja näyttäisi myös olevan innokas kierrättäjä ja luontoharrastaja, ei henkilökohtainen asenne näy välttämättä suoraan hänen käyttäytymisessään päätöksentekotilanteissa. Kuten muun muassa Sairinen ja muut (1999) ovat todenneet, kunnallisessa päätöksenteoksessa kamppailevat usein monet ristikkäiset näkökohdat. Päättäjän on pyrittävä ottamaan huomioon kaikki päätöksestä koituvat seuraukset, niin kunnan talouteen, kuntalaisiin kuin ympäristöönkin liittyen. Myös ympäristöongelmien luonne voi tehdä niiden ratkaisemisesta vaikeaa, sillä paikallisesti toimiva ratkaisu saattaa olla laajalti ajateltuna epäedullinen tai päinvastoin. Lisäksi kunta on yhtä aikaa sekä ympäristökuormittaja että ympäristövahinkojen korjaaja (Hakanen 1999). Kuten jo todettiin, päättäjän on huomioitava myös erinäisten taustaryhmien mielipiteet (ks. esim. kuva 3). Toisinaan tällaisessa tilanteessa voi olla vaikea toimia ympäristölle parhaalla mahdollisella tavalla. Selvää on myös se, että liian usein ympäristönäkökohdat jäävät taloudellisten näkökohtien varjoon.

Pelkästään kyselytutkimuksen avulla onkin vaikea saada käsitystä siitä, kuinka valmiita kuntapäättäjät kuitenkin olisivat toimimaan luonnonsuojelun edistämiseksi kunnassaan. Jatkotutkimuksessa olisikin mielenkiintoista tarkastella lähemmin kuntapäättäjien ympäristövastuullisuutta toiminnan tasolla. Esimerkiksi sitä, kuinka luonnonsuojelumyönteisesti

päättäjät todella toimivat ja äänestävät, voitaisiin selvittää vaikkapa valtuuston pöytäkirjojen ja haastattelujen avulla. Olisi myös mielenkiintoista tutkia kuntia, joissa ympäristöasiana koitetaan edistää. Kuka oikeastaan on näiden hankkeiden takana? Entä mitkä ovat niiden vastavoimia? Lisäksi tässä tutkimuksessa käytettyjä mittareita voisi kehittää eteenpäin.

Vaikka kuntapäättäjien tieto- asenne-toiminta -yhteyden tarkastelemisessa on haasteensa, saatiin tämän tutkimuksen avulla yleiskäsitys maaseutukuntien päättäjien luonnonsuojeluasenteista, tiedon määrästä ja ympäristövastuullisesta toiminnasta. Kuntapäättäjät toimivat kunnissa varsin keskeisessä asemassa ja ovat läheisessä yhteydessä lukuisiin eri toimijoihin, erityisesti kansalaisiin. Siten heillä on myös paljon mahdollisuuksia vaikuttaa monen toimijaryhmän näkemyksiin. Vaikka kunnissa on paljon muitakin yhteisöjä, joilla on vaikutuksensa niin päättäjiin kuin kunnan yleiseen ilmapiiriinkin, voi ehkä pienikin joukko päättäjiä – tai ketä tahansa kuntalaisia – halutessaan muuttaa luonnonsuojelun suuntaa kunnassa. Aktiivinen toiminta vaatii kuitenkin tuekseen vahvan asenne- ja tietopohjan sekä keinoja vaikuttaa. Niiden kehittämiseen tulisikin panostaa myös kuntapäättäjien kohdalla.

Kiitokset

Tukenani pro gradu –tutkielmani työstämisessä on ollut joukko ihmisiä ja organisaatioita, jotka ovat panoksellaan helpottaneet matkaani maisteriksi. Ensimmäisenä kiitokseni kuuluvat ohjaajilleni professori Markku Kuituselle ja erikoistutkija Pekka Hokkaselle. Markun vankkumaton kyky hahmottaa laajoja kokonaisuuksia oli tarpeen, kun työn punainen lanka oli kadoksissa. Pekka oli epäroimättä apunani kaikissa käännteissä, milloin hankkimassa työhuonetta, milloin antamassa arvokkaita neuvoja työni suhteen. Kiitos kuuluu myös Keski-Suomen ympäristökeskukselle, jonka tiloissa sain työskennellä, ja erityisesti tutkimuspäällikkö Kari Lehtiselle, joka hoiti tarvittavat järjestelyt. Lämpimän kiitoksen ja halauksen ansaitsevat myös suunnittelija Jaana Leppänen, jonka innostuneet ideat toivat uusia näkökulmia työhöni, sekä tilastotieteen opiskelija Elina Kokkonen, joka kärsivällisesti auttoi minua tilastotieteen kiemuroissa. Taloudellisesta tuesta saan kiittää Suomen Kulttuurirahastoa, jonka apurahan turvin sain keskittyä tutkimuksen tekemiseen kesällä 2006. Suuri kiitos kuuluu myös Samille, äitille ja isälle sekä ystävilleni, joiden henkinen tuki ja kannustus olivat tarpeen, kun usko omaan kykyihini oli hukassa.

Kirjallisuus

- Ajzen, I. 2005: Attitudes, personality and behavior. 2nd ed. Open University Press, Maidenhead, 178 p.
- Allardt, E. 1983: Sosiologia 1. WSOY, Helsinki, 277 s.
- Beedell, J. & Rehman, T. 2000: Using social psychology models to understand farmers' conservation behaviour. *Journal of Rural Studies* 16: 117-127.
- Bonaiuto, M., Carrus, G., Martorella, H. & Bonnes, M. 2002: Local identity processes and environmental attitudes in land use changes: The case of natural protected areas. *Journal of Economic Psychology* 23: 631-653.
- Carrus, G., Bonaiuto, M. & Bonnes, M. 2005: Environmental concern, regional identity, and support for protected areas in Italy. *Environment and Behavior* 37 (2): 237-257.
- Cottrell, S.P. 2003: Influence of sociodemographics and environmental attitudes on general responsible environmental behavior among recreational boaters. *Environment and Behavior* 35 (3): 347-375.
- Eisler, A.D., Eisler, H. & Yoshida, M. 2003: Perception of human ecology: cross cultural and gender comparisons. *Journal of Environmental Psychology* 23: 89-101.
- Elinkeinoelämän valtuuskunta 2003: Vaateliias vaalikansa. Raportti suomalaisten asenteista 2003. Taloustieto Oy, Helsinki, 117 s. <http://www.eva.fi/files/88_vaalikansa.pdf>
- Erwin, P. 2001: Asenteet ja niihin vaikuttaminen. WSOY, Helsinki, 180 s.
- Fransson, N. & Gärling, T. 1999: Environmental concern: conceptual definitions, measurement methods, and research findings. *Journal of Environmental Psychology* 19: 369-382.
- Franzen, A. 2003: Environmental attitudes in international comparison: an analysis of the ISSP surveys 1993 and 2000. *Social Science Quarterly* 84 (2): 297-308.
- Frick, J., Kaiser, F.G. & Wilson, M. 2004: Environmental knowledge and conservation behavior: exploring prevalence and structure in a representative sample. *Personality and Individual Differences* 37: 1597-1613.
- García-Mira, R., Real, J.E. & Romay, J. 2005: Temporal and spatial dimensions in the perception of environmental problems: An investigation of the concept of environmental hyperopia. *International Journal of Psychology* 40 (1): 5-10.
- Gooch, G.D. 1996: Environmental concern and the Swedish press. A case study of the effects of newspaper reporting, personal experience and social interaction on the public's perception of environmental risks. *European Journal of Communication* 11(1): 107-127.
- Haahla, A. 2003: Ympäristöasenteiden erot nuorilla ja heidän vanhemmillaan. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, bio- ja ympäristötieteiden laitos, 66 s.

- Haikonen, J. & Kiljunen, P. 2003: Mitä mieltä, suomalainen? EVAn asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984-2003. Taloustieto Oy, Helsinki, 426 s. <http://www.eva.fi/files/149_asenne_20v.pdf>
- Haila Y. 2001: Tieteellisen tiedon merkitys. Teoksessa: Haila, Y. & Jokinen P. (toim) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Vastapaino, Tampere, 241-251.
- Hakala, H. & Välimäki, J. 2003: Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Suomen ympäristökeskus, Gaudeamus, Helsinki, 446 s.
- Hakanen, M. 1999: Yhdyskuntien ekologisesti kestävä kehityksen arviointi, kriteerit ja mittaaminen. Acta 107/1999. Suomen kuntaliitto, Helsinki, 222 s.
- Hawthorne, M. & Alabaster, T. 1999: Citizen 2000: Development of a model of environmental citizenship. – Global Environmental Change 9: 25-43.
- Heikka, M. 2000: Kultakutrin ja punahilkkan painajaiset painomusteissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 99 s.
- Hildén, M., Auvinen, A-P. & Primmer, E. (toim) 2005. Suomen biodiversiteettiohjelman arviointi. Suomen ympäristö 770. Suomen ympäristökeskus, Helsinki, 251 s.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002: Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki, 430 s.
- Hirvonen, K. 2002: Ympäristö- ja tasa-arvovaikutusten arviointi kestävä kehityksen uutena työkaluna : tuloksellisuusselvitys Keski-Suomen YVA-ryhmän tekemistä arvioinneista. Keski-Suomen liitto, Jyväskylä, 32 s.
- Honkanen, S. 2006: Maisema-arvostukset eri käyttäjäryhmissä suhteessa metsänkäsittelyyn. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, bio- ja ympäristötieteiden laitos, 63 s.
- Hunter, L.M. & Brehm, J. 2003: Qualitive insight into public knowledge of, and concern with, biodiversity. Human Ecology 31 (2): 309-320.
- Hunter, L.M. & Rinner, L. 2004: The association between environmental perspective and knowledge and concern with species diversity. Society and Natural Resources 17: 517-532.
- Järvinen, M. 1995: Ympäristöystävä vai vapaamatkustaja? Tutkimus nuorten ympäristöasenteista. Suomen ympäristö 1. Suomen ympäristökeskus, Helsinki, 71 s.
- Kaiser, F.G., Wölfing, S. & Fuhrer, U. 1999: Environmental attitude and ecological behaviour. Journal of Environmental Psychology 19: 1-19.
- Kettunen, A. 1996: Kuntien ympäristöhallinnon asema ja tila. Faktaa ja käsityksiä. Suomen ympäristö 59. Ympäristöministeriö, Helsinki, 63 s.
- Kettunen, A. 1998: Kunnat ja ympäristökonfliktit. Acta 96/1998. Suomen kuntaliitto, kuntaliiton painatuskeskus, Helsinki, 236 s.

- Kollmuss, A. & Agyeman, J. 2002: Mind the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research* 8 (3): 239-260.
- Konttinen, A. 1998: Ympäristö tietoisuudessa ja toiminnassa. Teoksessa: Koskinen, K. (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä*. Vastapaino, Tampere, 277-290.
- Konttinen, E. & Litmanen, T. 1996a: Ympäristöhallinnan paikallinen eriaikaisuus. Teoksessa: Konttinen, E. & Litmanen, T. (toim.) *Ekokuntia ja ökykuntia. Tutkimuksia ympäristöhallinnan paikallisesta eriaikaisuudesta*. SoPhi, yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 6. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 2-14.
- Konttinen, E. & Litmanen, T. 1996b: Haasteita hallinnolle. Teoksessa: Konttinen, E. & Litmanen, T. (toim.) *Ekokuntia ja ökykuntia. Tutkimuksia ympäristöhallinnan paikallisesta eriaikaisuudesta*. SoPhi, yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 6. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 255-278.
- Kuisma, J. 2001: *Matka ympäristöyhteiskuntaan*. Tilastokeskus, Helsinki, 222 s.
- Lahti, V. & Saarela, I. 1991: Kun vesi oli myrkyä – tapaustutkimus myrkyonnettomuudesta Kärkölän Järvelässä. Teoksessa: Massa, I. & Sairinen, R. (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Gaudeamus, Helsinki, 307-325.
- Luonnonsuojelulaki 1069/1996. <<http://www.finlex.fi>>
- Lybäck, K. 2002: Ympäristökysymykset mikrotason toimijoiden arjessa: asenteiden ja käyttäytymisen välinen ristiriita. Teoksessa: Loukola, T. (toim.) *Arvot, ympäristö ja teknologia. Yhteiskunnallisten toimien uudet oikeutukset*. Yliopistopaino, Helsinki, 215-276.
- Lyytikäinen, V., Luotonen, H., Uotila, I., Kotanen, J. & Hokkanen, T.J. 2004: Pohjois-Karjalan suurpedot. Erämaisen luonnon ja ihmisen rinnakkaiseloä itäisimmässä Suomessa. Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu, 128 s.
- Lähde, V. 2001: Inhimillisen toiminnan määräytyminen. Teoksessa: Haila, Y. & Jokinen P. (toim.) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Vastapaino, Tampere, 202-218.
- Metsälaki (1996/1093). <<http://www.finlex.fi>>
- Mikkola, T. 2001: Uuden keskiluokan ympäristöarvot ja -asenteet maailmankuvallisen muutoksen heijastajina. Teoksessa: Helve, H. (toim.) *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli*. Yliopistopaino, Helsinki, 95-139.
- Neumayer, E. 2004: The environment, left-wing political orientation and ecological economics. *Ecological Economics* 51: 167-175.
- Niemelä, J. 2005: Tutkimuksen merkitys biodiversiteetin turvaamisessa. Teoksessa Hildén, M., Auvinen, A-P & Primmer, E. (toim.) *Suomen biodiversiteettiohjelman arviointi. Suomen ympäristö 770*. Suomen ympäristökeskus, Helsinki, 139-145.

- Niemenmaa, V. 1998: Kestävän kehityksen pullonkaulat kunnissa. Suomen kuntaliitto, Helsinki, 42 s.
- Nieminen, M. 1996: Komentomallista kohtuuttomuutta vai legitiimiä luonnonsuojelua? Keski-suomalaiset kunnat valtakunnallisen rantojensuojeluohjelman tulkitsijoina. Teoksessa: Konttinen, E. & Litmanen, T. 1996: Ekokuntia ja ökykuntia. Tutkimuksia ympäristöhallinnan paikallisesta eriaikaisuudesta. SoPhi, yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 6. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 15-47.
- Oksanen, M. & Rauhala-Hayes, M. (toim.) 1997: Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun eettisistä perusteista. Gaudeamus, Helsinki, 350 s.
- Oreg, S. & Katz-Gerro, T. 2006: Predicting proenvironmental behavior cross-nationally. Values, the theory of planned behavior, and value-belief-norm theory. *Environment and Behavior* 38 (4): 462-483.
- Oulasvirta, L. 1996: Kuinka kunta toimii. 4. painos. Kuntakoulutus Oy, Helsinki, 234 s.
- Plieninger, T., Modolell y Mainou, J. & Konold W. 2004: Land manager attitudes toward management, regeneration, and conservation of Spanish holm oak savannas (dehesas). *Landscape and Urban Planning* 66: 185-198.
- Pretty, J. & Smith, D. 2003: Social capital in biodiversity conservation and management. *Conservation Biology* 18 (3): 631-638.
- Rannikko, P. 1995: Ympäristötietoisuus ja ympäristöriskit. Teoksessa: Järviskoski, T., Jokinen, P. & Rannikko, P. (toim.) Näkökulmia ympäristösosiologiaan. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:33. Painosalama, Turku, 65-91.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki, 432 s.
- Sairinen, R. 1996: Suomalaiset ja ympäristöpolitiikka. Tilastokeskus, Helsinki, 179 s.
- Sairinen, R., Viinikainen, T., Kanninen, V. & Lindholm, A. 1999: Suomen ympäristöpolitiikan tulevaisuuskuvat. Gaudeamus, Tampere, 294 s.
- Schultz, P.W., Gouveia, V.V., Cameron, L.D., Tankha, G., Schmuck, P. & Franěk, M. 2005: Values and their relationship to environmental concern and conservation behavior. *Journal of Cross-cultural Psychology* 36 (4): 457-475.
- Steel, B.S. 1996: Thinking globally and acting locally?: Environmental attitudes, behavior and activism. *Journal of Environmental Management* 47: 27-36.
- Stoll-Kleemann, S. 2001: Barriers to nature conservation in Germany: A model explaining opposition to protected areas. *Journal of Environmental Psychology* 21: 369-385.
- Suhonen, P. 1994: Mediat, me ja ympäristö. Hanki ja jää, Helsinki, 202 s.
- Suomen kuntaliitto 2006. <<http://www.kunnat.net/>> (27.6.2006)

- Tikka, P.M., Kuitunen, M.T. & Tynys, S.M. 2000: Effects of educational background on students' attitudes, activity levels, and knowledge concerning the environment. *The Journal of Environmental Education* 31 (3): 12-19.
- Tilastokeskus 2005: Luokitukset. Tilastollinen kuntaryhmitys 2005. <http://www.stat.fi/tk/tt/luokitukset/lk/kuntaryhmitys_index.html> (15.9.2006)
- Tirkkonen, J. & Jokinen, P. 2001: Ympäristöhallinnon vakiintuminen ja toimiala. Teoksessa: Haila, Y. & Jokinen P. (toim) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Vastapaino, Tampere, 65-77.
- Tonder, M. & Jurvelius, J. 2004: Attitudes towards fishery and conservation of the Saimaa ringed seal in Lake Pihlajavesi, Finland. *Environmental Conservation* 31 (2): 122-129.
- Tonder, M. 2005: Anatomy of an environmental conflict – A case study of the conservation of the Saimaa ringed seal. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopistopaino, Joensuu, 205 s.
- Torvi, K. & Kiljunen, P. 2005: Onnellisuuden vaikea yhtälö. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2005. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Taloustieto Oy, Helsinki, 112 s. <http://www.eva.fi/files/1110_onnellisuuden_vaikea_yhtalo.pdf>
- Torvi, K. & Kiljunen, P. 2006: Ikkunat auki maailmaan. EVAn Suomi, EU ja Maailma -asennetutkimus 2006. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Taloustieto Oy, Helsinki, 78 s. <http://www.eva.fi/files/1523_ikkunat_auki_maailmaan.pdf>
- Tulokas, R. 1998: Suomalaiset ja ympäristö. Tilastokeskus, Helsinki, 80 s.
- Tulokas, R. 2002: Suomalaiset ja ympäristö. Tilastokeskus, Helsinki, 80 s.
- UNCED 1993: YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi, Rio de Janeiro 3.-14.6.1992. Ympäristöministeriö ja ulkoasiainministeriö, Helsinki, 239 s.
- Uusitalo, L. 1986: Suomalaiset ja ympäristö: tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationalisuudesta. *Acta Academiae Oeconomicae Helsingiensis Series A*: 49. Helsinki School of Economics, Helsinki, 170 s.
- Uusitalo, L. 1991: Oma etu vai yhteinen hyvä? Ympäristötietoisuuden ja toiminnan ristiriita. Teoksessa: Massa, I. & Sairinen, R. (toim) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus, Helsinki, 24-48.
- Uyeki, E.S. & Holland, L.J. 2000: Diffusion of pro-environmental attitudes? – *American Behavioral Scientist* 43 (4): 646-662.
- Valpasvuo, V., Hakanen, M. & Mynttinen, M. 2006: Kuntien ympäristönsuojeluhallinto. Kysely 1.1.2005. Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 69 s. <<http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p060118113123S.pdf>>
- Valtion ympäristöhallinto 2006. <<http://www.ymparisto.fi/>> (12.7.2006)

- Vehkala, M-M. & Vainio, A. 2000: Luonnonsuojelun yhteiskunnallinen ulottuvuus. Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen sosio-ekonomiset vaikutukset Väli-Suomessa 1990-luvulla. Julkaisuja No. 83. Vaasan yliopiston tutkimuslaitos, Vaasa, 130 s.
- Vilka, L. 1998. Oikeutta luonnolle. Ympäristöfilosofia, eläin ja yhteiskunta. Yliopistopaino, Helsinki, 219 s.
- Ympäristöministeriö 1997: Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005. Suomen ympäristö 137. Ympäristöministeriö, Helsinki, 189 s.
- Ympäristöministeriö 2000: Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman toteutuminen vuosina 1997-1999. Ensimmäinen seurantaraportti. Suomen ympäristö 407. Ympäristöministeriö, Helsinki, 154 s.
- Ympäristöministeriö 2002: Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman toteutuminen vuosina 2000-2001. Toinen seurantaraportti. Suomen ympäristö 558. Ympäristöministeriö, Helsinki, 62 s.
- Ympäristöministeriö 2005: Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman toteutuminen vuosina 2002-2004. Kolmas seurantaraportti. Suomen ympäristö 758. Ympäristöministeriö, Helsinki, 82 s.

Arvoisa kunnan päättäjä,

Teen opinnäytetyönäni kyselytutkimusta Keski-Suomen kuntien päättäjille. Tutkimuksella on tarkoitus kartoittaa päättäjien luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyviä ajatuksia. Tavoitteena on myös selvittää päättäjien mahdollisuuksia vaikuttaa oman kuntansa luonnon- ja ympäristönsuojeluasioihin. Kyselytutkimus liittyy pro gradu -työhöni, joka on osa ympäristötieteen opintojani Jyväskylän yliopistossa.

Kerään tutkimukseni aineiston oheisella kyselylomakkeella, joka on postitettu kymmenen satunnaisesti valitun Keski-Suomen kunnan päättäjille. Osoitetiedot on kerätty kuntien internetsivuilta sekä kunnista tiedustelemalla. Vastauksenne on olennaisen tärkeä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Lisäksi päättäjänä annatte arvokasta tietoa kuntien vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseksi ympäristö- ja luonnonsuojeluasioissa.

Antamanne vastaukset käsitellään **ehdottoman luottamuksellisesti**. Täyttämäanne kyselylomaketta ei käsittele kukaan muu kuin tutkimuksen suorittaja. Saatavia tuloksia käytetään ainoastaan pro gradu -tutkielmassa ja siitä laadittavassa tieteellisessä artikkelissa. Tuloksia tarkastellaan tilastollisesti eikä niistä voi missään vaiheessa tunnistaa yksittäisiä vastaajia.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 15–20 minuuttia. Toivoisin teidän vastaavan huolellisesti kaikkiin lomakkeen kysymyksiin. Pyydän palauttamaan täytetyn lomakkeen postitse kyselyn mukana tulevassa palautuskuoressa perjantaihin **5.5.2006 mennessä** tai mahdollisimman nopeasti. Postimaksu on puolestanne valmiiksi maksettu. Kuoret palautuvat suoraan tutkimuksen tekijälle.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta.

Kiittäen,

Jenni Hiekkavirta
sähköposti: jehiekka@cc.jyu.fi
puh. 041 5466 670

Työn ohjaaja:
Professori Markku Kuitunen
Jyväskylän yliopisto
Bio- ja ympäristötieteiden laitos
sähköposti: mkuitune@bytl.jyu.fi
puh. 014-260 2301
(työmatkan takia tavoitettavissa toukokuun alkuun saakka ainoastaan sähköpostitse)

OSA 1.

1. Kuinka huolestunut olette seuraavista ympäristöuhkista? Rengasta se numero, joka kuvaa parhaiten mielipidettänne (1=en lainkaan huolestunut, 2=vähän huolestunut, 3=melko huolestunut, 4=erittäin huolestunut).

luonnonvarojen ehtyminen	1	2	3	4
vesistöjen likaantuminen	1	2	3	4
otsonikato	1	2	3	4
metsien häviäminen	1	2	3	4
luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden katoaminen	1	2	3	4
kaupunki-ilman saastuminen	1	2	3	4
kasvi- ja eläinlajien häviäminen	1	2	3	4
melun lisääntyminen	1	2	3	4
kauniiden maisemien katoaminen	1	2	3	4
ilmaston lämpeneminen	1	2	3	4
liikenteen kasvun ympäristövaikutukset	1	2	3	4
myrkkyjen leviäminen ympäristöön	1	2	3	4
vapaiden rantojen väheneminen	2	3	4	
radioaktiivinen saastuminen	1	2	3	4

Mainitkaa tärkeysjärjestyksessä alla oleville viivoille edellä olevista aihealueista ne kolme, jotka huolestuttavat teitä eniten?

Liite 2.

OSA 2.

2. Mistä saatte eniten tietoa ympäristön- ja luonnonsuojeluun liittyvistä asioista? Merkitkää kolme tärkeintä tietolähdettänne tärkeysjärjestykseen, tärkein numerolla 1, seuraavaksi tärkein numerolla 2 jne.

- ___ televisio
- ___ työpaikka
- ___ radio
- ___ sanoma- ja aikakauslehdet
- ___ perhe ja ystävät
- ___ internet
- ___ muu, mikä? _____

Vastatkaa seuraaviin tietokysymyksiin merkitsemällä vaihtoehdoista oikea(t).
Vaihtoehdoissa voi olla 1 – 5 oikeaa vastausta.

3. Biodiversiteetti

- bioteknologian eräs sovellusala
- eläinten ja kasvien vuosittainen kannanvaihtelu
- elollisen luonnon, kuten ekosysteemien ja lajien, monimuotoisuus
- biodynaamisesti viljeltyjen kasvien luokittelujärjestelmä
- yksilöiden perinnöllinen vaihtelu

4. Liito-orava

- esiintyy Keski-Suomessa
- esiintyy koko Suomessa
- esiintyy koko Pohjois-Euroopassa
- esiintyy Suomessa ainoana EU-maana
- esiintyy koko EU:n alueella

5. Natura-alueilla suojelu voidaan toteuttaa

- samoin kuin kansallispuistoissa
- erityislakien yhdistelmällä
- EU-direktiiveillä
- metsälailla
- luonnonsuojelulailla

6. Metsäsertifiointi

- tarkoittaa, että hakkuutähteet käytetään energiapuuksi
- pyrkii varmistamaan, että vientipuussa ei ole ympäristölle vaarallisia tuholaista
- pyrkii edistämään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä
- pyrkii rajoittamaan jokamiehen oikeuksia
- on metsänomistajalle pakollista

7. Valkoselkätikkaa suojellaan, koska

- se on metsälinnuston uhanalaisin laji
- se on kaunein Suomen tikkalajeista
- samalla suojellaan myös harvinaista luontotyyppiä
- samalla säästetään metsiä hakkuilta
- monet petolinnut käyttävät sitä ravintonaan

8. Rauhoitettuja lajeja ovat

- rantakäärme
- kyykäärme
- kielo
- kangasvuokko
- oravanmarja

9. Suotuisan suojelun taso

- voidaan saavuttaa ekologisten käytävien avulla
- voidaan saavuttaa edistämällä suojelualueiden pirstoutumista
- voidaan saavuttaa riittävän laajoilla suojelualueilla
- ei liity lajin populaatiokokoon
- en tunne käsitettä

10. Luonnonsuojelulaki

- määrittelee kuntien roolia luonnonsuojelussa
- on tärkein metsien hoitoa ja käyttöä käsittelevä laki
- sisältää säädöksiä maisemansuojelusta
- ei liity EU:n lintu- ja luontodirektiiveihin
- edellyttää taloudellisten näkökohtien huomioimista

11. Metsälaki

- määrittelee kuntien roolia metsäasioissa
- on tärkein metsien hoitoa ja käyttöä käsittelevä laki
- painottaa erityisesti metsien hoidon ja käytön taloudellista puolta
- ei puutu monimuotoisuuden säilyttämiseen metsissä
- ei anna ohjeita hakkuiden suorittamisesta

12. Kunnan ympäristöviranomaisen

- voi olla kunnanhallitus
- on kunnan määräämä toimielin, joka ei voi olla kunnanhallitus
- voi olla monen kunnan yhteinen viranomaisen
- on usein ympäristölautakunta
- ei ole lain edellyttämä toimielin kunnassa

13. Kunnan rooli luonnonsuojeluasioissa on

- luonnonsuojelun edistäminen
- uusien suojelualueiden perustaminen
- luonnonsuojelun huomioiminen kaavoituksessa
- ympäristölupapäätösten tekeminen
- uhanalaisten lajien inventointi

14. Kuinka monta prosenttia oman kuntanne maapinta-alasta on suojeltua?
_____ prosenttia

OSA 3.

Valitkaa seuraavissa väittämässä parhaiten mielipidettänne kuvaava vaihtoehto (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä).

15. Luonnon- ja ympäristönsuojelu on mielestäni tärkeää.	1	2	3	4
16. Suojelualueita perustetaan liian paljon.	1	2	3	4
17. Luontoa suojellaan liian ihmiskeskeisin perustein.	1	2	3	4
18. Valkoselkätikan suojeluun panostetaan Suomessa aivan liikaa.	1	2	3	4
19. Luontoa tulee suojella, jotta myös tulevat sukupolvet voisivat nauttia siitä.	1	2	3	4
20. Tavallinen ihminen ei voi tehdä paljoakaan ehkäistäkseen luonnon vaurioitumista.	1	2	3	4
21. Natura-ohjelma oli ylimitoitettu.	1	2	3	4
22. Luonnonympäristön läheisyys tekee asuinalueesta viihtyisämmän.	1	2	3	4
23. Pyrkimällä jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ihminen tuhoaa vähitellen luonnon ja lopulta myös itsensä.	1	2	3	4
24. Luonnonsuojelu on ensisijaisesti suojeluintoilijoiden puuhastelua.	1	2	3	4

25. Ympäristönsuojelu otetaan Suomessa päätöksenteossa jo tarpeeksi hyvin huomioon.	1	2	3	4
26. Taloudellinen kasvu tulisi asettaa etusijalle siinäkin tapauksessa, että luonto jonkin verran kärsii.	1	2	3	4
27. Tiede ja tekniikka pystyvät ratkaisemaan visaisimmatkin ympäristöongelmat.	1	2	3	4
28. Ihmisellä on oikeus muokata luonnonympäristöä tarpeisiinsa sopivaksi.	1	2	3	4
29. Ympäristöongelmien vähentämiseksi olen valmis tinkimään omasta elintasostani.	1	2	3	4
30. Luonnonsuojelussa huomioidaan maanomistajien edut hyvin.	1	2	3	4
31. Suurpedot, kuten karhu ja susi, ovat todellinen vaaratekijä ihmiselle.	1	2	3	4
32. Ihminen on tarkoitettu hallitsemaan luontoa.	1	2	3	4
33. Laajojenkin alueiden suojelu on perusteltua, mikäli se on uhanalaisten lajien säilymisen kannalta välttämätöntä.	1	2	3	4
34. Tiedotusvälineissä paisutellaan liikaa ympäristöongelmia.	1	2	3	4
35. Olen valmis tuomaan mielipiteeni esiin julkisesti, jos kotikuntani luonto on uhattuna.	1	2	3	4

1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = jokseenkin samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä

36. Lajien suojeluun ei Suomessa ole riittävästi tieteellisiä perusteita.	1	2	3	4
37. Yksityisen ihmisen ei kannata suojella luontoa, elleivät muutkin tee niin.	1	2	3	4
38. Ekologiset käytävät edistävät luonnon monimuotoisuutta.	1	2	3	4
39. Ympäristöongelmat ovat uhka ihmisen terveydelle.	1	2	3	4
40. Ihmisellä on velvollisuus turvata uhanalaisten lajien säilyminen.	1	2	3	4
41. Otan arjessa ympäristöasiat huomioon vaikka se viekin aikaa ja maksaa enemmän.	1	2	3	4
42. Liito-oravan suojeluun panostetaan Suomessa aivan liikaa.	1	2	3	4
43. Ympäristöuhat, kuten saasteet, ovat lajien katoamista pahempi ongelma.	1	2	3	4
44. Luonnonsuojelu on jokaisen ihmisen velvollisuus.	1	2	3	4
45. Lajien suojelua toteutetaan ihmisten hyvinvoinnista piittaamatta.	1	2	3	4
46. Suurpetojen kannat ovat tällä hetkellä sopivia.	1	2	3	4

47. Kuntani päättäjillä on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa kunnan ympäristön ja luonnon tilaan.

1   2   3   4

48. Kotikunnassani luonnonsuojeluasiat on hoidettu moitteettomasti.

1   2   3   4

49. Luonto on kotikunnassani tärkeä matkailuvaltti.

1   2   3   4

50. Kotikunnassani on nähty paljon vaivaa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

1   2   3   4

51. Millainen on näkemyksenne kuntanne päättäjien ja virkamiesten vaikutusmahdollisuuksista luonnonsuojeluasioissa (suhteessa ympäristöhallintoon ja oman kunnan sisällä)? Mitkä asiat mielestänne vaativat korjausta? Voitte jatkaa vastaustanne erilliselle paperille.

OSA 4.

Vastatkaa seuraaviin kohtiin rengastamalla numero, joka kuvaa parhaiten omaa toimintaa (1=en koskaan, 2=joskus, 3=usein, 4=hyvin usein / aina).

52. Kierrätän tai käytän uudelleen				
lasin	1	2	3	4
paperin	1	2	3	4
metallin	1	2	3	4
maito- ja mehutölkit	1	2	3	4
tekstiilit, esim. vaatteet	1	2	3	4
ruuan tähteet	1	2	3	4

53. Valitsen kaupassa ympäristöystävällisiä tuotteita, kuten luomu-, ympäristömerkityt tai reilun kaupan tuotteet, vaikka ne olisivat selvästi kalliimpia.

	1	2	3	4
--	---	---	---	---

54. Tuon aktiivisesti esille luonnon- tai ympäristönsuojeluun liittyviä asioita työssäni, järjestötoiminnan tai median kautta.

	1	2	3	4
--	---	---	---	---

55. Oletteko jäsenenä jossain ryhmässä, jonka tärkeimpänä tavoitteena on luonnon- tai ympäristönsuojelu?

kyllä en

56. Tuleeko talouteenne luonto- tai ympäristöaiheinen lehti (esimerkiksi eläin-, luonnonsojelu- tai metsästysaiheinen)?

Ei

Kyllä. Mikä tai mitkä? _____

57. Omistan maata

kyllä en

58. Oletteko seurannut TV:n luontoaiheisia ohjelmia viimeisen vuoden aikana?

- a) En
- b) Yhden kerran
- c) 2-5 kertaa
- d) 6-10 kertaa
- e) Yli 10 kertaa

59. Oletteko retkeillyt luonnossa viimeisen vuoden aikana?

- a) En
- b) Yhden kerran
- c) 2-5 kertaa
- d) 6-10 kertaa
- e) Yli 10 kertaa

60. Oletteko käynyt tutustumassa viimeisen vuoden aikana kansallispuistoon tai muuhun luonnonsuojelukohteeseen?

- a) En
- b) Yhden kerran
- c) 2-5 kertaa
- d) 6-10 kertaa
- e) Yli 10 kertaa

61. Mitä harrastatte/teette luonnossa? Numeroikaa **tärkeysjärjestyksessä kolme tärkeintä** harrastusta, mitä harrastatte/teette luonnossa useimmin, mitä seuraavaksi useimmin jne.

_____ kävelen/hiihdän	_____ ulkoilutan lemmikkiäni
_____ retkeilen/patikoin	_____ marjastan/sienestän
_____ suunnistan	_____ metsästän
_____ oleskelen/rauhoitun	_____ teen metsänhoitotöitä
_____ tarkkailen luontoa	_____ jotakin muuta, mitä?
_____ vietän aikaa kesämökillä _____	
_____ otan valokuvia _____	

Taustatiedot

63. Sukupuolenne? nainen mies

64. Syntymävuotenne? 19 ____

65. Kotikuntanne? _____

66. Asumisaikanne kunnassa? _____ vuotta

67. Kunta, jonka hallinnossa toimitte? _____

68. Asemanne kunnan hallinnossa?

- johtava virkamies
- virkamies, jolla on luonnon- tai ympäristönsuojeluun liittyviä tehtäviä
- kunnanvaltuuston jäsen
- kunnanhallituksen jäsen
- jonkin lautakunnan jäsen, minkä? _____
- muu, mikä? _____

69. Koulutuksenne?

- kansakoulu ja/tai keskikoulu tai peruskoulu
- ylioppilastutkinto
- ammatillinen tutkinto
- opistotason tutkinto
- ammattikorkeakoulututkinto
- yliopistotutkinto
- muu, mikä? _____

70. Ammattiryhmä, johon katsotte lähinnä kuuluvanne?

- metsätalousyrittäjä
- maatalousyrittäjä
- muu yrittäjä
- alempi toimihenkilö
- ylempi toimihenkilö
- työntekijä
- kotiäiti/koti-isä
- työtön tai lomautettu
- opiskelija
- eläkeläinen
- muu, mikä? _____

71. Edustamanne puolue?

- SDP
- Keskusta
- Kokoomus
- Vasemmistoliitto
- Vihreä liitto
- RKP
- Kristillisdemokraatit
- muu, mikä? _____
- en edusta mitään puoluetta

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Tutkimuksessa käytettyjen mittareiden sisältämät kysymykset

Yleiset luonnonsuojeluasenteet

15. Luonnon- ja ympäristönsuojelu on mielestäni tärkeää.
16. Suojelualueita perustetaan liian paljon.
18. Valkoselkätikan suojeluun panostetaan Suomessa aivan liikaa.
21. Natura-ohjelma oli ylimitoitettu.
24. Luonnonsuojelu on ensisijaisesti suojeluintoilijoiden puuhastelua
31. Suurpedot, kuten karhu ja susi, ovat todellinen vaaratekijä ihmiselle.
33. Laajojenkin alueiden suojelu on perusteltua, mikäli se on uhanalaisten lajien säilymisen kannalta välttämätöntä.
36. Lajien suojeluun ei Suomessa ole riittävästi tieteellisiä perusteita.
38. Ekologiset käytävät edistävät luonnon monimuotoisuutta
40. Ihmisellä on velvollisuus turvata uhanalaisten lajien säilyminen.
42. Liito-oravan suojeluun panostetaan Suomessa aivan liikaa.
44. Luonnonsuojelu on jokaisen ihmisen velvollisuus.
45. Lajien suojelua toteutetaan ihmisten hyvinvoinnista piittaamatta.
46. Suurpetojen kannat ovat tällä hetkellä sopivia.

Suhtautuminen suojelualueisiin

16. Suojelualueita perustetaan liian paljon.
21. Natura-ohjelma oli ylimitoitettu.
33. Laajojenkin alueiden suojelu on perusteltua, mikäli se on uhanalaisten lajien säilymisen kannalta välttämätöntä.
38. Ekologiset käytävät edistävät luonnon monimuotoisuutta

Suhtautuminen yksittäisten lajien suojeluun

18. Valkoselkätikan suojeluun panostetaan Suomessa aivan liikaa.
33. Laajojenkin alueiden suojelu on perusteltua, mikäli se on uhanalaisten lajien säilymisen kannalta välttämätöntä.
36. Lajien suojeluun ei Suomessa ole riittävästi tieteellisiä perusteita.
40. Ihmisellä on velvollisuus turvata uhanalaisten lajien säilyminen.
42. Liito-oravan suojeluun panostetaan Suomessa aivan liikaa.
45. Lajien suojelua toteutetaan ihmisten hyvinvoinnista piittaamatta.

Petovastaisuus/myönteisyys

31. Suurpedot, kuten karhu ja susi, ovat todellinen vaaratekijä ihmiselle.
46. Suurpetojen kannat ovat tällä hetkellä sopivia.

Yksilön vastuu ja vaikutusmahdollisuudet

20. Tavallinen ihminen ei voi tehdä paljoakaan ehkäistäkseen luonnon vaurioitumista.
24. Luonnonsuojelu on ensisijaisesti suojeluintoilijoiden puuhastelua
37. Yksityisen ihmisen ei kannata suojella luontoa, elleivät muutkin tee niin.
47. Kunnan päättäjillä on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa kuntansa ympäristön ja luonnon tilaan.

Käyttäytymisaikomukset

29. Ympäristöongelmien vähentämiseksi olen valmis tinkimään omasta elintasostani.
35. Olen valmis tuomaan mielipiteeni esiin julkisesti, jos kotikuntani luonto on uhattuna.
41. Otan arjessa ympäristöasiat huomioon, vaikka se viekin aikaa ja maksaa enemmän.

Yleinen käyttäytymisaktiivisuus

29. Ympäristöongelmien vähentämiseksi olen valmis tinkimään omasta elintasostani.
35. Olen valmis tuomaan mielipiteeni esiin julkisesti, jos kotikuntani luonto on uhattuna.
52. Kierrätän tai käytän uudelleen
lasin
paperin
metallin
maito- ja mehutölkit
tekstiilit, esim. vaatteet
ruuan tähteet
53. Valitsen kaupassa ympäristöystävällisiä tuotteita, kuten luomu-, ympäristömerkityt tai reilun kaupan tuotteet, vaikka ne olisivat selvästi kalliimpia.
54. Tuon aktiivisesti esille luonnon- tai ympäristönsuojeluun liittyviä asioita työssäni, järjestötoiminnan tai median kautta.
55. Oletteko jäsenenä jossain ryhmässä, jonka tärkeimpänä tavoitteena on luonnon- tai ympäristönsuojelu?
56. Tuleeko talouteenne luonto- tai ympäristöaiheinen lehti (esimerkiksi eläin-, luonnonnsuojelu- tai metsästysaiheinen)?
58. Oletteko seurannut TV:n luontoaiheisia ohjelmia viimeisen vuoden aikana?
59. Oletteko retkeillyt luonnossa viimeisen vuoden aikana?
60. Oletteko käynyt tutustumassa viimeisen vuoden aikana kansallispuistoon tai muuhun luonnon-suojelukohteeseen?

Ympäristövastuullisuus arjessa

29. Ympäristöongelmien vähentämiseksi olen valmis tinkimään omasta elintasostani.
52. Kierrätän tai käytän uudelleen
lasin
paperin
metallin
maito- ja mehutölkit
tekstiilit, esim. vaatteet
ruuan tähteet
53. Valitsen kaupassa ympäristöystävällisiä tuotteita, kuten luomu-, ympäristömerkityt tai reilun kaupan tuotteet, vaikka ne olisivat selvästi kalliimpia.

Julkinen toiminta luonnon- ja ympäristönsuojelun hyväksi

35. Olen valmis tuomaan mielipiteeni esiin julkisesti, jos kotikuntani luonto on uhattuna.
54. Tuon aktiivisesti esille luonnon- tai ympäristönsuojeluun liittyviä asioita työssäni, järjestötoiminnan tai median kautta.
55. Oletteko jäsenenä jossain ryhmässä, jonka tärkeimpänä tavoitteena on luonnon- tai ympäristönsuojelu?

Luontoharrastuneisuus

56. Tuleeko talouteenne luonto- tai ympäristöaiheinen lehti (esimerkiksi eläin-, luonnonnsuojelu- tai metsästysaiheinen)?
58. Oletteko seurannut TV:n luontoaiheisia ohjelmia viimeisen vuoden aikana?
59. Oletteko retkeillyt luonnossa viimeisen vuoden aikana?
60. Oletteko käynyt tutustumassa viimeisen vuoden aikana kansallispuistoon tai muuhun luonnon-suojelukohteeseen?